

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Kristýna Blažková

**Podmíněné zastavení trestního stíhání a
narovnání v praxi státního zastupitelství -
srovnání**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: prof. JUDr. Pavel Šámal Ph.D.

Katedra trestního práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 17. 12. 2023

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 116 038 znaků včetně mezer.

.....
Kristýna Blažková

V Praze dne 17.12.2023

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala prof. JUDr. Pavlu Šámalovi, Ph.D. za odborné vedení mé diplomové práce a cenné rady. Rovněž bych chtěla poděkovat svému příteli, rodině a přátelům za podporu nejen při psaní této diplomové práce, ale také během celého studia. V neposlední řadě mé poděkování patří také všem státním zástupcům a právním čekatelům, kteří vyplnili můj dotazník a usnadnili mi tak dokončení této práce.

Obsah

Úvod.....	8
1. Alternativy v trestním řízení	10
1.1. Restorativní justice	11
1.2. Dělení trestněprávních alternativ.....	13
1.2.1. Mediace	13
1.2.2. Alternativní tresty.....	15
1.2.3. Alternativy k potrestání.....	17
1.2.3.1. Odklony v trestním řízení	18
2. Podmíněné zastavení trestního stíhání	22
2.1. Přechin.....	23
2.2. Souhlas obviněného.....	24
2.3. Doznání obviněného	25
2.4. Nahrazení škody a vydání bezdůvodného obohacení.....	27
2.5. Dostačující řešení	29
3. Narovnání	33
3.1. Podmínky shodné s PZTS.....	34
3.2. Souhlas poškozeného.....	35
3.3. Prohlášení, že skutek, pro který je stíhán, spáchal	36
3.4. Peněžitá částka na pomoc obětem TČ	36
3.5. Dostačující způsob vyřízení věci.....	37
3.6. Poučení a výslech obviněného a poškozeného	38
4. Užití podmíněného zastavení trestního stíhání a narovnání v praxi státního zastupitelství	40
4.1. Četnost užití.....	41

4.1.1.	Podmíněné zastavení trestního stíhání	41
4.1.1.1.	Nejčastější trestné činy	43
4.1.1.2.	Věk pachatele.....	45
4.1.2.	Narovnání	46
4.1.2.1.	Nejčastější trestné činy	46
4.1.2.2.	Věk pachatele.....	48
4.1.3.	Srovnání	48
4.2.	Důvody (ne)užívání podmíněného zastavení trestního stíhání a narovnání	53
4.2.1.	Souhlas poškozeného	53
4.2.2.	Částka na oběti TČ.....	53
4.2.3.	Komplikovanost	54
4.2.4.	Obhájce.....	55
4.2.5.	Zkušební doba	56
4.2.6.	Osoba státního zástupce	56
4.2.7.	Další důvody a názory.....	58
5.	Výhody a nevýhody podmíněného zastavení trestního stíhání a narovnání.....	59
5.1.	Výhody	59
5.2.	Nevýhody.....	60
6.	Návrhy de lege ferenda	61
6.1.	Podmíněné zastavení trestního stíhání.....	61
6.1.1.	O odklonu by rozhodovali pouze soudci.....	61
6.1.2.	Prodloužení zkušební doby a rozšíření okruhu TČ	62
6.1.3.	Nemožnost poškozeného podat stížnost.....	63
6.1.4.	Inspirace narovnáním	64
6.1.5.	Sjednocení praxe	66

6.2. Narovnání	66
6.2.1. Zrušení obligatorního výslechu obviněného a poškozeného.....	66
6.2.2. Dekriminalizace některých trestných činů	67
6.2.3. Důsledné poučení obviněného	68
6.2.4. Možnost narovnání i bez existence poškozeného	68
6.2.5. Nahrazení podmínky složení peněžité částky	69
Závěr	70
Zdroje	72
Literární zdroje.....	72
Odborné články	72
Internetové zdroje.....	73
Právní předpisy.....	74
Judikatura	74

Seznam použitých zkratk

TČ	trestný čin
OČTŘ	orgán činný v trestním řízení
PZTS	podmíněné zastavení trestního stíhání
LZPS	Listina základních práv a svobod
ZPŘ	zkrácené přípravné řízení
OSZ	okresní státní zastupitelství
KSZ	krajské státní zastupitelství
VSZ	vrchní státní zastupitelství
NSZ	nejvyšší státní zastupitelství

Úvod

Při rozhodování ohledně volby tématu pro diplomovou práci sehrála velkou roli má odborná praxe na soudech a na státním zastupitelství. Během této praxe jsem byla svědkem několika soudních jednání, během kterých byl pachatel za krádež věci v minimální hodnotě, ovšem za již opakovanou krádež, odsouzen na několik měsíců k trestu odnětí svobody. To mě nutilo k zamyšlení, zda je tohle všechno skutečně nutné, zda jiná možnost než trest odnětí svobody nebude účinný.

Proto moji pozornost upoutaly odklony – podmíněné zastavení trestního stíhání, které, jak jsem si v praxi skutečně potvrdila, se týká především dopravních nehod, a narovnání. To však není u nás skoro vůbec využíváno. Vzhledem k vlastnostem tohoto odklonu si myslím, že by se mělo používat častěji. Odklony jsou zajímavá možnost řízení, protože ulehčují proces jednotlivým pachatelům, kteří s největší pravděpodobností dosud žádný trestný čin nespáchali a také urychlují řízení. Navíc pomáhají pachateli začlenit se do společnosti a v neposlední řadě řeší problém přeplněných věznic.

Ve své diplomové práci se chci zaměřit především na celkové srovnání těchto dvou odklonů. Jednak prvně v teoretické rovině a následně na to navážu také srovnáním v praxi státního zastupitelství. Zajímá mě, co vede státního zástupce k tomu, aby jeden institut používali více než ten druhý a jak ve skutečnosti oba instituty fungují.

V teoretické části využívám hlavně metodu literární rešerše a analýzy právních předpisů a judikatury, abych mohla popsat dva základní instituty mé diplomové práce – podmíněné zastavení trestního stíhání a narovnání. Mezitím na základě získaných informací zhodnotím a porovnam, v čem se tyto instituty liší a které prvky mají společné.

Poté v praktické části se zaměřím především na užití těchto institutů v rámci státního zastupitelství. Budou mě zajímat zprávy o činnosti státního zastupitelství, ze kterých získám statistické informace o užití jednotlivých institutů v praxi. Také se prostřednictvím dotazníku budu snažit zjistit další neveřejné informace ohledně jejich užití a pohled na tyto instituty přímo od jednotlivých státních zástupců, kteří mi mohou poskytnout jedinečný vhled do skutečné praxe státního zastupitelství, neboť to jsou právě oni, kdo se na uzavírání dohod o narovnání či podmíněných zastaveních přímo podílí.

Nakonec vyhodnotím získaná data a budu se snažit odpovědět na otázky

- Proč jsou tyto instituty užívány rozdílně?
- Jsou užívány vhodně?
- Je při jejich aplikaci naplněn smysl trestního řízení?

Na základě teoretických poznatků zkombinovaných s praktickým využitím těchto odklonů shrnu jednotlivé výhody a nevýhody. Předložím návrhy de lege ferenda. Jak by mohly být konkrétní paragrafy trestního řádu (popř. též trestního zákoníku) upraveny, aby byly instituty podmíněného zastavení trestního stíhání i narovnání lépe a častěji využívány a mohly lépe sloužit jak pachatelům, tak i veřejnému zájmu.

1. Alternativy v trestním řízení

Mezi širokou laickou veřejností panuje představa, že při spáchání trestného činu jde pachatel rovnou buď do vězení nebo v případě méně závažného činu dostane jen podmínku. A není se čemu divit. Trest odnětí svobody nebo jeho podmíněný odklad byly ještě do devadesátých let minulého století nejrozšířenějšími způsoby trestání. Vzhledem ke skromnému počtu alternativ k těmto druhům trestů a také jejich omezené použitelnosti to byly v podstatě jediné tresty, které si obžalovaný ve své době mohl vyslechnout.¹

Postupné zavádění nových alternativních trestů², opatření a postupů, díky kterým trestní proces ke stádiu uložení trestu vůbec nedojde, tak bylo velice prospěšné, a to hned z několika důvodů. Ten nejracionálnější a podle mého názoru taky nejdůležitější je ten, že nyní jsou kodifikovány stovky trestných činů, které zasahují do nejrůznějších odvětví, některé jsou v podstatě banální a některé naopak velmi závažné. Vzhledem k velké rozmanitosti trestných činů by proto bylo nelogické a nesprávné všechny postihovat totožně. Tím hlavním důvodem, kvůli kterému k vytvoření nových alternativních trestů došlo, bylo velké přetížení věznic. Proto byly zaváděny jako jakýsi mezistupeň mezi nepodmíněným a podmíněným trestem odnětí svobody.³

Dále tyto alternativy pomohou také k urychlení trestního řízení a odlehčí už tak přetíženým orgánům činných v trestním řízení. I když se jistě jedná o praktické důvody, stále by se měl ovšem uložený trest odvíjet v první řadě od závažnosti a okolností spáchaného činu a postoje pachatele, jakož i jeho chování před a po činu. V neposlední řadě je třeba zmínit také pojem *restorativní justice*, jakožto myšlenkový směr, který zavádění alternativ značně podpořil.⁴

¹ ŠČERBA, Filip. Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. Praha: Leges, 2011. Teoretik. s. 33.

² Myšleno jako alternativa k nepodmíněnému trestu odnětí svobody.

³ OSMANČÍK, Otakar a ROZUM, Jan. K problematice alternativních trestů a opatření. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 1996. Studie, s. 9

⁴ TIBITANZLOVÁ, Alena. Odklony v trestním řízení. Praha: Leges, 2018. Teoretik, s. 17-19.

1.1. Restorativní justice

S moderní společností přichází také moderní přístup v oblasti justice. Hlavní myšlenka restorativní justice spočívá v tom, že při určitých trestných činech je újma oběti takového činu závažnější a vztahy mezi pachatelem a obětí mnohem důležitější než samotné porušení zájmu státu. Restorativní justice cílí především na vzniklou újmu, snaží se napravit vzniklé zlo a škodu a nesoustředí se primárně na to, že trestným činem byl porušen zákon a je třeba potrestat pachatele, jak je tomu v běžné retributivní justici. Ta právě opomíjí důležité osobní aspekty trestné činnosti a má za to, že spáchaným protiprávním činem byly poškozeny v první řadě zájmy společnosti a potrestáním pachatele se celá věc vyřeší.⁵

Restorativní justice se zaměřuje hlavně na osobu poškozeného, kterému trestným činem vznikla újma a také na jeho potřeby, které vyvstávají v období po spáchání činu. Tuto újmu je nutné odčinit a potřeby je třeba uspokojit, aby poškození traumatický zážitek co nejlépe vstřebali a nenesli si následky do budoucna. K tomu je vhodné, aby se oběti do celého procesu také zapojili a neležely veškeré rozhodovací pravomoci pouze na soudci či státním zástupci.⁶

Zohledňovány ovšem nejsou pouze potřeby poškozeného, ale také pachatele, což činí tento přístup poněkud kontroverzní. Musíme si však uvědomit, že pachatele ke spáchání činu něco vedlo a je nezbytné tyto příčiny, které vedly k rozhodnutí daný trestný čin spáchat, řešit. Často se právě pachatelé cítí sami jako oběti. Cítí, že jim bylo ukřivděno a protiprávním aktem se pouze snaží ono zdánlivé bezpráví napravit. To jejich činy samozřejmě neomlouvá, ale je dobré i tyto jejich pocity nebagatelizovat a zabývat se jimi.⁷

Do procesu řešení se samozřejmě musí zapojit kromě poškozeného také pachatel. Je důležité, aby tito byli dostatečně informováni a mohli ovlivnit celý proces naplňování spravedlnosti. To se může odehrávat jak přímo, tak zprostředkovaně. Důraz je kladen na to, aby pachatel pochopil, co způsobil a převzal na sebe odpovědnost za následky. Toho se jen těžko docílí v prostředí trestající justici, kde se vše točí kolem uložení adekvátního trestu. Když si pachatel uvědomí své chování a sám se pokusí napravit újmu a narušené vztahy, nejenže kompenzuje

⁵ ŠČERBA, Filip. Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. Praha: Leges, 2011. Teoretik, s. 23-26.

⁶ ZEHR, Howard. Úvod do restorativní justice. Praha: Sdružení pro probaci a mediaci v justici, 2003, s. 15-16

⁷ ZEHR, Howard. Úvod do restorativní justice. Praha: Sdružení pro probaci a mediaci v justici, 2003, s. 21-22

poškozenému jeho ztrátu, ale také je větší šance, že s naší pomocí změní do budoucna své chování.⁸

Zároveň plní i resocializační funkci, a to tím, že nevytrhává pachatele ze společnosti, a tím se nepřerušuje jeho sociální vazby na okolí. Právě naopak je kladen důraz, aby pachatel sám napravil a uzdravil negativní vztahy postižené trestnou činností. Celkově se restorativní justice snaží, aby dopad takového činu na pachatele a na jeho okolí byl co nejmenší, aby nedocházelo ke zbytečné stigmatizaci ze strany společnosti, jako tomu je při uplatňování retributivní, tedy trestající justice.⁹

Ačkoliv je tento nový směr upřednostňující oběť a upozadující potrestání z právního hlediska velmi pokrokový a dává nám možnost nahlížet na celou situaci z jiného úhlu, ne vždy se mu mezi lidmi dostává dostatečného pochopení.¹⁰ Převládá názor, že takovýto přístup není dostačující a že bez adekvátního trestu se pachatelé dostatečně neponaučí. I tato varianta je ovšem možná, a proto jsou kladeny na soudce a státní zástupce vysoké nároky, aby při tomto alternativním řešení důkladně zvažily všechny možné okolnosti případu a v neposlední řadě především povahu pachatele.¹¹

Důležité je také zmínit, že principy restorativní justice nevylučují užití té retributivní a je možné oba přístupy kombinovat a využít současně. Jde spíše o přístup ke všem zúčastněným než o to, aby pachatel nedostal žádný trest.¹²

⁸ ZEHR, Howard. Úvod do restorativní justice. Praha: Sdružení pro probaci a mediaci v justici, 2003, s. 12, 17

⁹ ŠČERBA, Filip. Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. Praha: Leges, 2011. Teoretik, s. 23-26

¹⁰ ŠÁMAL, Pavel; ŘÍHA, Jiří; STRYJA, Jan. Odklony v justiční praxi – 2. část. Trestněprávní revue. 2019, č. 10, s.206

¹¹ ŠČERBA, Filip. Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. Praha: Leges, 2011. Teoretik, s. 23-26

¹² ZEHR, Howard. Úvod do restorativní justice. Praha: Sdružení pro probaci a mediaci v justici, 2003, s. 10

1.2. Dělení trestněprávních alternativ

Na tom, jak rozřadit možné alternativy k nepodmíněnému trestu odnětí svobody, panuje v literatuře shoda.¹³ Dělí se podle toho, zda se nachází uvnitř systému trestního práva nebo vně. Pokud se nacházejí uvnitř, dále se dělí podle toho, zda se týkají práva hmotného nebo procesního. Člení se tedy následovně:

- alternativy uvnitř systému trestního práva
 - hmotného
 - alternativy k potrestání
 - alternativní tresty
 - procesního
 - odklony

- alternativy mimo systém trestního práva
 - mediace

1.2.1. Mediace

Mediace stojí na myšlence restorativní justice. Je to jeden ze způsobů mimosoudního řešení sporů, který stojí na principu dobrovolnosti. K účasti na mediace nemůže být žádná osoba nucena. Strany se během mediace snaží za pomoci mediátora nalézt smírné řešení konfliktu. Mediátor je nezávislý a nestranný, má zprostředkovat a podporovat komunikaci a pomocí různých technik (např. rozsazení účastníků při mediaci, intonace hlasu či pohyby těla) vést mediaci k nalezení schůdného řešení sporu a uzavření mediační dohody. Obsah výsledné dohody by ovšem mediátor neměl, pokud si to účastníci nepřejí, nijak hodnotit.¹⁴ Samozřejmostí je povinnost mediátora

¹³ Viz např. KRATOCHVÍL, Vladimír. Kurs trestního práva: trestní právo hmotné: obecná část. Praha: C.H. Beck, 2009. Beckovy právnické učebnice. s. 468 nebo SOTOLÁŘ, Alexander, Pavel ŠÁMAL a František PÚRY. Alternativní řešení trestních věcí v praxi. Praha: C.H. Beck, 2000. Beckovy příručky pro právní praxi. s. 15-17

¹⁴ ZŮBEK, Jan. Odklony v trestním řízení. Praha: Wolters Kluwer, 2019. Právní monografie, s.119

zachovávat mlčenlivost o všech skutečnostech, které se dozvěděl v souvislosti s mediací (§ 9 odst. 1 zákona o mediaci). Tato povinnost platí i po vyškrtnutí daného mediátora ze seznamu.¹⁵

V odvětví trestního práva představuje mediace nezbytný nástroj právě pro rozvoj restorativní justice. Není to obligatorní prvek trestního řízení, ale pokud je k ní přistoupeno, tvoří s trestním řízením logický celek a orgány činné v trestním řízení z ní mohou získat cenné poznatky a informace pro další vhodný postup. Hlavně v případě užití odklonů má mediace své nezastupitelné místo. Mediáci může nařídít buď orgán činný v trestním řízení, pak musí v případě souhlasu obviněného a poškozeného proběhnout obligatorně, nebo k ní mohou dát podnět obviněný či poškozený. V tomhle případě se však první musí zhodnotit vhodnost takového postupu, a proto nemusí obligatorně proběhnout.¹⁶

Během setkání, které vede nezávislá třetí osoba (mediátor) se potkají obviněný a poškozený tváří v tvář a mají unikátní možnost sdělit si vše důležité. Zejména konfrontují svůj pohled na věc, řeší příčiny, proč k trestné činnosti došlo. Poškozený může pachateli vylíčit, jak ho svým činem zasáhl a jak moc mu ublížil, jaké následky z jeho trestného činu bude mít. Také je to ideální prostor pro sdělení své představy, jak by měl obviněný odčinit vzniklé důsledky. Pachatel zase může vysvětlit poškozenému, co ho k trestné činnosti vedlo a vyjádřit svou lítost. Společně hledají možné východisko schůdné pro obě strany. Díky této bezprostřední osobní schůzce, při které mají pod vedením odborníka obě strany dostatečný prostor pro diskuzi a hlavně díky tomu, že celá mediace stojí na bázi dobrovolnosti, pachatel trestného činu lépe chápe, k jakým následkům jeho čin vedl, co špatného oběti způsobil a má možnost převzít odpovědnost za svůj čin a znova obnovit přetrhané vazby s poškozeným.¹⁷

I když celý proces mediace není nijak závazný, strany se během ní mohou domluvit na důležitých bodech, které jsou potřebné pro následné rozhodnutí např. o použití odklonů. Třeba u PZTS se během mediace může poškozený dohodnout s obviněným na způsobu náhrady škody a taky si vyjasnit, v jaké části ji poškozený požaduje. V případě, že strany spějí k narovnání, mohou během mediace uzavřít dohodu o narovnání. I kdyby v daném případě nešlo odklonů použít, účast na mediaci připisuje obviněnému v trestním řízení pozitivní body, neboť soud vidí aktivní

¹⁵ KUBÁTOVÁ, Helena; MALACKA, Michal. Výkon činnosti mediátora z pohledu zapsaných mediátorů. Časopis pro právní vědu a praxi. 2020. č. 3, s. 473

¹⁶ JELÍNEK, Jiří. Trestní právo procesní 6. vydání. Praha: Leges, 2021. s. 317-319

¹⁷ TIBITANZLOVÁ, Alena. Odklony v trestním řízení. Praha: Leges, 2018. Teoretik, s. 22-26

účast a zájem pachatele na urovnání celé věci. To může významně přispět při rozhodování o druhu a výměře trestu.¹⁸

1.2.2. Alternativní tresty

V § 52 trestního zákoníku je vyjmenováno všech 12 trestů, které lze v současné době za spáchaný trestný čin uložit. Jako první je zmíněn trest nejvšeobecnější a nejrozšířenější, tedy trest odnětí svobody. Všechny ostatní lze považovat ve své podstatě za ty alternativní, protože odsouzený díky nim není omezen na osobní svobodě. Některé z nich (ztrátu čestných titulů a vyznamenání a trest ztráty vojenské hodnosti) lze ovšem uložit pouze se současným uložením trestu odnětí svobody, a tak se o alternativní tresty jedná pouze teoreticky. Prakticky se dostáváme do situace, že tyto druhy trestu jsou jen jakýmsi fakultativním rozšířením trestu odnětí svobody.¹⁹

Všechny ostatní již lze uložit i bez uložení trestu odnětí svobody. U části z nich je dokonce vyloučeno, aby byly uloženy současně s trestem odnětí svobody a fakticky ho nahrazují. Nezávisle na trestu odnětí svobody lze uložit například trest zákazu činnosti nebo zákaz pobytu. Namísto trestu odnětí svobody, tedy zde již není možná slučitelnost, lze uložit trest domácího vězení, trest obecně prospěšných prací, podmíněné odsouzení, podmíněné odsouzení s dohledem a v určitých případech také peněžitý trest.²⁰

V případě mladistvých pachatelů se neukládají tresty, ale opatření – mj. trestní opatření. Systematika trestních opatření je podobná jako u trestů týkajících se dospělých pachatelů. Některé tresty ovšem mezi trestními opatřeními nenajdeme, a to propadnutí majetku, zákaz pobytu a pak také ztrátu čestných titulů nebo vyznamenání a ztrátu vojenské hodnosti. Naopak v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže se objevuje navíc oproti trestnímu zákoníku i peněžitá opatření s podmíněným odkladem výkonu [§ 24 odst. 1 písm. c) zákona o soudnictví ve věcech mládeže].

Tyto alternativní tresty reprezentují *tresty mírnější* než trest odnětí svobody, a proto se ukládají při méně závažných trestních činech samozřejmě vždy s ohledem na možnou nápravu konkrétního pachatele. Jejich uložení pomáhá řešit již výše uvedené problémy, tedy přeplněnost věznic, finanční náročnost jejich provozu a také přetížení státního aparátu díky urychlení celého

¹⁸ TIBITANZLOVÁ, Alena. Odklony v trestním řízení. Praha: Leges, 2018. Teoretik, s. 22-26

¹⁹ ŠČERBA, Filip. Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. Praha: Leges, 2011. Teoretik, s. 31

²⁰ ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní zákoník. Komentář. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, s.1020-1025

procesu a nejen to. Ačkoliv by se mohlo zdát, že tyto mírnější tresty nebudou na pachatele působit tak účinně jako trest odnětí svobody, opak je často pravdou. Vězení představuje negativní prostředí, odsouzeným zpřetrhá jejich dosavadní sociální vazby a ti si pak zcela přirozeně vytvářejí vazby nové. Jenže se nacházejí mezi dalšími odsouzenými a nové kontakty navazují právě s těmi, kteří již také spáchali nějaký trestný čin. Po dokončení výkonu trestu tedy často páchají trestnou činnost opakovaně. Jen na malé procento odsouzených působí pobyt na vězení tak odstrašujícím dojmem, že by se ze strachu z opakovaného pobytu v něm vyhýbali trestné činnosti velkým obloukem. Naopak při ponechání pachatele na svobodě je šance, že se ocitne v příznivějším prostředí, může nadále chodit do zaměstnání, a tak je riziko recidivy menší.²¹ V této situaci ale také hrozí riziko, že nejbližší okolí odsouzeného bude představovat stejný, ne-li ještě silnější kriminogenní faktor než vězení nebo že díky mírnějšímu trestu si pachatelé ani neuvědomí, co vlastně spáchali a budou v trestné činnosti pokračovat.

²¹ TIBITANZLOVÁ, Alena. Odklony v trestním řízení. Praha: Leges, 2018. Teoretik, s. 18

1.2.3. Alternativy k potrestání

V určitých případech není třeba nebo není vhodné ukládat ani alternativní tresty a na místě je pak přístup ještě mírnější. Po projednání celé věci v řádném řízení soud dospěje k závěru, že samotné absolvování celého trestního řízení je dostačující ponaučení, a proto již žádný jiný trest neuloží, pouze vysloví vinu. V tomto případě soud **upustí od potrestání**. Je možné buď prosté upuštění od potrestání nebo varianta lehce přísnější, a tou je **upuštění od potrestání s dohledem**, což je v podstatě podmíněné upuštění.²² Nejdříve se po stanovenou dobu maximálně 1 roku dozírá na chování pachatele a až poté se rozhodne, zda se pachatel osvědčil.²³ V případě mladistvých pachatelů se jedná o instituty podobné, a to o upuštění od uložení trestního opatření a podmíněné upuštění od uložení trestního opatření.²⁴

Upustit od potrestání je možné pouze ze třech důvodů:

- 1) soud **může** upustit od potrestání, pokud pachatel kumulativně splňuje tyto podmínky (§ 46 odst. 1 trestního zákoníku):
 - spáchal přečin
 - spáchání přečinu lituje
 - projevuje účinnou snahu po nápravě
 - pouhé projednání věci postačí k jeho nápravě a ochraně společnosti (posuzuje se vzhledem k povaze spáchaného činu a k dosavadnímu životu pachatele)

- 2) soud **musí** upustit od potrestání v případě, že *spolupracující obviněný*²⁵ kumulativně splňuje následující podmínky (§ 46 odst. 2 trestního zákoníku):
 - podal úplnou a pravdivou *výpověď* o určitých skutečnostech
 - tyto skutečnosti jsou *způsobilé významně přispět* k objasnění zločinu
 - tento zločin byl spáchán členy organizované skupiny nebo ve spojení s organizovanou skupinou nebo ve prospěch organizované zločinecké skupiny

²² NEZKUSIL, Jiří. K uplatnění principu oportunité v trestním právu. Trestní právo. 2009, č.5, s.18

²³ JELÍNEK, Jiří. Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část. 7. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2019. Student (Leges), s. 465-467

²⁴ TIBITANZLOVÁ, Alena. Odklony v trestním řízení. Praha: Leges, 2018. Teoretik, s. 28

²⁵ Viz § 178a trestního řádu.

- spolupracující obviněný nespáchal čin závažnější než ten, k jehož objasnění přispěl
- nepodílel se na činu, k jehož objasnění přispěl, ani jako organizátor ani jako návodce
- nezpůsobil svým trestným činem úmyslně těžkou újmu na zdraví nebo smrt
- nejsou dány důvody pro mimořádné zvýšení trestu odnětí svobody²⁶

3) soud **může** upustit od potrestání, jestliže pachatel kumulativně (§ 46 odst. 3 trestního zákoníku):

- dopustil se přípravy nebo pokusu trestného činu
- nerozpoznal, že příprava nebo pokus nemohou vést k dokonání činu²⁷

Další možností je upuštění od potrestání za současného uložení ochranného léčení nebo zabezpečovací detence (§ 47 odst. 1 trestního zákoníku). Zde je hlavním cílem účinně chránit společnost před pachateli s duševní poruchou. Jelikož se nejedná o trest, mohou být ukládány jak ve formě rozsudku, tak ve formě usnesení. Dokonce není nutné ani vyslovení viny pachatele. Ukládají se při spáchání trestného činu, ale i činu jinak trestného, který není trestný v důsledku nepřičetnosti pachatele.²⁸

I u mladistvých může soud upustit od uložení trestního opatření za současného uložení ochranného léčení nebo zabezpečovací detence anebo také pokud mladistvému uloží ochranné či výchovné opatření (§ 12 zákona o soudnictví ve věcech mládeže).

1.2.3.1. Odklony v trestním řízení

Ačkoliv je institut odklonů často skloňovaným pojmem nejen v právní vědě, zákonodárce o něm v celém trestním řádu neudělal ani jednu zmínku. Kdybychom se řídili jazykovým pojetím slova odklon, mohli bychom pod tento pojem zařadit v podstatě jakékoliv řízení, které se alespoň v určité míře odchyluje od standardizovaného trestního řízení. Zákonodárce tyto možné odlišnosti v řízení shrnul především v hlavě XX trestního řádu, která se nazývá *Zvláštní způsoby řízení*. Zde

²⁶ Viz § 59 trestního zákoníku

²⁷ ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní zákoník. Komentář. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, s. 924

²⁸ JELÍNEK, Jiří. Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část. 7. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2019. Student (Leges), s. 475-477

jsou zahrnuty jednak řízení, která se od toho klasického odlišují v osobě pachatele, oddíl první se zmiňuje o mladistvých (§ 291 trestního řádu) a oddíl druhý o řízení proti uprchlému (§ 302 a násl. trestního řádu), tak také ta řízení, kde schází projednání věci v hlavním líčení (trestní příkaz - § 314e a násl. trestního řádu) nebo naopak je hlavní líčení formálně důležité, ale už se neklade důraz na dokazování (dohoda o vině a trestu - § 314o trestního řádu). Dále jsou zde mj. definovány instituty pro nás nejdůležitější, kterými se budeme podrobněji zabývat, a to **podmíněné zastavení trestního stíhání** (§ 307 a násl. trestního řádu) a **narovnání** (§ 309 a násl. trestního řádu).²⁹

Ačkoliv by tedy na základě slovního výkladu šlo pod odklony zařadit daleko více institutů, právní věda a literatura označuje za odklon pouhý zlomek výše uvedeného. Ovšem přesně určit, co všechno zahrnout a co už nezahrnout pod tento pojem, je značně obtížné, neboť dosud nebyla definována rozhodná kritéria a každý autor vnímá potřebné hranice trochu jinak.³⁰ Např. Zúbek ve své nedávné monografii (2019) dělí odklony na odsuzující, pod které řadí trestní příkaz a dohodu o vině a trestu, a na neodsuzující, kam řadí podmíněné zastavení trestního stíhání, podmíněné odložení podání návrhu na potrestání, narovnání a také v tomto kontextu zmiňuje i mediaci.³¹

Čistě de lege lata zařazuje Šámal pod odklony trestní příkaz, podmíněné zastavení trestního stíhání (včetně podmíněného odložení podání návrhu na potrestání ve zkráceném řízení), narovnání (také včetně odložení věci při schválení narovnání ve zkráceném řízení), dohodu o vině a trestu a odstoupení od trestního stíhání mladistvého. U trestního příkazu spatřuje hlavní cíl tohoto institutu pouze ve zrychlení a zefektivnění procesu. Naproti tomu narovnání a PZTS (částečně také odstoupení od trestního stíhání) sleduje v první řadě usmíření mezi pachatelem a obětí a odčinění vniklé škody. Dohoda o vině a trestu má také především zrychlit trestní řízení, ale tím, že má poškozený právo se zapojit do jejího sjednávání a uplatnit nárok na náhradu škody, a navíc státní zástupce musí při jejím uzavírání zohlednit zájmy poškozené strany, tak i u této dohody jsou určité prvky restorativní justice.³²

Jednu z prvních definic u nás a možné dělení odklonů popsal již v roce 1991 Suchý. Odklon pro něho představuje mimosoudní vyřízení věci, kdy soud nerozhoduje o vině a trestu, i když jsou

²⁹ ZÚBEK, Jan. Odklony v trestním řízení. Praha: Wolters Kluwer, 2019. Právní monografie, s. 23.

³⁰ TIBITANZLOVÁ, Alena. Odklony v trestním řízení. Praha: Leges, 2018. Teoretik, s. 31

³¹ ZÚBEK, Jan. Odklony v trestním řízení. Praha: Wolters Kluwer, 2019. Právní monografie, s. 23-24

³² ŠÁMAL, Pavel, MUSIL, Jan, KUČHTA, Josef a kol. Trestní právo procesní. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 730-731

naplněny všechny předpoklady pro takové rozhodnutí. Účelem totiž není potrestání pachatele, ale jeho náprava a vyřešení sporu, který trestnému činu předcházela, aby již nedocházelo k opakování trestné činnosti.³³ Z této charakteristiky poté vycházelo nespočet dalších autorů. Suchý rozdělil odklony na tři možné kategorie. První představuje *prostý odklon* jakožto projev principu oportunity³⁴ v trestním řízení. Mohli bychom zde zařadit možné zastavení trestního stíhání. Druhý typ pojmenoval *podmíněné upuštění od trestního stíhání*, tedy již podle názvu zde patří podmíněné zastavení trestního stíhání nebo jeho obdoba ve zkráceném řízení, tedy podmíněčné odložení podání návrhu na potrestání. A poslední třetí typ nazval *odklon se společenskou intervencí*, kdy sice trestní odpovědnost zanikne, ale pachatele postihuje jiná. Např. se musí podrobit léčeni nebo v případě mladistvého pachatele postihu ze strany zákonných zástupců či školy.³⁵

Jeden z mnoha stoupců výše zmíněné teorie je např. Ščerba, který provedl pouze jednu malou změnu v názvosloví u druhého typu odklonu a pojmenoval ho *odklon spojený s výchovným působením*.³⁶

Osobně se mi jeví vhodné pojmut odklony jak v širším slova smyslu, tak v užším slova smyslu. V *širším pojetí* hrají hlavní roli *důvody ekonomické a časové*, a tedy záměr upravit trestní řízení tak, aby jeho náklady byly co nejmenší. Z tohoto důvodu zde můžeme zařadit trestní příkaz, dohodu o vině a trestu nebo také řízení před samosoudcem. V tom *užším pojetí* nám jde hlavně o to, ať trestní řízení nedospěje do svého typického konce, tedy ať *není vyslovena vina a uložen trest*.³⁷ Pod odklon v užším slova smyslu tedy spadne narovnání, podmíněné zastavení trestního stíhání, podmíněné odložení podání návrhu na potrestání (v případě zkráceného přípravného řízení) a odstoupení od trestního stíhání (v případě stíhání mladistvých). Teoreticky by podmínky pro odklon v užším pojetí splňovalo také zastavení trestního stíhání. K tomu ovšem dochází v případě, kdy je shledáno, že trestní stíhání ani nebude muset proběhnout. Dále se budu podrobněji zabývat těmi hlavními odklony, tedy podmíněným zastavením trestního stíhání a narovnáním.

K zavedení obou institutů do právního řádu přispěly důvody již výše popsané (viz bod 1.) Ještě je ovšem třeba uvést, že v tomto případě je na místě také subsidiarita trestní represe, neboť i

³³ SUCHÝ, Oldřich. Odklon v trestním řízení. Právník. 1991. č. 3, s. 248

³⁴ Existence principu oportunité dává státnímu zástupci možnost v určitých případech neuplatnit princip legality a některé trestné činy nestíhat.

³⁵ SUCHÝ, Oldřich. Odklon v trestním řízení. Právník. 1991. č. 3, s. 248-254

³⁶ ŠČERBA, Filip. Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. Praha: Leges, 2011. Teoretik, s. 45-49.

³⁷ ŠÁMAL, Pavel; ŘÍHA, Jiří; STRYBA, Jan. Odklony v justiční praxi – 1. část. Trestněprávní revue. 2019, č. 9, s. 180

když mohou být pachatele obtěžkáni splněním některých povinností za spáchaný skutek, neukládá se trest ve formální rovině.³⁸

O užití těchto odklonů může být rozhodnuto jak v přípravném řízení, kdy tato pravomoc náleží státnímu zástupci, tak v řízení před soudem, kdy o něm rozhoduje soudce usnesením. Právě proto, že se při schválení odklonů nerozhoduje o vině a neukládá trest, může být tato kompetence svěřena i státnímu zástupci a čl. 40 odst. 1³⁹ Listiny základních práv a svobod zůstane neporušen.⁴⁰

³⁸ JÍLOVEC, Michal. Alternativní opatření v trestním řízení a jejich budoucnost. Alternativní řešení trestních věcí. Praha: Leges, 2015, s.150

³⁹ První odstavec článku zní: „Jen soud rozhoduje o vině a trestu.“

⁴⁰ ŠČERBA, Filip. Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. Praha: Leges, 2011. Teoretik, s. 54

2. Podmíněné zastavení trestního stíhání

Tento institut představuje nejčastěji využívaný odklon.⁴¹ Tedy alternativu k běžnému postupu trestního řízení, kdy je soudem vyslovena vina a uložen trest. Stále se ovšem jedná jen o jednu z možností, jak mohou OČTŘ postupovat, a i přesto, že obviněný PZTS navrhne, soud ani státní zástupce není povinen takto postupovat.⁴² Stejně jako u narovnání i zde je projevna myšlenka restorativní justice, protože se také zaměřuje na urovnání vztahů mezi pachatelem a poškozeným. I když je nezpochybnitelnou výhodou tohoto odklonu rychlé a efektivní vyřízení věci, nikdy by rychlost trestního řízení neměla být na úkor usmíření stran sporu.⁴³

O podmíněném zastavení trestního stíhání pojednává § 307 a § 308 trestního řádu, ve kterém jsou také shrnuty podmínky, které musí být splněny, aby bylo možno stíhání podmíněně zastavit. Kumulativně musí být splněny následující podmínky:

- jedná se o přečin,
- souhlas obviněného,
- obviněný se k činu doznal,
- obviněný nahradil případnou škodu (nebo alespoň uzavřel dohodu s poškozeným o její náhradě nebo učinil jiná potřebná opatření k její nápravě),
- obviněný vydal případné bezdůvodné obohacení (nebo alespoň uzavřel dohodu s poškozeným o jeho vydání nebo učinil jiná vhodná opatření k jeho vydání),
- je to dostatečné vzhledem k osobě obviněného, jeho dosavadnímu životu a okolnostem případu.⁴⁴

Jak již z názvu plyne, v případě užití tohoto odklonu se trestní stíhání zastaví, ale jenom podmíněně a dočasně. Současně se také stanoví zkušební doba, která začíná běžet od právní moci tohoto rozhodnutí, a to na 6 měsíců až 2 roky nebo v případě aplikace zpřísnujících podmínek (viz bod 2.5.) na 6 měsíců až 5 let. (§ 307 odst. 4 trestního řádu). Během zkušební doby musí vést obviněný řádný život, vyhovět uloženým omezením a povinnostem a popř. také splnit dohodu o

⁴¹ JELÍNEK, Jiří. Trestní právo procesní 6.vydání. Praha: Leges, 2021. s. 794

⁴² Usnesení Nejvyššího soudu sp .zn. 11 Tdo 426/2004 ze dne 21.4.2004

⁴³ KUČERA, Pavel. K předpokladům podmíněného zastavení trestního stíhání. Státní zastupitelství. 2014, č. 4, s. 1

⁴⁴ ŠÁMAL, Pavel a kol.: Trestní řád. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 3474

náhradě škody, aby po konci zkušební doby mohlo být shledáno, že se osvědčil a trestní stíhání zastaveno definitivně. V opačném případě se PZTS ruší a pokračuje se v běžném trestním stíhání.⁴⁵

2.1. Přechin

Aplikací PZTS může po zkušební době dojít k zastavení trestního stíhání bez jakéhokoliv postihu v podobě trestu. Navíc z výpisu z rejstříku trestů není patrné, že se trestní stíhání vedlo. Proto je vhodné, že ho nelze aplikovat u všech TČ, ale jenom u těch méně závažných v podobě přečinů. Přechinem se rozumí všechny nedbalostní TČ a ty úmyslné TČ, u kterých zákon stanoví horní hranici možného trestu odnětí svobody do 5 let.⁴⁶ Může se zdát paradoxní, že za některé nedbalostní TČ (např. § 143 odst. 4⁴⁷ trestního zákoníku nebo § 273 odst. 4⁴⁸ trestního zákoníku) hrozí pachateli trest odnětí svobody až na 10 let, ale přitom právě kvůli zavinění ve formě nedbalosti je možné v tomto případě uvažovat o PZTS. Na rozdíl od spáchání některého úmyslného TČ, kdy mu může hrozit trest odnětí svobody jen na 6 let. Tím pádem se ale již nejedná o přečin a použití PZTS je vyloučeno. Toto si vysvětluji tím, že odklony se soustředí právě na osobu pachatele a jeho přístup k celé věci, tudíž je pro nás důležitější jeho vztah k TČ ve formě zavinění, než co svým činem způsobil.

Stojí za to poznamenat, že až do roku 2009, tedy za účinnosti starého trestního zákona, se nerozlišovaly přečiny a zločiny, a tak při užití PZTS musela být podmínka horní hranice trestu odnětí svobody do 5 let splněna jak u úmyslných TČ, tak i u nedbalostních. S účinností nového trestního zákoníku se zvýšila horní hranice trestu odnětí svobody u některých nedbalostních TČ, a to by znamenalo, že by u nich již nešlo postupovat cestou PZTS. Zároveň však také vznikla nová kategorie trestních deliktů - přečiny, do níž se mj. řadí, jak je již výše popsáno, všechny nedbalostní TČ bez ohledu na horní hranici trestu odnětí svobody. Aby se rozšířil okruh TČ, u kterých lze aplikovat PZTS, nově se navázalo jeho užití na podmínku spáchání přečinu.⁴⁹

⁴⁵ VANTUCH, Pavel. Podmíněné zastavení trestního stíhání a možnosti jeho využití. Bulletin advokacie. 1994, č.8, s.13

⁴⁶ ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní zákoník. Komentář. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, s. 296

⁴⁷ Usmrcení z nedbalosti nejméně dvou osob.

⁴⁸ Obecné ohrožení z nedbalosti kvůli porušení důležité povinnosti končící smrtí.

⁴⁹ TIBITANZLOVÁ, Alena. Odklony v trestním řízení. Praha: Leges, 2018. Teoretik, s. 110-111

Nesmíme také zapomínat na to, že definice spáchaného TČ jako přečinu je pouze jednou z podmínek, za kterých může soud či státní zástupce o PZTS rozhodnout, a navíc zákon umožňuje diversifikovat mezi jednotlivými přečiny díky uložení zpřísněných podmínek uvedených v § 307 odst. 2 a odst. 8 trestního zákoníku anebo prodloužením zkušební doby až na 5 let.

2.2. Souhlas obviněného

S tím, že trestní stíhání obviněného bude podmíněně zastaveno, musí vyslovit souhlas sám obviněný. Nepostačí, když tento postup navrhne jeho obhájce. Souhlas je nutný především ze dvou důležitých důvodů. Za prvé, vyslovením souhlasu se totiž vzdává zákonného práva na spravedlivý proces, tedy také práva na řádné projednání celé věci, které náleží každému, kdo stane před soudem, neboť jen soud by mohl vyslovit případnou nevinu.⁵⁰ Během své praxe na státním zastupitelství jsem se mohla účastnit hlavního líčení, kdy byl řidič kamionu obžalován z usmrcení z nedbalosti. Obhájce mu doporučoval, aby souhlasil s aplikací PZTS, že to pro něho bude výhodnější. Také státní zástupce ve své závěrečné řeči navrhl vyřešit věc PZTS. Obviněný ovšem odmítl, protože byl toho názoru, že nehodu nezavinil ani z nevědomé nedbalosti a trval na tom, ať soud prohlásí jeho nevinu. Místo PZTS, tak soud musel rozhodnout o jeho vině a uložit mu podmíněný trest odnětí svobody.

A za druhé, v případě, že soud nebo státní zástupce rozhodne současně s PZTS o uložení nějaké povinnosti, omezení nebo stanovení dozoru, děje se tak bez rozhodnutí soudu o vině, a tudíž obviněný musí dobrovolně svolit k tomu, že se těmto restrikcím podrobí. Souhlas obviněného nesmíme zaměňovat se souhlasem poškozeného, kterého v tomhle případě není třeba, ani s doznáním obviněného.⁵¹

⁵⁰ TERYNGEL, Jiří. K některým otázkám podmíněného zastavení trestního stíhání. Bulletin advokacie. 1995, č. 9, s. 17

⁵¹ TIBITANZLOVÁ, Alena. Odklony v trestním řízení. Praha: Leges, 2018. Teoretik, s. 110-111

2.3. Doznání obviněného

Další esenciální podmínka pro uložení PZTS je doznání obviněného ke spáchání trestného činu, které musí být *zaprotokolováno ve výpovědi*, která slouží jako důkazní prostředek. Doznání se musí vztahovat na celý skutek, tedy doznání je třeba ke **všem skutkovým okolnostem zakládající zákonné znaky přečinu, zavinění nevyjímaje**. Obviněný tedy musí potvrdit, že se daný protiprávní skutek stal a že se odehrál tak, jak vyplývá z provedených důkazů. Musí také doznat, že skutek zavinil právě on. Doznání musí být bezpodmínečné a rovněž bez jakékoliv výhrady.⁵²

V případě spáchání přečinu z nevědomé nedbalosti ovšem může nastat situace, kdy si obviněný ani nemusí uvědomit některé důležité skutkové okolnosti, a tím pádem tyto okolnosti ani nemůže doznat. Toto nicméně nemůže jít k jeho tíži, a proto je i přesto doznání možné. Důležité je, že tyto nedoznané skutečnosti, které by chyběly k naplnění skutkové podstaty přečinu, nepopírá.⁵³

„Podmínky požadované v ustanovení § 307 odst. 1 písm. a) tr. ř. záležící v tom, že se obviněný doznal, jsou naplněny i tehdy, pokud obžalovaný dozná skutečnosti umožňující závěr o tom, že se trestného činu dopustil, aniž by výslovně uvedl, že je vinen určitým činem. Podle závěru krajského soudu nelze v případech, kdy u obžalovaného je shledáváno zavinění ve formě nevědomé nedbalosti podle § 5 písm. b) tr. ř., vycházet ze stanoviska, že obžalovaný se ke svému jednání nedoznal, pokud obžalovaný neuvede některé podstatné skutečnosti k projednávanému činu, neboť právě pro svou nepozornost, ve které je možno spatřovat nedbalost, určité skutečnosti nepostřehl, ale připouští, že tyto skutečnosti nastaly, a nevznáší žádné výhrady vůči své trestní odpovědnosti.“⁵⁴

Samozřejmě doznaná forma zavinění musí souhlasit se zákonným požadavkem u konkrétního TČ. Tedy jestli je třeba u některého TČ úmysl, z pachatelova doznání musí být patrný jeho úmysl daný TČ spáchat. Doznání se ale **nemusí vztahovat k právní kvalifikaci skutku**. Ta je ponechána na státním zástupci a soudci.⁵⁵

⁵² KUČERA, Pavel. K předpokladům podmíněného zastavení trestního stíhání. Státní zastupitelství. 2014, č. 4, s. 3

⁵³ ŠČERBA, Filip. Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. Praha: Leges, 2011. Teoretik, s. 62

⁵⁴ Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích sp. zn. 4 To 383/2005 ze dne 3.5.2005

⁵⁵ VANTUCH, Pavel. Trestní řízení z pohledu obhajoby. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2019. Praktická knihovna, s. 849

U doznání je velmi důležité, aby bylo **činěno dobrovolně**, bez jakéhokoliv nátlaku. K doznání nesmí být obviněný nijak donucován. OČTŘ ho nesmí nutit přímo ani nepřímo např. jakýmkoliv naznačováním, že v případě učinění doznání rozhodnou o PZTS.⁵⁶ Může se ale také stát, že obviněný, který prvně vše popíral, se po seznámení s institutem PZTS ve vidině, že nebude rozhodováno o jeho vině, najednou dozná. Navíc ačkoliv je doznání podmínkou, bez které nelze o PZTS rozhodnout, tak i za současného splnění všech dalších podmínek nutných k aplikaci PZTS to ještě nedává obžalovanému vůbec žádnou jistotu, že k PZTS nakonec dojde. OČTŘ mohou postupovat jinak než cestou PZTS, ale zároveň mohou využít jeho doznání jako usvědčující důkaz a dobře zamýšlený krok se nakonec obrátí proti samotnému obviněnému.⁵⁷ Ovšem podle Fastnera by se doznání učiněné pouze kvůli možné aplikaci PZTS nemělo za důkaz považovat, protože zde pak vyvstávají pochybnosti o dobrovolnosti takového doznání.⁵⁸ Mám za to, že žádné doznání učiněné výhradně pro účely PZTS není dobrovolné. Pokud tedy soud či státní zástupce dospěje k závěru, že doznání obviněného mělo sloužit toliko pro PZTS, neměl by PZTS pro nedobrovolnost takového doznání schválit.

Ani doznání se obviněného k činu ovšem **nezbavuje OČTŘ povinnosti přezkoumat všechny důležité okolnosti případu**, aby byl zjištěn skutkový stav, o němž nejsou důvodné pochybnosti, a to v rozsahu, který je nezbytný pro rozhodnutí (§ 2 odst. 5 trestního řádu), a to právě proto, že doznání může být nepravdivé. Obviněný může z nejrůznějších důvodů krýt skutečného pachatele nebo se může snažit doznáním zamaskovat svou závažnější trestní činnost. Lze se ovšem domnívat, že k naplnění zásady materiální pravdy již bude potřeba dokazování v užším rozsahu, a to vzhledem k tomu, že se nerozhoduje o vině. Vždy však bude nezbytné, aby provedené důkazy korespondovaly s učiněným doznáním a aby o takovém doznání nebyly důvodné pochybnosti.⁵⁹

S ohledem na výše popsané se domnívám, že pro OČTŘ (a také pro naplnění zásady rychlosti a hospodárnosti) je nejvýhodnější, když se pachatel dozná co nejdříve. Ušetří jim to rozsáhlé dokazování, mají skoro 100% jistotu, že když PZTS navrhnou, obžalovaný s tím bude souhlasit a zároveň mají v ruce silný důkaz, který mohou použít, kdyby se náhodou pachatel ve

⁵⁶ VANTUCH, Pavel. Podmíněné zastavení trestního stíhání a možnosti jeho využití. Bulletin advokacie. 1994, č. 8, s. 14

⁵⁷ VANTUCH, Pavel. Podmíněné zastavení trestního stíhání a právo na obhajobu. Právní rozhledy. 1997, č. 8, s. 394

⁵⁸ FASTNER, Jindřich. Ještě k podmíněnému zastavení trestního stíhání. Bulletin advokacie. 1995, č. 1, s. 28.

⁵⁹ TERYNGEL, Jiří. K některým otázkám podmíněného zastavení trestního stíhání. Bulletin advokacie. 1995, č. 9, s. 17

zkušební době neosvědčil. Naopak pro obžalovaného je nejlepší vyčkávat až do hlavního líčení, během kterého státní zástupce možné PZTS navrhne, a tím se pro obviněného sníží riziko toho, že i přes učiněné doznání k PZTS nedojde.

Tento institut bohužel může vést také k tomu, že obvinění, kteří jsou skutečně přesvědčeni o své nevině a třebaže i skutečně nevinní jsou, se falešně doznají právě jen proto, aby státní zástupce mohl trestní stíhání podmíněně zastavit, neboť následné postavení před soud a hrozba odsouzení pro ně představují mnohem horší variantu. Také není vyloučeno nepravdivé doznání učiněné jenom proto, aby obvinění již ukončili dlouhodobé a psychicky náročné trestní řízení.⁶⁰ Další případy z praxe ukazují, že pro příznivější konečné rozhodnutí, tedy PZTS, by bylo potřeba učinit doznání v rozporu s vnitřním přesvědčením. Např. v rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 4 Tdo 453/2013 ze dne 16.5.2013, kdy byl pachatel obžalován z přečinu ohrožení pod vlivem návykové látky, které spočívalo v tom, že řídil osobní automobil a zároveň měl v krvi více než 1 promile alkoholu. U toho TČ je ovšem nutné zavinění ve formě úmyslu. Obviněný uvedl skutkové okolnosti, které naplňují všechny zákonné znaky tohoto přečinu vyjma subjektivní stránky. Z uvedených skutečností šlo usoudit zavinění pouze ve formě nedbalosti, a proto se nemohlo jednat o doznání a nebyly tak naplněny předpoklady pro PZTS. Jestliže by PZTS chtěl dosáhnout, musel by lhát a falešně doznat, že jednal úmyslně.⁶¹

2.4. Nahrazení škody a vydání bezdůvodného obohacení

Tuto podmínku je nutné splnit jenom tehdy, pokud během daného skutku dojde ke vzniku nějaké škody poškozenému nebo se pachatel bezdůvodně obohatí na úkor poškozeného, a přitom není rozhodné, zda vzniklá škoda tvoří znak daného TČ. Aby bylo možné způsobenou škodu nahradit, je nutné prvně zjistit rozsah způsobené škody.⁶² Neznamená to ovšem, že obviněný vždy musí nahradit škodu v plném rozsahu tak, jak bylo stanoveno ve znaleckém posudku, aby mohlo k PZTS dojít. **Rozhodné** pro určení povinnosti, zda musí pachatel nahradit škodu a v jakém rozsahu, **je, zda a v jakém rozsahu ji požaduje poškozený.**⁶³ Pokud tedy škoda vznikne, ale

⁶⁰ VANTUCH, Pavel. Podmíněné zastavení trestního stíhání a možnosti jeho využití. Bulletin advokacie. 1994, č.8, s.14

⁶¹ ZŮBEK, Jan. Odklony v trestním řízení. Praha: Wolters Kluwer, 2019. Právní monografie, s. 129-130

⁶² Rozhodnutí Krajského soudu v Plzni sp. zn. 9 To 9/98 ze dne 15.1.1998

⁶³ Rozhodnutí Krajského soudu v Plzni sp. zn. 8 To 177/98 ze dne 16.3.1998

poškozený se nebude cítit poškozen a nebude její úhradu vyžadovat, pachatel nemusí nic platit. Jedná se o promítnutí prvků restorativní justice, kdy primárně jde o odstranění konfliktu mezi pachatelem a poškozeným a nikoliv o potrestání pachatele.⁶⁴

Škoda se zjišťuje za součinnosti poškozeného. Je důležité, aby se k věci mohl vyjádřit a zároveň on sám nejlépe ví, jaká škoda mu byla způsobena.⁶⁵ Pokud obě strany souhlasí s provedením mediace, je to nejlepší způsob, při kterém strany díky vzájemné diskuzi mohou nalézt řešení, jak pachatel nahradí způsobenou škodu (viz bod 1.2.1.).

Častěji se u PZTS setkáváme právě s náhradou škody než s bezdůvodným obohacením. V případě hrazení škody se hradí pouze majetková škoda, kterou lze vyčíslit v penězích – ta zahrnuje jak skutečnou škodu, tak ušlý zisk. *Náhrada nemajetkové újmy není podmínkou* pro PZTS. Její vyčíslení je složité, a tak by to proces aplikace PZTS jen zatížilo. Nic ovšem nebrání tomu, aby ji pachatel poškozenému nějakým způsobem vykompenzoval.⁶⁶ Zde se setkáme i s dřívějšími opačnými názory např. od Teryngela, který chápe náhradu škody v tomhle případě tak, že zahrnuje také imateriální újmu.⁶⁷ S tímto postojem se ovšem ztotožňují také někteří recentní autoři, např. Zůbek.⁶⁸ Mám ovšem za to, že kdyby se měla hradit i imateriální újma, zákonodárce by to výslovně uvedl, stejně jako u narovnání. Právě proto, že je tato povinnost explicitně vyjádřena u institutu narovnání, ale u PZTS již ne, nelze se domnívat, že ji zákonodárce pouze zapomněl uvést a že povinnost nahradit imateriální újmu je vyjádřena implicitně.

Není nezbytně nutné, aby byla škoda nahrazena či bezdůvodné obohacení vydáno ještě před rozhodnutím o PZTS. Zákon připouští možnost, že se na tom pachatel s poškozeným jenom dohodnou, ale tato možnost se připouští pouze za přítomnosti omluvitelných důvodů, kvůli kterým nelze škodu uhradit nebo bezdůvodné obohacení vydat hned.⁶⁹

V úvahu připadá také třetí možnost, kdy pachatel ani nenahradí škodu (nebo nevydá bezdůvodné obohacení) ani ohledně toho neuzavře s poškozeným dohodu, ale učiní jiné kroky, které povedou k tomu, že poškozenému bude škoda nahrazena. Tyto jiné kroky neboli jiná potřebná opatření jsou pro PZTS ovšem relevantní pouze tehdy, pokud z nich pro poškozeného

⁶⁴ ZŮBEK, Jan. Odklony v trestním řízení. Praha: Wolters Kluwer, 2019. Právní monografie s. 132

⁶⁵ KUČERA, Pavel. K předpokladům podmíněného zastavení trestního stíhání. Státní zastupitelství. 2014, č. 4, s. 5

⁶⁶ ŠÁMAL, Pavel a kol.: Trestní řád. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 3482

⁶⁷ TERYNGEL, Jirí. K některým otázkám podmíněného zastavení trestního stíhání. Bulletin advokacie. 1995, č. 9, s. 23.

⁶⁸ ZŮBEK, Jan. Odklony v trestním řízení. Praha: Wolters Kluwer, 2019. Právní monografie s. 132

⁶⁹ ŠÁMAL, Pavel a kol.: Trestní řád. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 3483-3484

plyne podobná míra jistoty, že mu vzniklá škoda bude nahrazena, jako by získal z dohody o náhradě škody. Taková dohoda je totiž právně závazná a soudně vymahatelná. Proto jako jiné opatření k nápravě nepostačí pouhý slib obviněného.⁷⁰

Může nastat situace, kdy poškozený s podmíněným zastavením nesouhlasí a zároveň si uvědomuje, že jeho souhlas není potřeba, a tak se rozhodne peníze nepřijmout, aby nebyla splněna zákonná podmínka nahrazení škody a k PZTS nemohlo dojít. V tomhle případě je důležitá vůle pachatele škodu uhradit a ne to, zda se peníze skutečně k poškozenému dostanou. Řešením v tomhle případě může být jiné opatření ve formě uložení peněz do úschovy. Často je pachatel proti vzniklé škodě pojištěn, a tak je poškozenému nahrazena škoda díky plnění od pojišťovny. Typicky u dopravních nehod, kde vzniklou škodu kryje povinné ručení. Zde je učinění potřebných kroků k nahrazení škody shledáno v nahlášení pojistné události a poskytnutí potřebné součinnosti pojišťovně.⁷¹

Škoda nemusí být ve výjimečných případech uhrazena ještě před rozhodnutím o PZTS také z toho důvodu, že samotným rozhodnutím o PZTS se trestní stíhání definitivně nezastavuje, ale stanovuje se zkušební doba, která právě poslouží jako lhůta, ve které musí obžalovaný všechny dané podmínky splnit. Až poté může být rozhodnuto, že se osvědčil a trestní stíhání opravdu zastaveno. Tím jsou kryté případy, kdy pachatel uzavře dohodu jen na oko, aby dosáhl PZTS, ale jinak nemá v úmyslu škodu nahradit. Kdyby toto nastalo, nemohlo by být následně vysloveno, že se pachatel osvědčil a pokračovalo by se v trestním řízení dál.⁷²

2.5. Dostačující řešení

I když budou splněny všechny předchozí podmínky, aby mohlo být o PZTS rozhodnuto, vždy se musí každý případ posuzovat individuálně, a to zejména proto, aby dané řešení plnilo svoji nejdůležitější funkci, kterou je prevence. Při posuzování, zda je takovéto řešení v dané situaci dostačující, se přihlíží k

- osobě obviněného

⁷⁰ Rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 4 Tdo 1515/2012 ze dne 18.12.2012

⁷¹ ŠÁMAL, Pavel a kol.: Trestní řád. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 3484

⁷² PALOVSKÝ, Tomáš. Aktuální trendy v odklonech v trestním řízení. Státní zastupitelství. 2012, č.3, s.2

- jeho dosavadnímu životu
- okolnostem případu.⁷³

Při hodnocení osoby obviněného se bere v potaz zejména jeho věk, jak se chová během trestního stíhání, jestli je mu TČ líto a snaží se ho napravit nebo je naopak jeho přístup liknavý. Také se OČTŘ zajímají o jeho dosavadní život, zda ho vedl spořádaně nebo už nějaké TČ spáchal. Na místě je také opatřit si hodnocení pachatele z jeho zaměstnání. Jistě bude mít větší šanci na nápravu někdo, kdo spáchal TČ poprvé a za normálních okolností se jedná o slušného člověka, než někdo, kdo páchá jednu trestnou činnost za druhou. A nakonec jsou rozhodné také okolnosti případu. Tedy jak byl čin spáchán, zda pachatel použil nějakou zbraň, kde k činu došlo, na kom byl spáchán, jaký je rozsah škody nebo jaký byl motiv pachatele.⁷⁴ Také zde můžeme zahrnout postoj poškozeného či způsob urovnání konfliktního stavu mezi nimi, neboť právě usmíření mezi pachatelem a poškozeným je jedním z cílů restorativní justice, na jejíž myšlenkách je PZTS postaveno. Neznamená to ovšem, že by při negativním postoji nebylo možné o PZTS rozhodnout, protože souhlas poškozeného zde není nutný. Teprve až všechno výše zmíněné státní zástupce či soud důkladně ve vzájemné souvislosti zváží, je na místě uvažovat o odklonu ve formě PZTS.⁷⁵

Spektrum TČ, které spadají pod pojem přečin je velké. Některé jsou závažnější než jiné. Dříve docházelo k případům, kdy bylo vhodné vyřešit danou věc tímto odklonem, ale nemohlo k tomu dojít, protože takové vyřízení by nebylo dostačující, a to zejména k závažnosti TČ, ale také k poměrům pachatele. Nyní na tuto situaci myslí § 307 odst. 2 trestního řádu, který umožňuje, aby se k základním výše zmíněným podmínkám přidaly ještě další, a tak mohlo být toto vyřízení věci i u závažnějších TČ dostačující.⁷⁶

Jedná se o to, že se obviněný zaváže po určitou dobu *nevykonávat určitou činnost*, typicky se jedná o řízení motorových vozidel. Důležité je, že daná činnost, které se obviněný zdrží, se týká spáchaného přečinu. Není ovšem podmínkou, aby spáchaná činnost byla znakem objektivní stránky TČ. Např. tedy není možné, aby se vedoucí dětského tábora za spáchanou dopravní nehodu zavázal zdržet se práce s dětmi. Také se zdržení nemůže týkat jakékoliv činnosti, ale jenom těch,

⁷³ ŠÁMAL, Pavel a kol.: Trestní řád. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 3485.

⁷⁴ TIBITANZLOVÁ, Alena. Odklony v trestním řízení. Praha: Leges, 2018. Teoretik, s. 125

⁷⁵ KUČERA, Pavel. K předpokladům podmíněného zastavení trestního stíhání. Státní zastupitelství. 2014, č. 4, s. 15-16

⁷⁶ ZUBEK Jan. Kvalifikované (zprůsněné) podmínky u podmíněného zastavení trestního stíhání. Bulletin advokacie. 2016, č.5, s.15

kteře spadají pod výkon zaměstnání, povolání či funkce anebo se jedná o činnost, k jejímuž výkonu je třeba speciální povolení nebo je její výkon upraven zvláštním zákonem. Dále je také možné, odůvodňují-li to majetkové, sociální a rodinné poměry pachatele, po něm požadovat, aby složil **přiměřenou peněžitou částku na pomoc obětem trestné činnosti**.⁷⁷ I když v praxi je běžné, že ke složení této částky na účet státního zastupitelství dochází před samotným rozhodnutím o PZTS, aktuální právní úprava nebrání ani tomu, aby obviněný složil určenou částku na pomoc obětem trestné činnosti až po vydání rozhodnutí během zkušební doby. Je tomu tak ze stejného důvodu, pro který je možné nenahradit vzniklou škodu již před rozhodnutím o PZTS, ale postačí o její náhradě uzavřít dohodu s poškozeným. Tedy proto, že se trestní stíhání rozhodnutím o PZTS nezastavuje definitivně, ale je stanovena zkušební doba, během které musí obviněný částku na účet státního zastupitelství složit, jinak nemůže být rozhodnuto o tom, že se osvědčil a trestní stíhání zastaveno definitivně.⁷⁸

I když u daných dvou zpřísňujících podmínek jistě shledáme materiální podobu s trestem zákazu činnosti a peněžitým trestem, nesmíme zapomínat, že těmto omezením se pachatel podřizuje dobrovolně a jelikož není vyslovena při PZTS vina, nemůže být uložen ani trest.

Dříve pouze judikaturou podložený názor ohledně toho, zda může doba, po kterou se má pachatel zdržet určité činnosti, být kratší, než je celková zkušební doba u PZTS, postavil na jisto odstavec 4 § 307 trestního řádu. Ten v poslední větě doslova stanoví, že zkušební doba může být delší, než je doba, po kterou se obviněný zavázal zdržet se určité činnosti.

Dále byla také odstavcem 5 u téhož paragrafu zaplněna legislativní mezeřa, která dříve spočívala v tom, že doba, po kterou se zavázal pachatel zdržet se dané činnosti, běžela až od právní moci rozhodnutí o PZTS. Nyní se do této doby započítává i doba před právní mocí, kdy pachatel činnost již nesměl vykonávat. Dříve byl takový postup OČTŘ, i když je jistě logický, považován za nezákonný.⁷⁹

Kromě toho všeho ještě mohou být obviněnému uloženy jednostranně **další omezení a povinnosti**, aby vedl řádný život. Zde se může rozhodnout také o omezení vykonávat jakoukoliv

⁷⁷ TIBITANZLOVÁ, Alena. Odklony v trestním řízení. Praha: Leges, 2018. Teoretik, s. 125

⁷⁸ NEJVYŠŠÍ STÁTNÍ ZASTUPITELSTVÍ. Sběrka výkladových stanovisek Nejvyššího státního zastupitelství č. 1/2022: Stanovisko ke sjednocení výkladu zákonů a jiných právních předpisů, s.1. PDF. Online. In: Veřejná žaloba. Brno, 2022. Dostupné z: <https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2022/11/1-SL-725-2022-24.pdf> [citováno 2023-10-25].

⁷⁹ Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 4 Tdo 6/2015 ze dne 14.4.2015

činnost související se spáchaným TČ. I tu, která by nespádala pod kritéria u § 307 odst. 2 písm. a. trestního řádu. Může se jednat např. o zákaz požívání alkoholických látek nebo o povinnost podrobit se potřebnému léčení.⁸⁰ Také je možné stanovit nad obviněným dohled nebo od 1.7.2023 nově také povinnost podrobit se terapeutickému programu pro řidiče v případě, že se obviněný zaváže zdržet se řízení motorových vozidel (§ 308a odst. 5 trestního řádu), protože právě největší počet TČ, které se řeší PZTS, se týká dopravních nehod.

U mladistvých se postupuje obdobně. Navíc je však možné uložit mladistvému společně s rozhodnutím o PZTS některá výchovná opatření [§ 15 odst. 2 písm. b) zákona o soudnictví ve věci mládeže].

⁸⁰ ZŮBEK, Jan. Odklony v trestním řízení. Praha: Wolters Kluwer, 2019. Právní monografie, s. 137-138

3. Narovnání

Ještě výrazněji se prvky restorativní justice propisují do tohoto typu odklonu. Při narovnání je primárním cílem zájem poškozeného, jeho satisfakce, náprava pachatele a nikoliv veřejný zájem na jeho potrestání. Cílem je narovnat soukromé vztahy postižené TČ, neboť se na trestný čin pohlíží spíše jako na spor mezi obviněným a poškozeným.⁸¹ To však vyžaduje aktivní přístup a ochotu se domluvit jak ze strany obviněného, tak ze strany poškozeného. K urovnání vztahů může napomoci také mediátor díky zprostředkování a podpoře komunikace během mediace.⁸²

S podmíněným zastavením trestního stíhání má hodně podobného, ovšem najdeme mezi nimi i podstatné rozdíly. V trestním řádu ho blíže popisují § 309 - § 314. Aby mohl soudce či státní zástupce o narovnání rozhodnout, musí být současně naplněny tyto skutečnosti (§ 309 odst. 1 trestního řádu):

- jedná se o přečin,
- souhlas obviněného,
- souhlas poškozeného,
- obviněný i poškozený byli vyslechnuti,
- obviněný prohlásí, že skutek spáchal (prohlášení musí být učiněno vážně, svobodně a určitě),
- obviněný uhradí poškozenému způsobenou škodu (nebo alespoň učiní úkony k její úhradě nebo vzniklou nemajetkovou újmu jinak odčiní),
- obviněný vydá bezdůvodné obohacení (nebo alespoň učiní jiná vhodná opatření k jeho vydání),
- obviněný složí přiměřenou peněžitou částku, která je určena na pomoc obětem trestné činnosti,
- je to dostatečné vzhledem k osobě obviněného, okolnostem případu a míře poškození veřejného zájmu.⁸³

⁸¹ NEZKUSIL, Jiří. Narovnání jako forma odklonu. *Právník*. 2007, č.10, s.1095, 1098-1099

⁸² ZŮBEK, Jan. *Odklony v trestním řízení*. Praha: Wolters Kluwer, 2019. Právní monografie, s.175

⁸³ ŠÁMAL, Pavel a kol.: *Trestní řád. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 3507

V porovnání s jednotlivými obligatorními body v předchozím odklonu je již na první pohled zřejmé, že dosáhnout narovnání ve srovnání s PZTS je obtížnější, neboť okruh obligatorních podmínek je rozšířený. Na druhou stranu při schválení narovnání se trestní stíhání zastavuje definitivně, a proto se nestanoví žádná zkušební doba, ve které by obviněnému hrozilo, že se cesta odklonu transformuje na běžné trestní stíhání.⁸⁴

3.1. Podmínky shodné s PZTS

Jelikož je zhruba polovina obligatorních podmínek shodná jak u PZTS, tak u narovnání, již se jim nebudu dále podrobněji věnovat. Shodné je to, že se musí jednat o přečin a musí s tímto postupem souhlasit obviněný (viz výše).

Uhrazení škody či vydání bezdůvodného obohacení je také shodné s podmínkami u PZTS s tím rozdílem, že je třeba odčinit také *imateriální újmu* a navíc není možná pouhá dohoda s poškozeným, neboť v případě tohoto odklonu se stíhání zastavuje okamžitě, a ne až po uplynutí zkušební doby. V případě, že by bylo již definitivně rozhodnuto o narovnání, pachatel by poté neměl již žádnou motivaci, aby dohodu o náhradě škody skutečně naplnil.⁸⁵ V případě, že žádná škoda nevznikne, není možné na rozdíl od PZTS přistoupit k narovnání. Nebyly by naplněny obligatorní podmínky narovnání, neboť by chyběl souhlas poškozeného, protože nikdo takový není a navíc by pachatel nemusel nahradit žádnou škodu, protože taky žádná není. Nezapomínejme na hlavní účel narovnání, tedy usmíření obviněného s poškozeným, které by rovněž bez poškozeného nemohlo nastat.⁸⁶

Se složením peněžité částky, která je určena na pomoc obětem trestní činnosti se setkáváme i u PZTS, ale u narovnání je tato podmínka obligatorní v každém případě.

Rozdíly tedy jsou pouze následující:

- je nutný souhlas poškozeného,
- poškozený a obviněný musí být vyslechnuti,

⁸⁴ ZŮBEK, Jan. Odklony v trestním řízení. Praha: Wolters Kluwer, 2019. Právní monografie, s.184

⁸⁵ ŠČERBA, Filip. Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. Praha: Leges, 2011. Teoretik, s. 84

⁸⁶ NEZKUSIL, Jiří. Narovnání jako forma odklonu. Právník. 2007, č.10, s.1099

- místo doznání k TČ se u narovnání požaduje prohlášení, že obviněný skutek spáchal,
- také se lehce liší kritéria, na základě kterých se narovnání považuje za dostačující způsob vyřízení věci.

3.2. Souhlas poškozeného

Stát se vzdává svého práva na potrestání pachatele výměnou za urovnání konfliktních vztahů mezi pachatelem a poškozeným. Jelikož narovnání má sloužit k obnovení vztahů, je logicky nutné, aby s tímto postupem vyslovil souhlas také poškozený. Je-li poškozených více, je nezbytné, aby souhlas vyslovili všichni. Jedině v případě, kdy poškozený uzná, že se mu dostala dostatečná finanční i morální satisfakce, bude cítit, že je jeho újma odčiněna a již nebude pociťovat potřebu, aby byl pachatel potrestán, můžeme říct, že jsou jejich vztahy urovnány a pachateli bylo odpuštěno.⁸⁷ K obnově těchto vztahů a k uzavření dohody o narovnání mezi obviněným a poškozeným, která může být následně schválena soudem, ve velké míře přispívá také Probační a mediační služba, konkrétně její probační úředník v roli mediátora. Mezi hlavní úkoly Probační a mediační služby patří mj. vytváření podmínek pro schválení narovnání [§ 4 odst. 2 písm. b) zákona o probační a mediační službě].

Vzhledem k tomu, že újma byla způsobena právě poškozenému, a ne nikomu jinému, musí být souhlas dán osobně právě poškozeným. Stejně tak, jak nemůže obhájce vyslovit za obviněného souhlas s tímto postupem, nemůže ani za poškozeného tlumočit souhlas s narovnáním. Dokonce ani u nezletilých nepostačí souhlas rodičů. Zde je ovšem podmínka, že s tím nesmí zákonný zástupce nesouhlasit. Vázanost institutu narovnání přímo na osobu poškozenou trestným činem je dána také díky § 310a trestního řádu, který stanoví, že práva poškozeného nemá ten, na koho pouze přešel nárok na náhradu škody či vydání bezdůvodného obohacení. Např. se může jednat o postoupení pohledávky nebo v případě následné smrti poškozeného.⁸⁸ Pokud ovšem poškozený zemřel v důsledku TČ, jsou poškozenými sami pozůstalí, neboť jejich újma je spatřována v úmrtí oběti TČ a mají tak své vlastní nároky vůči pachateli.⁸⁹

⁸⁷ ŠČERBA, Filip. Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. Praha: Leges, 2011. Teoretik, s. 82

⁸⁸ ŠČERBA, Filip. Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. Praha: Leges, 2011. Teoretik, s. 82-84

⁸⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 4 Tz 63/2007 ze dne 29.8.2008

3.3. Prohlášení, že skutek, pro který je stíhán, spáchal

Pro schválení narovnání nepostačí, že s tím budou obviněný i poškozený souhlasit, ale je taky nutné, aby obviněný prohlásil, že skutek, pro který je stíhán, spáchal.⁹⁰ Tento skutek je vymezen již v usnesení o zahájení trestního stíhání a musí být popsán dostatečně určitě na to, aby nemohl být zaměněn s jiným. Po celé trestní stíhání musí být zachována totožnost skutku, ale právní kvalifikace se může v průběhu měnit. Obviněný tedy prohlašuje, že se fakticky stalo to, za co je obviněný a že se toho dopustil právě on. Ovšem neprohlašuje, že spáchal TČ. Jeho prohlášení se nemusí vztahovat k protiprávnosti ani právní kvalifikaci činu.

Toto prohlášení je třeba odlišovat od doznání, které je třeba v případě PZTS (viz bod 2.3.). Navíc postačí, aby toto prohlášení bylo učiněno například v protokolu či úředním záznamu nebo třeba ve výslechu, který je obligatorní podmínkou před schválením narovnáním (viz bod 3.6.).⁹¹ Nicméně i toto jednodušší prohlášení vyžaduje, aby bylo určité, aby nebyly důvodné pochybnosti, že k němu obviněný dospěl svobodně bez jakéhokoliv nátlaku nebo přesvědčování a myslel ho vážně, jinak k němu nelze přihlížet.⁹²

Aby později, v případě neuzavření narovnání, nemohlo dojít k nepříznivé situaci, ve které by bylo zneužito prohlášení o spáchání skutku, které pachatel prohlásil v dobré víře, že dojde k narovnání, je uzákoněno, že toto prohlášení nelze v dalším řízení považovat za důkaz (§ 314 trestního řádu).

3.4. Peněžité částka na pomoc obětem TČ

Další podmínkou pro zastavení trestního stíhání na základě uzavření narovnání je složení určité peněžité částky na účet soudu nebo v přípravném řízení na účet státního zastupitelství, která je určena státu na pomoc obětem trestné činnosti podle zvláštního právního předpisu⁹³, a tato částka nesmí být nepřiměřená závažnosti spáchaného přečinu. Svým činem pachatel nezpůsobil

⁹⁰ DOLENSKÝ, Adolf. O novele trestního řádu 1995. Bulletin advokacie. 1995, č.8, s. 19

⁹¹ TIBITANZLOVÁ, Alena. Odklony v trestním řízení. Praha: Leges, 2018. Teoretik, s. 150-151

⁹² NEZKUSIL, Jiří. Narovnání jako forma odklonu. Právník. 2007, č.10, s.1100

⁹³ Zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů

toliko škodu poškozenému, kterou samozřejmě musí nahradit, ale jelikož se stále jedná o TČ, byl poškozen také veřejný zájem, který se právě díky tomuto institutu alespoň z části napraví.⁹⁴

Dávalo by smysl, aby tuhle částku právě s ohledem na závažnost činu a na majetnost pachatele autoritativně určil OČTŘ nebo aby zákon alespoň stanovil určité mantinely pro ten který přečin, ale tak tomu není. Je zcela ponecháno na vůli pachatele, aby podle svého svědomí sám určil vhodnou částku. S určenou částkou musí souhlasit i poškozený.⁹⁵ Odhadnout adekvátní sumu ovšem pro laika může být velice obtížné, a tak výši předmětné částky může naznačit mediátor nebo také třeba obhájce, který jistě bude mít v této oblasti větší zkušenosti. V konečném výsledku ale nikdo nemůže diktovat obviněnému a poškozenému, na čem se mají dohodnout a jaký má být obsah dohody o narovnání, tedy ani vnučovat výši částky na pomoc obětem TČ. Jestli je částka určená pachatelem v konkrétním případě dostačující, stejně nakonec posoudí soud či státní zástupce, a to skrze povinnosti neuzavřít narovnání, jestliže není vzhledem k míře dotčení veřejného zájmu a majetkovým poměrům pachatele dostačující.⁹⁶ Podle Šámala je zde také možnost obrátit se s žádostí či neformálním dotazem na příslušný orgán, aby naznačil pro ně přijatelnou částku.⁹⁷

3.5. Dostačující způsob vyřízení věci

Stejně jako u PZTS musí soud, či v přípravném řízení státní zástupce, vždy posuzovat všechny okolnosti ve své vzájemné pospolitosti a zároveň se zaměřovat na difference u každého jednotlivého případu, aby mohl vyhodnotit, zda je narovnání v tom daném případě dostačující způsob vyřízení věci. Kritéria, na základě kterých lze usoudit, že toto řešení je dostatečné, jsou oproti PZTS lehce rozšířená. Podobně je třeba se zaměřit především na osobu pachatele a povahu spáchaného činu (viz bod 2.5.).⁹⁸ Ale u narovnání dále také na to, jakou měrou byl dotčen veřejný zájem a na osobní a majetkové poměry pachatele. Mám za to, že tyto dvě podmínky jsou zde navíc

⁹⁴ TIBITANZLOVÁ, Alena. Odklony v trestním řízení. Praha: Leges, 2018. Teoretik, s. 154-162

⁹⁵ NEZKUSIL, Jiří. Narovnání jako forma odklonu. Právník. 2007, č.10, s.1099

⁹⁶ ŠRAMEL, Bystrík. Zmier (narovnání) jako procesnoprávny prvok restoratívnej justície a problémy spojené s jeho aplikáciou v praxi. Trestní právo. 2013, č. 11-12, s.36

⁹⁷ ŠÁMAL, Pavel a kol.: Trestní řád. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 3522-3523

⁹⁸ ŠÁMAL, Pavel. Úvahy nad zjednodušenými formami trestního řízení (diversion) de lege ferenda. Časopis pro právní vědu a praxi. 1994, č.4, s. 124

kvůli obligatorní povinnosti složit určitou dobrovolnou částku na pomoc obětem trestné činnosti. (viz předchozí bod 3.4.).⁹⁹

Při zohlednění osobních a majetkových poměrů se přihlédne především k jeho příjmům, vlastněnému majetku, ale také zda má nějakou vyživovací povinnost.¹⁰⁰ Před schválením narovnání se vždy musí příslušný orgán přesvědčit, zda byla již částka složena na příslušný účet. Oproti PZTS není možné částku na pomoc obětem trestní činnosti složit až po rozhodnutí o narovnání, jelikož rozhodnutí o narovnání je rozhodnutí konečné. Veřejný zájem se posuzuje, kromě toho, aby se mohla určit adekvátní částka na oběti trestných činů, také proto, aby se mohlo rozhodnout právě to, zda je narovnání dostačující způsob vyřízení věci. Čím více je veřejný zájem dotčen, tím menší je šance, že dohoda o narovnání bude schválena, kdy míru dotčení veřejného zájmu můžeme posuzovat dle Nezkusila „*podle eventuálního negativního dopadu spáchaného trestného činu na širší veřejnost*“.¹⁰¹

3.6. Poučení a výslech obviněného a poškozeného

Před samotným výslechem je nutné, aby obviněný i poškozený rozuměli tomu, co se děje. Je zapotřebí jim vysvětlit, v čem institut narovnání spočívá, jaké má své výhody a nevýhody a jaké jsou možné důsledky jeho uzavření. Poté jsou poučeni o svých právech a popř. také seznámeni s dalšími možnostmi řešení (§ 310 trestního řádu).

Dříve než soudce nebo státní zástupce rozhodne o schválení narovnání, je třeba obviněného i poškozeného vyslechnout. Soud tak činí zpravidla ve veřejném zasedání. Nejedná se ovšem o výslech, který by sloužil k dokazování, během kterého by se zjišťovaly skutkové okolnosti k případu, ale účel je jiný. Výslech se týká samotné dohody o narovnání a je možné vyslýchat zvlášť jednotlivé osoby. Je potřeba zjistit, za jakých okolností a jakým způsobem dohodu uzavřeli, zda to bylo dobrovolné a zda oba skutečně s dohodou souhlasí. Dále se vyslychající ujistí, zda obviněný rozumí obsahu narovnání a zda si uvědomuje následky dohody o narovnání v případě, že bude schválena. Obviněný musí být srozuměn s tím, že se tím vzdává práva na řádný proces. Součástí výslechu obviněného je také jeho prohlášení, že skutek spáchal a vyslovení

⁹⁹ TIBITANZLOVÁ, Alena. Odklony v trestním řízení. Praha: Leges, 2018. Teoretik, s. 166

¹⁰⁰ TIBITANZLOVÁ, Alena. Odklony v trestním řízení. Praha: Leges, 2018. Teoretik, s. 154-162

¹⁰¹ NEZKUSIL, Jiří. Narovnání jako forma odklonu. Právník. 2007, č.10, s.1103

souhlasu s narovnáním. Dále se výslech dotýká také způsobu, jak uhradí vzniklou škodu či kolik uhradí na pomoc obětem trestné činnosti. U poškozeného je primární potvrdit jeho souhlas s narovnáním a zjistit, zda tento způsob považuje za dostačující.¹⁰²

¹⁰² NEZKUSIL, Jiří. Narovnání jako forma odklonu. Právník. 2007, č.10, s. 1104-1105

4. Užití podmíněného zastavení trestního stíhání a narovnání v praxi státního zastupitelství

Po vymezení obou důležitých institutů pro mou práci v teoretické rovině se již můžu zabývat tím, jak jsou skutečně užívány v praxi. V první řadě je pro mě důležitá četnost užití jednotlivých odklonů. Dále mě také zajímá, se kterými TČ se tyto odklony nejčastěji pojí a pak také důvody, kvůli kterým se konkrétní institut aplikuje v takové míře, v jaké se aplikuje. Soustředím se především na informace z prostředí státního zastupitelství, ale jelikož jak o podmíněném zastavení trestního stíhání, tak o narovnání může rozhodnout také soudce, myslím, že pro srovnání je dobré uvést také pár dat týkajících se soudů. Vzhledem k časovému rozmezí psaní této diplomové práce, se budu zabývat primárně posledním rokem, tedy rokem 2022, ale opět pro představu o vývoji počtu užití daných odklonů uvedu pár údajů i z let předchozích. Hlavním zdrojem informací pro mě bude Zpráva o činnosti státního zastupitelství z roku 2022, tabulkové přehledy o vyřizování soudních agend a také statistické listy, které jsou každoročně zveřejňovány na internetu, neboť data v nich obsažená jsou velmi spolehlivá.¹⁰³

Pro zjištění důvodů, které vedou státního zástupce k užívání či v případě narovnání spíše neužívání těchto odklonů, jsem vytvořila dotazník. Dotazník obsahoval 60 především otevřených otázek. Následně jsem dotazník rozeslala na většinu okresních státních zastupitelství. Mou cílovou skupinou byli především státní zástupci, ale také právní čekatelé. V období od 20.4.2023 do 2.10.2023 jsem získala 80 odpovědí, což je podle mého názoru již dostatečný reprezentativní vzorek. Dotazník včetně anonymních odpovědí se nachází v příloze na samém konci této práce. Vzhledem k různorodým a občas velmi obsáhlým odpovědím jsou zveřejněné výsledky omezeny pouze na ty nejčastější. Z neuveřejněné části odpovědí jsem ovšem načerpala cenné informace, které jsou promítnuty do textu níže (viz bod 4.2.).

¹⁰³ VANČA, Tomáš; DRÁPAL, Jakub. Statistické listy trestní soudů: Ověření jejich spolehlivosti. Česká kriminologie. 2021, č.1-2, s. 18.

4.1. Četnost užití

Jelikož se jak v případě podmíněného zastavení trestního stíhání i narovnání jedná o odklon, tedy jen o možnou alternativu k běžnému způsobu vyřízení věci, lze očekávat, že se budou ve srovnání právě s běžným trestním řízením užívat méně často. Vzhledem k přísnějším podmínkách pro aplikaci narovnání oproti podmínkách pro aplikaci PZTS lze předpokládat, že jeho užití bude méně časté než užití PZTS.

4.1.1. Podmíněné zastavení trestního stíhání

Za rok 2022 bylo trestní stíhání státními zástupci podmíněně zastaveno u fyzických osob celkem 2 479krát, což vzhledem ke všem zahájeným trestním stíhání představuje celkem 8,12 % případů. Oproti roku 2021 lehce klesl počet podmíněně zastavených trestních stíhání. Je to především proto, že bylo také zahájeno méně trestních stíhání. A když porovnáme procentuální využití tohoto institutu vzhledem ke všem zahájeným trestním stíhání v příslušném roce, zjistíme, že využití v roce 2022 lehce stoupl o 0,14 %.¹⁰⁴

Za posledních 5 let nepozorujeme žádnou výraznou změnu ohledně užití PZTS. Stále se aplikuje přibližně v 8 % trestních stíhání, což není moc, ale potvrzuje to, že se PZTS v praxi skutečně využívá.¹⁰⁵

V roce 2022 převažovalo (oproti roku 2021 a 2020) zkrácené přípravné řízení nad tím běžným. Bylo využito v 55,41 % případů. Ve zkráceném přípravném řízení ovšem nelze PZTS aplikovat, ale musí se užít jeho obdoba ve formě podmíněného odložení podání návrhu na potrestání. Aplikace tohoto odklonu oproti předcházejícím dvou rokům stoupla, ale stále je ještě

¹⁰⁴ NEJVYŠŠÍ STÁTNÍ ZASTUPITELSTVÍ. Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2022: Textová část, s. 7, 28. PDF. Online. In: Veřejná žaloba. Brno, 2023. Dostupné z: <https://verejnazaloba.cz/nsz/cinnost-nejvyssiho-statniho-zastupitelstvi/zpravy-o-cinnosti/zprava-o-cinnosti-za-rok-2022/> [citováno 2023-10-25]. a NEJVYŠŠÍ STÁTNÍ ZASTUPITELSTVÍ. Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2022: Tabulková část I. s. 26, 44. PDF. Online. In: Veřejná žaloba. Brno, 2023. Dostupné z: <https://verejnazaloba.cz/nsz/cinnost-nejvyssiho-statniho-zastupitelstvi/zpravy-o-cinnosti/zprava-o-cinnosti-za-rok-2022/> [citováno 2023-10-25].

¹⁰⁵ NEJVYŠŠÍ STÁTNÍ ZASTUPITELSTVÍ. Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2022: Textová část, s. 7, 28. PDF. Online. In: Veřejná žaloba. Brno, 2023. Dostupné z: <https://verejnazaloba.cz/nsz/cinnost-nejvyssiho-statniho-zastupitelstvi/zpravy-o-cinnosti/zprava-o-cinnosti-za-rok-2022/> [citováno 2023-10-25]. a NEJVYŠŠÍ STÁTNÍ ZASTUPITELSTVÍ. Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2022: Tabulková část I. s. 26, 44. PDF. Online. In: Veřejná žaloba. Brno, 2023. Dostupné z: <https://verejnazaloba.cz/nsz/cinnost-nejvyssiho-statniho-zastupitelstvi/zpravy-o-cinnosti/zprava-o-cinnosti-za-rok-2022/> [citováno 2023-10-25].

užíván méně než PZTS. Využití zkrácené formy přípravného řízení a následná aplikace podmíněného odložení podání návrhu na potrestání je také jeden z důvodů, který snižuje počet užití PZTS.¹⁰⁶

Je k podivu, že v letech 2020 a 2021, v době, kdy celá Česká republika byla zasažena omezujícími opatřeními v důsledku epidemie virového onemocnění COVID-19, bylo užito více PZTS než v roce 2022. Přitom PZTS má nejčastější uplatnění při majetkové trestné činnosti a trestné činnosti v dopravě (viz bod 4.1.1.1.). Nejspíš je to vykompenzováno menším užitím podmíněného odložení podání návrhu na potrestání v posuzovaném období.¹⁰⁷

Například Krajské státní zastupitelství v Plzni uvedlo, že v roce 2022 se změnila aplikační praxe, kdy se mnohem častěji aplikovalo kvalifikované PZTS (či jeho obdoba ve zkráceném přípravném řízení), tedy za užití podmínek v § 307 odst. 2 trestního řádu než v letech předešlých. Je otázkou, proč tato změna nastala až v roce 2022, když dané ustanovení nabylo účinnosti již před několika lety.¹⁰⁸

Zajímavé také jsou velké rozdíly mezi jednotlivými kraji v počtu užití PZTS a podmíněného odložení podání návrhu na potrestání. Nejvíce se tyto odklony užívají v Jihomoravském kraji, kdy byly užity u 10,76 % stíhaných osob či osob, proti nimž bylo vedeno zkrácené přípravné řízení a nejméně v Jihočeském, kdy toto číslo dosahuje pouhých 5,44 %. Rozdíl je tedy téměř dvojnásobný. Nemyslím si, že by se v těchto dvou krajích tak moc lišila struktura páchané kriminální činnosti, aby to vedlo k tak razantnímu rozdílu v užití těchto odklonů. Podobnou situaci můžeme spatřit také při srovnání četnosti aplikace institutu složení peněžité částky určené státu na pomoc obětem trestné činnosti, kdy u Krajského státního zastupitelství v Plzni se užil u více než 53 % případů PZTS, zatímco u Krajského státního zastupitelství v Českých Budějovicích pouze u 12,8 % případů. Stojí za to také uvést diametrálně odlišný počet aplikace institutu složení peněžité částky při užití PZTS u Okresního státního zastupitelství v Nymburce (90,7 %) oproti Okresnímu státnímu zastupitelství v Českém Krumlově nebo třeba

¹⁰⁶ NEJVYŠŠÍ STÁTNÍ ZASTUPITELSTVÍ. Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2022: Textová část, s. 27, 28. PDF. Online. In: Veřejná žaloba. Brno, 2023. Dostupné z: <https://verejnazaloba.cz/nsz/cinnost-nejvyssiho-statniho-zastupitelstvi/zpravy-o-cinnosti/zprava-o-cinnosti-za-rok-2022/> [citováno 2023-10-25].

¹⁰⁷ NEJVYŠŠÍ STÁTNÍ ZASTUPITELSTVÍ. Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2022: Textová část, s. 11. PDF. Online. In: Veřejná žaloba. Brno, 2023. Dostupné z: <https://verejnazaloba.cz/nsz/cinnost-nejvyssiho-statniho-zastupitelstvi/zpravy-o-cinnosti/zprava-o-cinnosti-za-rok-2022/> [citováno 2023-10-25].

¹⁰⁸ NEJVYŠŠÍ STÁTNÍ ZASTUPITELSTVÍ. Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2022: Textová část, s. 29. PDF. Online. In: Veřejná žaloba. Brno, 2023. Dostupné z: <https://verejnazaloba.cz/nsz/cinnost-nejvyssiho-statniho-zastupitelstvi/zpravy-o-cinnosti/zprava-o-cinnosti-za-rok-2022/> [citováno 2023-10-25].

Strakonících, kde je procento užití 0. Státní zastupitelství ovšem uvádí, že je možné, že došlo k chybě ze strany státních zástupců při vyplňování formulářů s danými údaji, které jsou podkladem pro tato statistická data a údaje nemusí být proto správné.¹⁰⁹

4.1.1.1. Nejčastější trestné činy

Státních zástupců jsem se v dotazníku ptala na jejich zkušenosti s PZTS. Jako nejčastější TČ, u kterého aplikují PZTS, uvedlo 28 % státních zástupců obecně TČ spojené s ublížením na zdraví (§ 146, § 147 a § 148 trestního zákoníku), dále 8 % TČ ohrožení pod vlivem návykové látky (§ 274 trestního zákoníku) a 10 % obecně TČ v dopravě. Další významný TČ pro PZTS představuje podvod či úvěrový podvod (§ 209 a 211 trestního zákoníku), který uvedlo 14 % respondentů. Dále jsem také v malém množství zaznamenala odpovědi jako TČ poškození cizí věci, krádeže, výtržnictví nebo obecně majetkové TČ.

Tyto odpovědi korespondují také s oficiálními statistikami. Nejčastější TČ u FO, u kterého za rok 2022 docházelo ze strany státních zástupců k PZTS, představuje těžké ublížení na zdraví z nedbalosti (§ 147 trestního zákoníku). Trestní stíhání vedené pro tento trestný čin bylo podmíněně zastaveno již v přípravném řízení 412krát. Hned další následuje ublížení na zdraví z nedbalosti (§ 148 trestního zákoníku) v počtu 405krát. Poté bych čekala, že bude následovat ohrožení pod vlivem návykové látky (§ 274 trestního zákoníku), ale není tomu tak. S méně než polovičním počtem užití následuje TČ nedovolené výroby a jiné nakládání s omamnými a psychotropními látkami a jedy (§ 283 trestního zákoníku), u kterého bylo trestní stíhání podmíněně zastaveno 174krát. Dále následuje výtržnictví (§ 358 trestního zákoníku) a TČ majetkové povahy jako je poškození cizí věci (§ 228 trestního zákoníku), podvod (§ 209 trestního zákoníku), krádež (§ 205 trestního zákoníku) a úvěrový podvod (§ 211 trestního zákoníku). Také stojí za zmínku devátý nejčastější TČ, kterým je přechovávání omamné a psychotropní látky a jedy (§ 284 trestního zákoníku). Celkově tedy lze shrnout, že PZTS se nejčastěji pojí především s ublížením na zdraví, drogovou a majetkovou trestnou činností.¹¹⁰

¹⁰⁹ NEJVYŠŠÍ STÁTNÍ ZASTUPITELSTVÍ. Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2022: Textová část, s. 29-30. PDF. Online. In: Veřejná žaloba. Brno, 2023. Dostupné z: <https://verejnazaloba.cz/nsz/cinnost-nejvyssiho-statniho-zastupitelstvi/zpravy-o-cinnosti/zprava-o-cinnosti-za-rok-2022/> [citováno 2023-10-25].

¹¹⁰ HAVLÍKOVÁ, Helena. Žádost o informace [email]. Message to: BLAŽKOVÁ, Kristýna. 14. 11.2023 [citováno 2023-11-20] Osobní komunikace.

Paragraf trestního zákoníku	Název trestného činu	Počet aplikace PZTS
147	Těžké ublížení na zdraví z nedbalosti	412
148	Ublížení na zdraví z nedbalosti	405
283	Nedovolená výroba a jiné nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy	174
358	Výtržnictví	135
228	Poškození cizí věci	118
209	Podvod	101
205	Krádež	86
211	Úvěrový podvod	75
284	Přechovávání omamné a psychotropní látky a jedu	71
146	Ublížení na zdraví	69

Tabulka č. 1. – 10 nejčastějších TČ u fyzických osob, u kterých dojde k PZTS v přípravném řízení za rok 2022¹¹¹

¹¹¹ HAVLÍKOVÁ, Helena. Žádost o informace [email]. Message to: BLAŽKOVÁ, Kristýna. 14. 11.2023 [citováno 2023-11-20] Osobní komunikace.

4.1.1.2. Věk pachatele

Dále mě také zajímalo, zda se v praxi aplikuje PZTS častěji u mladších či starších pachatelů. Tuto informaci se mi nepodařilo zjistit z oficiálních statistik, proto jsem se na ni zeptala státních zástupců v dotazníku. Z odpovědí vyplývá, že 81 % státních zástupců má za to, že věk nehraje žádnou roli, dalších 12 % nedokáže odpovědět a pouhých 7 % se domnívá, že se trestní řízení podmíněně zastavuje spíše u mladších pachatelů. Z toho pouze jeden státní zástupce svou odpověď zdůvodnil tím, že často jsou mladší pachatelé právě ti, kteří páchají TČ poprvé, a proto je u nich vhodný a efektivní tento mírnější postup. Vysvětlují si to tím, že první TČ může kdokoliv spáchat v jakémkoliv věku, ovšem pak je zde skupina recidivistů, u které je logické, že při spáchání prvního TČ jsou spíše mladšího věku.

4.1.2. Narovnání

Institut narovnání jakoby v očích státních zástupců ani neexistoval. Za rok 2022 byl aplikován u fyzických osob v pouhých 51 případech, což představuje pouze 0,17 % ze všech stíhaných pachatelů. V přecházejících letech byl trend velmi podobný a počet narovnání dosahoval pouze pár desítek případů. V případě zkráceného přípravného řízení se k narovnání dospělo pouze ve 2 případech, což je opravdu zanedbatelné množství, a proto ani nemůžeme říct, že nízký počet narovnání uzavíraných po zahájení trestního stíhání by byl odůvodněn jeho častým užíváním ve zkráceném přípravném řízení jako je tomu u PZTS. V předchozích letech se narovnání ve zkráceném přípravném řízení užívalo nepatrně častěji, ale i tak se stále jednalo o jednotky případů, které nedosahovaly ani 0,1 % všech vyřízených věcí v tomhle typu přípravného řízení. Státní zastupitelství uvádí, že pokud se nezmění právní úprava narovnání, zřejmě se nezvýší četnost jeho aplikace ani do budoucna.¹¹²

4.1.2.1. Nejčastější trestné činy

Na otázku, se kterými TČ se nejčastěji pojí narovnání, jsem se zeptala taktéž státních zástupců. Ze všech respondentů ovšem 60 % nedokázalo odpovědět. Dalších 27 % si myslí, že nejčastěji se narovnání aplikuje v trestním stíhání vedeném pro ublížení na zdraví (§ 146, § 147 a § 148 trestního zákoníku) a 3 % státních zástupců odpovědělo, že nejčastěji se narovnání pojí s TČ ohrožení pod vlivem návykové látky (§ 274 trestního zákoníku). Dalších 10 % svou odpověď formulovalo obecně jako TČ v dopravě, do kterých spadají právě 2 předchozí uvedené TČ. Zanedbatelné množství odpovědí, pak zahrnovalo TČ krádeže a TČ výtržnictví.

Taktéž podle statistických dat je na prvním místě právě ublížení na zdraví z nedbalosti (§ 148 trestního zákoníku), u kterého bylo narovnání aplikováno 27krát. Následuje těžké ublížení na zdraví z nedbalosti (§ 147 trestního zákoníku), kde byla dohoda o narovnání schválena státním zástupcem 12krát. Další TČ jsou již za rok 2022 zastoupeny pouze jednou, maximálně dvakrát. Jedná se o ublížení na zdraví (§ 146 trestního zákoníku), porušení autorského práva, práv souvisejících s právem autorským a práv k databázi (§ 270 trestního zákoníku) nebo např. krádež

¹¹² NEJVYŠŠÍ STÁTNÍ ZASTUPITELSTVÍ. Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2022: Textová část, s. 28. PDF. Online. In: Veřejná žaloba. Brno, 2023. Dostupné z: <https://verejnazaloba.cz/nsz/cinnost-nejvyssiho-statniho-zastupitelstvi/zpravy-o-cinnosti/zprava-o-cinnosti-za-rok-2022/> [citováno 2023-10-25].

(§ 205 trestního zákoníku), podvod (§ 209 trestního zákoníku) či poškození cizí věci (§ 228 trestního zákoníku).¹¹³ Ve srovnání s TČ, u kterých se užívá PZTS, si můžeme všimnout, že je jedná o velice podobnou, téměř totožnou skupinu TČ.

Paragraf trestního zákoníku	Název trestného činu	Počet aplikace narovnání
148	Ublížení na zdraví z nedbalosti	27
147	Těžké ublížení na zdraví z nedbalosti	12
146	Ublížení na zdraví	2
270	Porušení autorského práva, práv souvisejících s právem autorským a práv k databázi	2
205	Krádež	1
209	Podvod	1
228	Poškození cizí věci	1
230	Neoprávněný přístup k počítačovému systému a neoprávněný zásah do počítačového systému nebo nosiče informací	1
240	Zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby	1
268	Porušení práv k ochranné známce a jiným označením	1

Tabulka č. 2. – 10 nejčastějších TČ u fyzických osob, u kterých dojde k narovnání v přípravném řízení za rok 2022¹¹⁴

¹¹³ HAVLÍKOVÁ, Helena. Žádost o informace [email]. Message to: BLAŽKOVÁ, Kristýna. 14. 11.2023 [citováno 2023-11-20] Osobní komunikace.

¹¹⁴ HAVLÍKOVÁ, Helena. Žádost o informace [email]. Message to: BLAŽKOVÁ, Kristýna. 14. 11.2023 [citováno 2023-11-20] Osobní komunikace.

4.1.2.2. Věk pachatele

Zda se v praxi aplikuje daný odklon častěji u mladších či starších pachatelů mě zajímalo také u narovnání, proto jsem odpověď podobně jako u PZTS zjišťovala pomocí dotazníku. V tomhle případě se více než polovina státních zástupců shodla, že věk nehraje roli. Přes 40 % odpovědělo, že neví. Pouze jeden státní zástupce si myslí, že se častěji aplikuje narovnání u mladších pachatelů. Ovšem přesně naopak uvedl jeden státní zástupce, že se aplikuje narovnání spíše u starších pachatelů, protože mají více peněz, které jsou v případě narovnání zapotřebí.

4.1.3. Srovnání

Můžeme vidět, že pro státní zástupce opravdu není institut narovnání vůbec atraktivní. V roce 2022 se institut PZTS užíval bezmála 50krát častěji než narovnání a pokud bychom zahrnuli do výpočtu i období těchto odklonů ve zkráceném přípravném řízení, zjistili bychom, že narovnání se užívá 85krát méně často než PZTS (nebo podmíněné odložení návrhu na potrestání).

Ze statistiky je taky zřejmé, že se tyto odklony užívají pouze okrajově a největší procento obviněných (a těch, kterým bylo sděleno podezření) je postaveno před soud a následně také odsouzeno. Za loňský rok bylo z této skupiny osob odsouzeno 73,40 % pachatelů.¹¹⁵

U právnických osob se v roce 2022 aplikovalo PZTS 29krát, což představuje přes 10 % případů, u kterých bylo zahájeno trestní stíhání. Vidíme procentuální nárůst užití PZTS u právnických osob oproti minulým rokům o pár procent. Narovnání bylo u právnické osoby aplikováno státními zástupci pouze 2krát. Ze všech zahájených trestních stíhání u právnických osob v roce 2022 to tvoří cca 0,7 %. Na rozdíl od fyzických osob se u právnických osob v podstatě nevyužívá zkrácené přípravné řízení, pouze jednotky případů za rok. Uvádět tedy statistiky aplikace podmíněného odložení podání návrhu na potrestání a odložení za užití narovnání je bezpředmětné.¹¹⁶

¹¹⁵ NEJVYŠŠÍ STÁTNÍ ZASTUPITELSTVÍ. Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2022: Textová část, s. 7. PDF. Online. In: Veřejná žaloba. Brno, 2023. Dostupné z: <https://verejnazaloba.cz/nsz/cinnost-nejvyssiho-statniho-zastupitelstvi/zpravy-o-cinnosti/zprava-o-cinnosti-za-rok-2022/> [citováno 2023-10-25].

¹¹⁶ NEJVYŠŠÍ STÁTNÍ ZASTUPITELSTVÍ. Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2022: Tabulková část I. s. 113-117. PDF. Online. In: Veřejná žaloba. Brno, 2023. Dostupné z: <https://verejnazaloba.cz/nsz/cinnost-nejvyssiho-statniho-zastupitelstvi/zpravy-o-cinnosti/zprava-o-cinnosti-za-rok-2022/> [citováno 2023-10-25].

I když se v přípravném řízení nepodaří úspěšně dospět k PZTS nebo ke schválení dohody o narovnání ze strany státního zástupce, stále je možnost o jeden z odklonů usilovat před soudem. Praxe ukazuje, že užívání těchto odklonů v řízení před soudem je ovšem méně časté než v přípravném řízení. V roce 2022 se trestní stíhání podmíněně zastavilo díky rozhodnutí soudu u fyzických a právnických osob 1175krát a 28krát soud schválil dohodu o narovnání. Ve srovnání s údaji z přípravného řízení vidíme, že státní zástupci se na aplikaci těchto odklonů podílí zhruba dvakrát častěji než soud. I když soud za minulý rok podmíněně zastavil trestní stíhání ve více případech než za rok 2021 a 2020, stále četnost užití toho institutu před soudem nedosahuje ani 2 % ze všech případů, které se dostanou před soud. Narovnání schvaluje soud každoročně jen u pár desítek případů.¹¹⁷

Pro přehlednost přidávám níže ještě 3 tabulky, ve kterých jsou shrnuty všechny důležité statistické údaje o užití PZTS i narovnání, a to jednak ze státního zastupitelství stran fyzických, ale také právnických osob a také z okresních soudů, kde jsou již informace o právnických a fyzických osobách shrnuty do jedné tabulky.

¹¹⁷ MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI. Trestní příkazy, podmíněné zastavení, narovnání, dohody o vině a trestu – OS, s. 9. PDF. Online. In: cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-agend.html [citováno 2023-10-25] a MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI. Trestní příkazy, podmíněné zastavení, narovnání, dohody o vině a trestu – OS, s. 9. PDF. Online. In: cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-agend.html [citováno 2023-10-25] a MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI. Trestní příkazy, podmíněné zastavení, narovnání, dohody o vině a trestu – OS, s. 9. PDF. Online. In: cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-agend.html [citováno 2023-10-25] a NEJVYŠŠÍ STÁTNÍ ZASTUPITELSTVÍ. Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2022: Textová část, s. 7. PDF. Online. In: Veřejná žaloba. Brno, 2023. Dostupné z: <https://verejnazaloba.cz/nsz/cinnost-nejvyssiho-statniho-zastupitelstvi/zpravy-o-cinnosti/zprava-o-cinnosti-za-rok-2022/> [citováno 2023-10-25].

Rok	Počet zahájení trestního stíhání	Schváleno narovnání (procentuálně k počtu zahájených trestních stíhání)	Podmíněně zastaveno trestní stíhání (procentuálně k počtu zahájených trestních stíhání)	ZPŘ	Věc odložena za schválení narovnání (procentuálně k věcem projednaných v ZPŘ)	Podmíněně odloženo podání návrhu na potrestání (procentuálně k věcem projednaných v ZPŘ)	Odsouzeno (procentuálně k počtu zahájených trestních stíhání a k věcem projednaných v ZPŘ)
2018	38 186	63 (0,16 %)	3 276 (8,58 %)	38 501	26 (0,07 %)	2203 (5,72 %)	54 448 (71,00 %)
2019	37 305	87 (0,23 %)	3 245 (8,70 %)	40 006	21 (0,05 %)	2243 (5,60 %)	55 594 (71,91 %)
2020	35 052	50 (0,14 %)	3 005 (8,57 %)	32 792	9 (0,03 %)	1730 (5,28 %)	48 558 (71,57 %)
2021	32 916	54 (0,16 %)	2 627 (7,98 %)	31 386	6 (0,02 %)	1502 (4,79 %)	49 647 (77,21 %)
2022	30 512	51 (0,17 %)	2 479 (8,12 %)	37 909	2 (0,005 %)	2033 (5,36 %)	50 227 (73,40 %)

Tabulka č. 3 – Užití odklonů státními zástupci za posledních 5 let u fyzických osob ¹¹⁸

¹¹⁸ NEJVYŠŠÍ STÁTNÍ ZASTUPITELSTVÍ. Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2022: Textová část, s. 7, 28. PDF. Online. In: Veřejná žaloba. Brno, 2023. Dostupné z: <https://verejnazaloba.cz/nsz/cinnost-nejvyssiho-statniho-zastupitelstvi/zpravy-o-cinnosti/zprava-o-cinnosti-za-rok-2022/> [citováno 2023-10-25]. a NEJVYŠŠÍ STÁTNÍ ZASTUPITELSTVÍ. Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2022: Tabulková část I. s. 26, 44. PDF. Online. In: Veřejná žaloba. Brno, 2023. Dostupné z: <https://verejnazaloba.cz/nsz/cinnost-nejvyssiho-statniho-zastupitelstvi/zpravy-o-cinnosti/zprava-o-cinnosti-za-rok-2022/> [citováno 2023-10-25].

Rok	Počet zahájení trestního stíhání	Schváleno narovnání (procentuálně k počtu zahájených trestních stíhání)	Podmíněně zastaveno trestní stíhání (procentuálně k počtu zahájených trestních stíhání)	ZPŘ	Věc odložena za schválení narovnání (procentuálně k věcem projednaných v ZPŘ)	Podmíněně odloženo podání návrhu na potrestání (procentuálně k věcem projednaných v ZPŘ)	Odsouzeno (procentuálně k počtu zahájených trestních stíhání a k věcem projednaných v ZPŘ)
2018	291	1 (0,34 %)	18 (6,19 %)	5	0	2 (40 %)	132 (44,59 %)
2019	366	2 (0,55 %)	19 (5,19 %)	5	0	1 (20 %)	147 (39,62 %)
2020	337	0	26 (7,72 %)	1	0	1 (100 %)	184 (54,44 %)
2021	326	0	26 (7,98 %)	0	0	0	265 (81,29 %)
2022	280	2 (0,71 %)	29 (10,36 %)	2	0	1 (50 %)	208 (73,76 %)

Tabulka č. 4 – Užití odklonů státními zástupci za posledních 5 let u právnických osob¹¹⁹

¹¹⁹ MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI. Přehled o pravomocně vyřízených právnických osobách podle soudů (odsouzených + vyřízených jinak), s.l. PDF. Online. In: [cslav.justice. Praha, 2019. Dostupné z: https://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html](https://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html) [citováno 2023-10-25] a MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI. Přehled o pravomocně vyřízených právnických osobách podle soudů (odsouzených + vyřízených jinak), s.l. PDF. Online. In: [cslav.justice. Praha, 2020. Dostupné z: https://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html](https://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html) [citováno 2023-10-25] a MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI. Přehled o pravomocně vyřízených právnických osobách podle soudů (odsouzených + vyřízených jinak), s.l. PDF. Online. In: [cslav.justice. Praha, 2021. Dostupné z: https://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html](https://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html) [citováno 2023-10-25] a MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI. Přehled o pravomocně vyřízených právnických osobách podle soudů (odsouzených + vyřízených jinak), s.l. PDF. Online. In: [cslav.justice. Praha, 2022. Dostupné z: https://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html](https://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html) [citováno 2023-10-25] a NEJVYŠŠÍ STÁTNÍ ZASTUPITELSTVÍ. Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2022: Textová část, s. 33. PDF. Online. In: Veřejná žaloba. Brno, 2023. Dostupné z: <https://verejnazaloba.cz/nsz/cinnost-nejvyssiho-statniho-zastupitelstvi/zpravy-o-cinnosti/zprava-o-cinnosti-za-rok-2022/> [citováno 2023-10-25]. a NEJVYŠŠÍ STÁTNÍ ZASTUPITELSTVÍ. Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2022: Tabulková část I. s. 113-117. PDF. Online. In: Veřejná žaloba. Brno, 2023. Dostupné z: <https://verejnazaloba.cz/nsz/cinnost-nejvyssiho-statniho-zastupitelstvi/zpravy-o-cinnosti/zprava-o-cinnosti-za-rok-2022/> [citováno 2023-10-25] a HAVLÍKOVÁ, Helena. Žádost o informace [email]. Message to: BLAŽKOVÁ, Kristýna. 3. 11.2023 [citováno 2023-11-10] Osobní komunikace.

Rok	Podána obžaloba nebo návrh na potrestání	Podmíněné zastavení trestního stíhání (procentuálně k počtu podaných obžalob nebo návrhů na potrestání)	Narovnání (procentuálně k počtu podaných obžalob nebo návrhů na potrestání)
2018	69 965	1 537 (2,20 %)	45 (0,06 %)
2019	70 579	1 427 (2,02 %)	45 (0,06 %)
2020	61 852	1 116 (1,80 %)	29 (0,05 %)
2021	58 717	984 (1,68 %)	29 (0,05 %)
2022	62 459	1 175 (1,88 %)	28 (0,04 %)

Tabulka č. 5 – Užití vybraných odklonů u právnických i fyzických osob okresními soudy za posledních 5 let ¹²⁰

¹²⁰ MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI. Trestní příkazy, podmíněné zastavení, narovnání, dohody o vině a trestu – OS, s. 9. PDF. Online. In: [cslav.justice. Praha, 2019. Dostupné z: https://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-agend.html](https://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-agend.html) [citováno 2023-10-25] a MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI. Trestní příkazy, podmíněné zastavení, narovnání, dohody o vině a trestu – OS, s. 9. PDF. Online. In: [cslav.justice. Praha, 2020. Dostupné z: https://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-agend.html](https://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-agend.html) [citováno 2023-10-25] a MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI. Trestní příkazy, podmíněné zastavení, narovnání, dohody o vině a trestu – OS, s. 9. PDF. Online. In: [cslav.justice. Praha, 2021. Dostupné z: https://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-agend.html](https://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-agend.html) [citováno 2023-10-25] a MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI. Trestní příkazy, podmíněné zastavení, narovnání, dohody o vině a trestu – OS, s. 9. PDF. Online. In: [cslav.justice. Praha, 2022. Dostupné z: https://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-agend.html](https://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-agend.html) [citováno 2023-10-25] a MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI. Trestní příkazy, podmíněné zastavení, narovnání, dohody o vině a trestu – OS, s. 9. PDF. Online. In: [cslav.justice. Praha, 2023. Dostupné z: https://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-agend.html](https://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-agend.html) [citováno 2023-10-25] a NEJVYŠŠÍ STÁTNÍ ZASTUPITELSTVÍ. Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2022: Textová část, s. 7. PDF. Online. In: Veřejná žaloba. Brno, 2023. Dostupné z: <https://verejnazaloba.cz/nsz/cinnost-nejvyssiho-statniho-zastupitelstvi/zpravy-o-cinnosti/zprava-o-cinnosti-za-rok-2022/> [citováno 2023-10-25].

4.2. Důvody (ne)užívání podmíněného zastavení trestního stíhání a narovnání

Jelikož z výše uvedených statistik, které vykreslují četnost užití vybraných odklonů v praxi, je jasné, že PZTS je užíváno několikanásobně častěji než narovnání, zajímalo mě, proč tomu tak je. Navíc je také k zamyšlení, proč jsou tyto odklony užívány v jednom kraji více než v druhém, a to pravidelně již několik let.

4.2.1. Souhlas poškozeného

Za hlavní důvod, kvůli kterému nedochází k častější aplikaci narovnání nejen v přípravném řízení, označili státní zástupci podmínku obligatorního souhlasu poškozeného. Ti ho často nechtějí dát, protože v návalu emocí vyvolaných spáchaným TČ pocítují velkou křivdu a nedokážou si představit, že by pachatelé nebyli potrestáni. Poškození nejsou schopni situaci objektivně posoudit a někteří by byli spokojeni snad jen tehdy, kdyby byl pachatel zastřelen.

Právě kvůli tomu, že u PZTS není souhlasu poškozeného třeba, se tento odklon užívá mnohem častěji. Státní zástupci si většinou chválí, že tento odklon lze aplikovat i bez nutného souhlasu poškozeného, právě kvůli neobjektivnímu pohledu poškozených na celou věc. Dále také kvůli toho, že kdyby byl souhlas poškozeného povinný, reálně by o aplikaci PZTS rozhodoval poškozený, a ne státní zástupce či soud. Dále také doplňují, že bohatě postačí, když je poškozenému nahrazena škoda. Ten má navíc také právo podat proti rozhodnutí o PZTS stížnost, takže jeho souhlas nepovažují ani teoreticky za nutný. Upozorňují také na potenciální složitost aplikace PZTS v případě obligatorního souhlasu poškozeného. To můžeme pozorovat již nyní u narovnání.

4.2.2. Částka na oběti TČ

Další důvod, kvůli kterému nedochází ve vhodných případech k aplikaci narovnání je ten, že pachatelé odmítají zaplatit danou částku určenou státem na oběti trestných činů. Případně by byli ochotni nějakou částku zaplatit, ovšem pouze v takové výši, která je shledána státním

zástupcem jako zcela nepřiměřená závažnosti přečinu. Důvodem, proč částku nezaplatí, je nejčastěji jejich nemajetnost nebo někteří prostě částku nepovažují za přiměřenou.

Více než polovina státních zástupců se navíc kloní k názoru, že při užití narovnání pachatelé uniknout před trestem právě proto, že se v podstatě vykoupí.

U PZTS zaplacení této částky není povinné, ovšem je hodně využíváné. Jeden státní zástupce se svěřil, že příslušné KSZ požaduje po okresních státních zástupcích, aby při aplikaci každého PZTS vyžadovali po obviněném minimálně jednonásobek průměrného měsíčního čistého platu. To pak může vést ke snížení počtu užití PZTS ze strany státních zástupců, neboť to představuje další podmínku, se kterou musí pachatel souhlasit. Interní pokyny KSZ případně okresního státního zástupce mohou být právě tím důvodem, proč je v jednom kraji užíváno PZTS více než v jiném (viz bod 6.1.1.).

4.2.3. Komplikovanost

Jako třetí nejčastější důvod, proč se narovnání skoro nepoužívá, je jeho pracnost, což vyvolává nevoli státních zástupců ho aplikovat. Jako nadbytečnou shledávají především podmínku obligatorního výsledku poškozeného i obviněného, kvůli kterému se proces uzavírání narovnání stává příliš formální a zdlouhavý.

Navíc, když státní zástupce rozhodne o odklonu, musí pak také (vyžaduje-li to daný odklon) rozhodnout o tom, že se obviněný osvědčil¹²¹ a rozhodnout o nákladech obhajoby. A v případě, že se obviněný neosvědčí, vypracovat žalobu jako v běžném trestním stíhání.

Ovšem jak dobře upozornil jeden státní zástupce, odklony jsou zde mj. z toho důvodu, aby odlehčili již tak přetíženým soudům tím, že delegují předmětnou agendu právě na soustavu státního zastupitelství. Neužívat je právě proto, že jsou pracné, popírá jeden z hlavních důvodů začlenění odklonů do trestního řádu.

Jakmile se dostane věc po nepodařeném odklonu k soudu, je již pouze malá pravděpodobnost, že soudce odklon využije. Pro soudce je mnohem jednodušší vydat trestní příkaz

¹²¹ ŠUBRT, Milan. Zvláštní způsoby řízení (1. část). Trestní právo. 2009, č.3, s.14

než aplikovat odklon.¹²² Za loňský rok 2022 vydaly okresní soudy 2 800 trestních příkazů, zatímco PZTS pouze 74krát. Narovnání neaplikovaly okresní soudy v roce 2022 ani jednou.¹²³

4.2.4. Obhájce

Za další důležitý element, který ovlivňuje, zda dojde k aplikaci PZTS či narovnání, označili státní zástupci osobu obhájce. Domnívám se, že při spáchání přečinu, u kterého lze tyto odklony užít, jen málo kdy dojde k případu nutné obhajoby. Již v přípravném řízení musí mít obviněný svého obhájce především tehdy, je-li ve vazbě či výkonu trestu odnětí svobody, je-li osobou omezenou ve svéprávnosti nebo se jedná o obviněného, který uprchl (§ 36 odst. 1 trestního řádu). Další, ovšem ne poslední, důvod, kvůli kterého musí mít obviněný obhájce již v přípravném řízení, je situace, kdy se vede řízení o TČ, za který stanoví zákon trest odnětí svobody, jehož horní hranice převyšuje 5 let (§ 36 odst. 3 trestního řádu). Pokud v tomhle případě není možné uložit výjimečný trest, je ovšem možné se obhájce vzdát (§ 36b odst. 1 trestního řádu). Děje se tak především proto, aby obviněnému nevznikly další náklady, které by v případě odsouzení musel hradit. Samozřejmě nic nebrání kterémukoliv obviněnému zvolit si dobrovolně na své náklady svého obhájce.

Důležitost obhájce spatřují státní zástupci především v tom, že je znalý práva a může obviněnému blíže objasnit podstatu odklonů, aby obviněný pochopil jejich výhody a projevil zájem o jejich aplikaci v přípravném řízení. To ovšem vyžaduje, aby byl obhájce sám s odklony dostatečně seznámen. Většina státních zástupců se shoduje, že pokud nevidí snahu ze strany obviněného, sami o odklony nijak zvlášť neusilují.

Samozřejmě, že i obvinění bez obhájce jsou o existenci těchto odklonů poučeni¹²⁴, ovšem mám za to, že laikovi, který o těchto institutech slyší poprvé, prosté formální poučení nedostatečně vykreslí všechny jeho výhody, a proto s ním následně nemusí vyslovit souhlas a už vůbec ne je aktivně vyžadovat. Myslím si, že poučení o právech formou podepsání vytištěného papíru

¹²² ŠÁMAL, Pavel; ŘÍHA, Jiří; STRYA, Jan. Odklony v justiční praxi – 1. část. *Trestněprávní revue*. 2019, č. 9, s. 180.

¹²³ MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI. *Trestní příkazy, podmíněně zastavení, narovnání, dohody o vině a trestu – OS*, s. 9. PDF. Online. In: *cslav.justice*. Praha, 2022. Dostupné z: <https://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-agend.html> [citováno 2023-11-11]

¹²⁴ FASTNER, Jindřich. Ještě k podmíněnému zastavení trestního stíhání. *Bulletin advokacie*. 1995, č. 1, s. 1

s příslušnými právy či formou rychlého nesrozumitelného monologu naučeného nazpaměť některým z OČTŘ není výjimkou.

4.2.5. Zkušební doba

Velmi pozitivně je u PZTS vnímána zkušební doba. Obviněnému se sice při rozhodnutí o PZTS neukládá žádný trest, ale díky stanovení zkušební doby, mu stále hrozí, že nějaký trest uložen být může. Při aplikaci PZTS v přípravném řízení totiž musí sami státní zástupci rozhodnout, zda tento odklon představuje dostačující rozhodnutí ve věci a zkušební doba jim dává jistotu, že kdyby se toto řešení ukázalo jako nedostatečné, ještě ho mohou změnit. Jeden státní zástupce dokonce uvedl, že pro aplikaci odklonu v přípravném řízení je důležitá odvaha státních zástupců, kdy za toto své rozhodnutí nesou odpovědnost, které se rádi zbavují. Na druhou stranu názor jiného státního zástupce je zase zcela odlišný. Pro něho jsou odklony aplikované v přípravném řízení velmi atraktivní, neboť může „vzít spravedlnost do svých rukou“ a rozhodnout případ sám podle své představy. K tom ještě doplním názor třetího státního zástupce, který zastává názor, že by státní zástupci vůbec neměli o PZTS ani narovnání rozhodovat, neboť reálně rozhodují o vině a trestu a tato pravomoc náleží dle LZPS výhradně soudu. Nehledě na jejich odlišné pohledy na užití odklonů mám za to, že stanovení zkušební doby státním zástupcům rozhodování ulehčuje. Kdyby se přece jen pachatel neosvědčil, stále mohou pokračovat v trestním řízení a následně podat obžalobu.

Neexistence zkušební doby u narovnání představuje další důvod, proč není mezi státními zástupci oblíben. Jejich rozhodnutí je definitivní a již ho nemohou vrátit. To je sice výhodné pro obviněné, ale pro státní zástupce to představuje větší odpovědnost než u PZTS, kde ještě mohou ve zkušební době případně zasáhnout. Navíc obvinění odcházejí v podstatě bez jakéhokoliv postihu a slovy státního zástupce: „*Není v povaze státních zástupců někoho pustit jen tak.*“ „*Narovnání je tak mírné, že se ho soustava státního zastupitelství rozhodla ignorovat.*“

4.2.6. Osoba státního zástupce

Zákonné podmínky pro aplikaci odklonu jsou pro všechny státní zástupce stejné. Když nějaká splněna není, pak samozřejmě nelze odklon využít. Některé podmínky je možné objektivně

splnit bez ohledu na to, který státní zástupce ve věci rozhoduje. Ovšem potom jsou zde taky takové zákonem stanovené podmínky, kde záleží na státním zástupci, zda je vyhodnotí jako splněné. Například zda je PZTS nebo narovnání dostačující řešení anebo zda částka určená státem na oběti TČ je či není přiměřená. Zde hraje roli vnitřní nastavení státního zástupce, neboť každý státní zástupce je jedinečná osobnost, která má své specifické názory a myšlenky a tyhle bezpochyby ovlivní jeho rozhodování. Dále je také třeba zopakovat, že i když všechny podmínky splněny budou, stále státnímu zástupci nevzniká povinnost odklon aplikovat. Jen se mu otevírá další potenciální postup a záleží na něm samotném, kterou cestou se vydá. Např. jeden státní zástupce dokonce uvedl, že odklony aplikovat z vlastního přesvědčení nechce a aplikuje je pouze kvůli potenciálnímu postihu od nadřízených, který by přišel, kdyby je neaplikoval.

Skoro pětina respondentů uvedla, že pro ně určitě nepřipadá v úvahu podmíněně zastavit trestní stíhání, jestliže by se nejednalo o první trestný čin obviněného a další polovina státních zástupců se také kloní k tomuto názoru, že PZTS je výhradou pouze pro pachatele prvního TČ. Pouhých 30 % dotázaných by byla ochotna užít PZTS i v případě druhého či dalšího TČ spáchaného obviněným. Možnost schválení dohody o narovnání u jiných obviněných než těch, kteří spáchali TČ poprvé, s jistotou zavrhl skoro čtvrtina dotázaných. Na druhou stranu 37 % státních zástupců nevidí problém v užití narovnání i přesto, že již předtím obviněný nějaký TČ spáchal. Přitom není žádná zákonná podmínka, která by stanovila, že PZTS nebo narovnání se má užít pouze u pachatelů prvního TČ.

Další věc, která dle mého názoru ovlivní státní zástupce v užívání odklonů je, zda ho vidí jako dostatečně preventivní opatření, neboť jedním z hlavních cílů trestního práva je, aby pachatelé trestnou činností neopakovali. Více než 60 % dotázaných státních zástupců je toho názoru, že PZTS či narovnání působí na pachatele více preventivně než trest. Zbylých necelých 40 % ovšem má za to, že z hlediska prevence je lepší volba podat obžalobu a nechat soud rozhodnout o vině a trestu než užít odklon. I přesto si ale 95 % respondentů myslí, že PZTS či narovnání působí dostatečně preventivně na to, aby odradilo pachatele od páchaní dalších TČ.

Dokonce 97 % dotázaných má za to, že tyto odklony představují pro pachatele dostatečnou újmu za spáchaný TČ. Ačkoliv byla otázka formulována obecně na oba odklony dohromady, z dalších odpovědí na jiné otázky plyne, že zhruba pro 6 % státních zástupců představuje narovnání příliš mírné řešení, což je vede k názoru, že by se nemělo užívat častěji. Jiných 5 % státních zástupců ovšem upřednostňuje narovnání před PZTS právě proto, že představuje mírnější řešení a je tedy pro pachatele výhodnější.

Další důvod, kvůli kterému státní zástupci neuvádějí narovnání častěji je, že ho neznají, a proto ho nechtějí aplikovat. Skoro 30 % oslovených toto vidí jako hlavní důvod, proč je narovnání aplikováno v tak zanedbatelném procentu případů. Vzhledem k tomu, že za schválení narovnání nesou plnou odpovědnost, je logické, že pokud s ním nejsou dostatečně obeznámeni v praxi, budou se zdráhat ho aplikovat. To potvrzuje také fakt, že až 60 % státních zástupců nedokázalo odpovědět na otázku, se kterým TČ se nejčastěji pojí narovnání, neboť tento institut neaplikovala v praxi buď vůbec nebo maximálně jednou. Skoro 10 % respondentů uvedlo, že upřednostňují PZTS před narovnáním právě proto, že ho dobře znají.

Dále je také zajímavé pozorovat rozdíly v názorech státních zástupců stran vhodnosti aplikace odklonů při spáchání TČ ohrožení pod vlivem návykové látky (§ 274 trestního řádu). Ačkoliv si téměř 10 % státních zástupců vybavilo tento TČ jako ten, se kterým se nejčastěji pojí užití PZTS, jiných 10 % se vyjádřilo, že pro ně užití odklonů při spáchání tohoto TČ nepřichází v úvahu.

4.2.7. Další důvody a názory

Často jsem od státních zástupců slyšela názory, že narovnání je přežitek a zbytečný institut, který by bylo vhodné z trestního řádu vymazat. Upozorňují na to, že po zavedení kvalifikovaného PZTS, tedy § 307 odst. 2 trestního řádu, se podmínky pro PZTS a narovnání sjednotily natolik, že již nemají důvod užívat narovnání.

Dále také mnohokrát zaznívalo, že PZTS nebo narovnání je aplikováno vždy, když to situace dovolí, a proto státní zástupci neovlivní počet užití těchto odklonů, ale vše záleží na povaze spáchaných TČ a zda je PZTS či narovnání možné.

5. Výhody a nevýhody podmíněného zastavení trestního stíhání a narovnání

Myslím, že výhody i nevýhody narovnání i PZTS lze shrnout dohromady, neboť se do značné míry překrývají, byť se v některých případech u jednoho odklonu projevuje určitá výhoda intenzivněji než u toho druhého.

5.1. Výhody

Odklony byly do trestního řádu zakomponovány pro dosažení určitých výhod a myslím, že praxe potvrzuje, že aplikace odklonů skutečně tyto výhody s sebou přináší. Jako hlavní výhodu vidím, že se do procesu aktivně zapojí i poškozený, který může vznést své požadavky a k celé věci se vyjádřit. Navíc poškození získají jistotu, že se jim dostane náhrady škody a stát často získá finanční prostředky na podporu obětí TČ.

Obviněný musí projevit určitou míru sebereflexe a pokory a díky tomu může snáze dojít k narovnání vztahů, což je podle mě hlavní cíl. Mám za to, že pachatel, který bude aktivně do trestního stíhání zapojen, bude v budoucnu páchat méně TČ, než kdyby si prošel běžným trestním stíháním.

Další velkou výhodou odklonů spatřuji v tom, že představují většinou ideální řešení v případě spáchání TČ jinak slušným a řádným občanem¹²⁵, kterého není třeba trestat za naprosto výjimečné a nechtěné porušení zákona. Díky odklonům mají šanci tuto situaci přijatelným způsobem vyřešit a pokračovat ve svém beztrestném životě dál. Ani rozhodnutí o narovnání, ani záznam o PZTS se totiž nezobrazí ve **výpisu** z evidence Rejstříku trestů, který si může vyžádat daná osoba (§ 11 odst. 1 zákona o Rejstříku trestů) a který často zajímá např. zaměstnavatele. Pachatel zůstane i nadále bez záznamu v Rejstříku trestů a bude bezúhonný.

Aplikace obou odklonů je ale patrná z **opisu** z evidence Rejstříku trestů, který se na žádost vydává OČTŘ či Ministerstvu spravedlnosti (§ 10 odst. 1, 4 zákona o Rejstříku trestů; § 313

¹²⁵ŠÁMAL, Pavel. Úvahy nad zjednodušenými formami trestního řízení (diversion) de lege ferenda. Časopis pro právní vědu a praxi. 1994, č.4, s. 124

trestního řádu). Je zajímavé, že ačkoliv se narovnání obecně považuje za mírnější řešení než PZTS, eviduje se jako skutečnost významná pro trestní řízení v evidenci Rejstříku trestů trvale, zatímco PZTS pouze po dobu, kdy trvá zkušební doba. Po uplynutí zkušební doby a definitivním zastavení trestního stíhání není aplikace PZTS patrná ani z opisu z evidence Rejstříku trestů (§ 9 zákona o Rejstříku trestů).

V neposlední řadě je trestní řízení díky aplikaci odklonů rychlejší, protože často končí již v přípravném řízení, čímž se nezatěžují soudy. Díky menšímu zapojení státního aparátu je tím pádem tento postup také levnější a celkově se ukazuje jako efektivnější řešení.¹²⁶ Samozřejmě toto tvrzení neplatí vždy, protože se také může stát, že po aplikaci PZTS se pachatel neosvědčí a státní zástupce bude muset vypracovat obžalobu a soudce následně rozhodnout. Tím se trestní stíhání prodlouží a bude více finančně náročné, než kdyby se o odklonu nerozhodlo.

5.2. Nevýhody

Jednu z mála nevýhod vidím v tom, že se tento mírnější postup může aplikovat i u pachatelů, pro které není úplně vhodný a neuložení trestu je jen podpoří v páchání další trestné činnosti. Myslím, že i přes veškerou snahu a pečlivost státních zástupců a soudců při aplikaci odklonů se těmito situacemi nelze zcela vyhnout.

Také v odklonech vidím hrozbu zneužití ze strany majetných pachatelů, kteří se mohou ze svého TČ vykoupit. Jeden státní zástupce upozorňuje, že odklony nejsou nic jiného než obchod a pokud mají pachatelé přečinů dostatečné finanční prostředky, je jim trestní stíhání podmíněně zastaveno, popř. uzavřeno narovnání. Ačkoliv se jistě dějí i tyto situace, myslím, že celkově odklony přináší mnohem pozitivnější změny než ty negativní.

¹²⁶ COUFAL, Petr. K rychlosti trestního řízení a některým problémům spojeným s realizací narovnání po novele trestního řádu. Trestní právo. 2002, č. 12, s. 21

6. Návrhy de lege ferenda

Po dostatečném seznámení se s instituty PZTS a narovnání v teoretické rovině a taktéž po nabytí poznatků o fungování těchto institutů v praxi, mohu zhodnotit, že ani zákonná ustanovení týkající se předmětných odklonů nejsou dokonalá. Ačkoliv se zákonodárci díky novelám snaží odklony neustále vylepšovat, myslím, že především u narovnání je potřeba ještě řada změn, aby se pro státní zástupce stal tento odklon zajímavější. Proto předkládám několik návrhů na změnu zákonné úpravy, aby mohlo být PZTS i narovnání v praxi více využito, neboť se domnívám, že by se trestní řízení mělo čím dál tím více stavět na myšlence restorativní justice na úkor justice retributivní.

6.1. Podmíněné zastavení trestního stíhání

Co se aplikace PZTS týče, mám za to, že se mezi státními zástupci jedná o poměrně oblíbený odklon. Jak ze statických dat, tak i z dotazníku vyplývá, že je užíván poměrně často a aktuálně nastavené zákonné podmínky pro aplikaci daného odklonu nepotřebují žádnou zásadní změnu.

Podle názoru 92 % státních zástupců, kteří odpověděli na můj dotazník, jsou nyní nastaveny podmínky pro aplikaci PZTS dobře a nic by neměnili. Ti zbývající se podělili o pár návrhů na vylepšení tohoto odklonu.

6.1.1. O odklonu by rozhodovali pouze soudci

Nejradikálnější návrh na změnu právní úpravy zahrnoval myšlenku, že by se konečné rozhodnutí o aplikaci odklonů mělo ponechat pouze na soudcích. Tento státní zástupce je přesvědčen, že tím, že o odklonech mohou rozhodnout i státní zástupci, je porušen článek 40 LZPS, který říká, že jen soud rozhoduje o vině a trestu za trestné činy. Jedná se o pojetí čistě z materiálního hlediska, neboť z formálního hlediska podle platné právní úpravy o vině, a tím pádem ani o následném trestu státní zástupce nerozhoduje. Na jednu stranu této myšlence rozumím, poněvadž tím, že je o odklonu rozhodnuto již v přípravném řízení, se znemožní, aby se věc dostala před soud, který by následně mohl vinu obviněného vyslovit. Zároveň podmínění aplikace PZTS

tím, že se obviněný zdrží po stanovenou dobu určité činnosti, má pro obviněného stejné důsledky jako uložení trestu zákazu činnosti. U obou ho při jeho porušení čekají negativní důsledky v trestním řízení. Složení určené částky na oběti TČ zase evokuje peněžitý trest, neboť u obou se majetek obviněného zmenší.

Na druhou stranu by zavedení této změny do praxe popíralo jeden ze základních smyslů odklonů, tedy přenést břemeno konečného rozhodnutí do přípravného a zmenšit tak počet trestních řízení, které dospějí až do řízení před soudem. Myslím si, že současná úprava je v pořádku také z důvodů blíže rozvedených v bodě 3.2., tedy že dané rozhodnutí o aplikaci PZTS či narovnání nemůže provést státní zástupce sám, ale je k tomu nutný souhlas obviněného, ve kterém je zahrnut nejen souhlas s tímto rozhodnutím samotným, ale také s podmínkami, které se s tímto rozhodnutím pojí, jako je např. složení určené částky na oběti TČ či zdržení se stanovené činnosti. Obviněný si tedy sám může rozhodnout, která varianta je pro něho příznivější a podle toho případně udělit svůj souhlas.¹²⁷ Tím pádem mu nijak není upíráno právo, které mu přiznává čl. 40 LZPS. Zároveň bych chtěla uvést, že cílem trestního řízení by nemělo být obligatorní formální rozhodnutí soudu o vině a trestu, ale dosažení jiných cílů, jako zajištění ochrany společnosti či zajištění, aby pachatel trestnou činností již neopakoval, a toho se jistě bude dosahovat snáze se součinností pachatele.

Důsledné naplnění výše zmíněné myšlenky, tedy aby o odklonech nemohli rozhodovat státní zástupci, mě vede také k závěru, že by neměl být umožněn ani postup podle § 172 odst. 2 trestního řádu, který dává v určitých případech oprávnění státním zástupcům trestní stíhání zastavit. Těžko říct, zda toto přesvědčení vede státního zástupce k tomu, že odklony v přípravném řízení vůbec neaplikuje.

6.1.2. Prodloužení zkušební doby a rozšíření okruhu TČ

Druhý státní zástupce se domnívá, že by bylo vhodné upravit zákonnou úpravu tak, aby se prodloužila délka zkušební doby, kterou lze při aplikaci PZTS stanovit a také aby se rozšířil okruh TČ, při jejichž spáchání by šlo PZTS užít. Tato změna by nepochybně zajistila, že by šlo PZTS potenciálně aplikovat ve více případech než doposud, a tím by se také zvýšil počet trestních stíhání,

¹²⁷ HASCH, Karel. Některé otázky související s podmíněným zastavením trestního stíhání a schválením narovnání jako překážky věci rozhodnuté podle § 11 odst. 1 písm. f) t.ř. Trestní právo. 1996, č.3, s. 17

kteřá by byla skutečně podmíněně zastavena. Již nyní lze při rozhodnutí o kvalifikovaném PZTS (§ 307 odst. 2 trestního řádu) stanovit zkušební dobu až na 5 let, což mi přijde dostatečné. Jestliže by státní zástupci shledali PZTS jako dostačující řešení až při stanovení zkušební doby např. v délce 8 let, mám za to, že zde by se o možnosti aplikace PZTS pro závažnost takového činu nemělo ani uvažovat.

Naopak myšlenka pro rozšíření okruhu TČ, u kterých by se mohlo PZTS aplikovat, se mi zamlouvá, a to z tohoto následujícího důvodu. V trestním zákoníku nalezneme TČ, u kterých se sazba možného trestu odnětí svobody pohybuje ve velkém rozmezí. Dva rozdílní pachatelé tedy spáchají dva skutky. Oba budou definované jako ten samý TČ, ale závažnost obou skutků se bude diametrálně lišit, a proto, že v trestním zákoníku není daný TČ definován jako přečin, nebude moci pachatel, který spáchal o hodně méně závažnější skutek, o PZTS ani uvažovat. Např. TČ týrání svěřené osoby podle § 198 odst. 1 trestního zákoníku je přečinem, za který hrozí trest odnětí svobody na jeden až pět let. Podle odstavce 2 se již jedná o zločin, za který hrozí trest odnětí svobody od 2 do 8 let, a tím pádem není PZTS možné využít. Dokážu si představit situaci, kdy skutek, který bude spadat pod § 198 odst. 2 trestního zákoníku bude méně závažný než podobný skutek podle § 198 odst. 1, za který podmíněně zastavit trestní stíhání lze.

Dále také pro příklad § 271 odst. 1 a 2 či § 276 odst. 1 a 2. U daných trestných činů se v základní skutkové podstatě jedná o přečin, zatímco v kvalifikované skutkové podstatě s trestem odnětí svobody od 1 do 6 let jde již o zločin.

Proto bych rozšířila okruh TČ, u kterých lze PZTS aplikovat tak, že by sem kromě přečinů spadaly také ty zločiny, u kterých dolní hranice trestu odnětí svobody nepřekračuje 2 roky s tím, že je vždy na pečlivém zvážení rozhodujícího orgánu, aby v každém jednotlivém případě individuálně posoudil závažnost činu.

6.1.3. Nemožnost poškozeného podat stížnost

Další podnětnou myšlenkou bylo vyřadit z trestního řádu právo poškozeného podat v případě aplikace PZTS stížnost. Zde vidím důvody pro i proti takovéto změně. Argument pro zrušení této možnosti vidím v tom, že poškozený se již v průběhu přípravného řízení může k věci vyjádřit a jeho postoj musí státní zástupce zahrnout do svého rozhodnutí, zda je PZTS dostačující řešení či nikoliv. Poškozenému dále musí být nahrazena škoda nebo vydáno bezdůvodné

obohacení (či učiněna jiná alternativa – blíže viz bod 2.). Zhodnotit, zda je PZTS v konkrétním případě vhodné, má učinit státní zástupce s ohledem na postoj poškozeného, nikoliv však s jeho souhlasem. Proto i v případě, kdyby se poškozenému zdálo užití PZTS jako moc mírné řešení, se kterým by nebyl spokojen, by ani neměl mít právo stížnost podat. A pokud mu přiznaná náhrada škody nebo vydání bezdůvodného obohacení nepřipadá dostatečné, stále má možnost obrátit se na soud v řízení občanskoprávním. V neposlední řadě tato možnost podání stížnosti přináší další náklady pro stát.

Ovšem argument za ponechání práva poškozeného podat stížnost je ten, že i tento institut má odrážet prvky restorativní justice. A právě proto, že není nutný jeho souhlas k aplikaci PZTS, může vyjádřit svůj nesouhlas s aplikací PZTS právě prostřednictvím podání stížnosti, což mu zaručí, že celou věc posoudí i někdo jiný. S ohledem právě na myšlenku restorativní justice si 12 % respondentů dokonce myslí, že je nejen nutné zachovat stížnost pro poškozeného, ale také by aplikaci PZTS podmínili obligatorním souhlasem poškozeného.

Přes 90 % dotázaných uvedlo, že se stává pouze velmi výjimečně nebo dokonce vůbec, že by poškozený, který nesouhlasí s PZTS, následně podal stížnost. Navíc úspěšnost těchto stížností se pravidelně blíží nule. Také proto bych možnost oprávněného podat stížnost v trestním řádu ponechala.

6.1.4. Inspirace narovnáním

Čím jednodušší budou podmínky pro aplikaci odklonů, tím více se budou užívat. Ačkoliv je obecně narovnání vnímáno jako ten komplikovanější institut, myslím, že určité prvky jsou lépe zpracovány u narovnání než u PZTS.

Tím prvním je prohlášení obviněného, že skutek spáchal, na rozdíl od doznání se k TČ. Podle názoru jednoho nejmenovaného státního zástupce je požadavek doznání se příliš komplikovaný a formální, a to hlavně proto, že musí být zaprotokolován ve výpovědi. Doznání zaznamenané v protokolu či v úředním záznamu o podání vysvětlení nelze pro účely PZTS použít. Podle něho se často stává, že se obvinění doznají např. při sezení s Probační a mediační službou, ovšem takové doznání také není doznání vhodné pro PZTS a je třeba, aby následně státní zástupce, byť jen pro formálnost, zaprotokoloval jeho doznání do procesně použitelné výpovědi. Tento státní zástupce se domnívá, že důležité je, aby obviněný přijal odpovědnost za spáchaný skutek a je jedno

v jaké formě to udělá. Proto by doznání nahradil „přijetím odpovědnosti“, které by mohl obviněný učinit jak před státním zástupcem nebo policií, ale také třeba právě před úředníkem Probační a mediační služby. S tímto názorem se ztotožňuji, neboť se domnívám, že důležité je materiální hledisko doznání a nikoliv to formální.

Tímto by se aplikace PZTS ještě více zjednodušila a podmínky pro užití PZTS a narovnání ještě více sjednotily. Právě podobné podmínky užití a menší komplikovanost PZTS jsou časté důvody, proč se užívá PZTS na úkor narovnání. Proto by se mohlo zdát, že tato změna zapříčiní častější aplikaci PZTS a méně narovnání, ale myslím, že současná podmínka nutného doznání obviněného není ta, kvůli které by státní zástupci chtěli aplikovat raději narovnání a ne PZTS, takže si myslím, že by to počet narovnání nesnížilo, ale jen by to zvýšilo počet PZTS.

Druhé vylepšení PZTS inspirované narovnáním, které bych ráda vnesla do trestního řádu, je obdoba § 314 trestního řádu. Podle tohoto ustanovení, které se vztahuje k narovnání, nelze, v případě neschválení narovnání, přihlížet k prohlášení obviněného, že skutek spáchal, jako k důkazu v dalším řízení. Ačkoliv se v bodě 2.3. této práce zmiňuji o tom, že také k doznání učiněnému pro účely PZTS by se nemělo v dalším řízení přihlížet, státní zástupci mají jiný názor. Podle 83 % dotázaných je doznání učiněné v rámci PZTS platný důkaz, který se v řízení užije jako každý jiný důkaz. Dalších 10 % je přesvědčeno, že k takovému doznání se nesmí přihlížet a 6 % se domnívá, že sice by se k němu přihlížet nemělo, ale podvědomě se k němu stejně přihlíží.

V případě, že se pachatel neosvědčí a trestní řízení pokračuje, se přihlíží k doznání především proto, že se věc poté (a to i po několika letech) vrátí do přípravného řízení a je nutné obstarat dodatečně potřebné důkazy, aby mohlo trestní stíhání pokračovat a soud rozhodnout. Po takové době si už ovšem svědci nebudou mnoho informací pamatovat, a tak mají OČTŘ v rukou důkaz aspoň v podobě platného doznání obviněného.

Tuto změnu navrhuji proto, že mám za to, že by pro obviněné bylo snazší se doznat a také by to mohlo vést k tomu, že by byli státní zástupci více nakloněni narovnání. Jelikož díky neexistenci zkušební doby nemusí hlídat chování obviněného, nehrozí, že by se znova muselo vést přípravné řízení.¹²⁸

¹²⁸ ŠÁMAL, Pavel; ŘÍHA, Jiří; STRYA, Jan. Odklony v justiční praxi – 2. část. Trestněprávní revue. 2019, č. 10, s. 206

6.1.5. Sjednocení praxe

Další problém, který nyní vnímám, představují značné rozdíly v užití odklonů v jednotlivých krajích. To je ovlivněno ne jenom pokyny KSZ, ale také zažitou praxí na jednotlivých OSZ. České zákony ovšem platí v každém kraji stejně, a proto by se také mělo trestat všude stejně. Obviněnému by nemělo být na újmu, že TČ spáchal v jednom kraji republiky, a ne v druhém. Proto bych pro sjednocení rozhodovací praxe navrhovala, aby veškeré interní požadavky vycházely z vůle NSZ či z dohody obou VSZ a všechna nižší státní zastupitelství by je musela respektovat a již si je neupravovat.

6.2. Narovnání

U narovnání shledávám nedostatky jak v rovině teoretické, tak v rovině praktické. Jak je již uvedeno výše, existuje několik nedokonalostí v zákonné úpravě, ovšem domnívám se, že ty nejsou jediným důvodem, proč je narovnání aplikováno v tak zanedbatelném množství. Velkou roli sehrávají také samotní státní zástupci, u kterých usuzuji, že o narovnání nemají dostatek informací. Myslím, že je důležité, aby oni sami viděli, jak aplikace narovnání probíhá v praxi, neboť nyní mám za to, že se ho bojí aplikovat, protože ho neznají, ale zároveň ho neznají, protože ho neaplikují. Zároveň si ale přes 60 % dotázaných státních zástupců myslí, že zákonné podmínky jsou nastaveny dobře a nepotřebují žádnou změnu. Dalších 15 % na to nemá žádný názor, protože narovnání nikdy neaplikovali, a tak nedokáží říct, zda by bylo vhodné něco do zákonné úpravy doplnit nebo z ní naopak něco odebrat. Dalších 13 % respondentů by nejraději celý institut narovnání vyškrtla ze zákona úplně. Je to podle nich naprosto zbytečný odklon. A těch zbylých 11 % státních zástupců se shodlo, že je narovnání příliš formálně náročné na provedení, především jim vadí nutný výsledek.

6.2.1. Zrušení obligatorního výsledku obviněného a poškozeného

Jeden z hlavních důvodů, který vede k minimálnímu počtu užití narovnání, je jeho přílišná formálnost a komplikovaný postup, který vede k jeho uzavření (viz bod 4.2.3.). Uzavření

narovnání je pro státního zástupce zbytečně administrativně složitě, a proto by bylo vhodné celý proces zjednodušit. Jako jedna z možností připadá v úvahu zrušení obligatorního výslechu obviněného a poškozeného státním zástupcem, který nyní stanovuje § 310 trestního řádu. Jako vhodnou alternativou, která by odlehčila státním zástupcům, se mi jeví dvě možnosti.

V prvním případě počítám s tím, že by obviněný měl svého obhájce a poškozený svého zmocněnce a dohodu o narovnání by uzavřeli za jejich přítomnosti. V takovém případě by poté mohli oba právní zástupci vydat čestné prohlášení či sepsat příslušnou zprávu o okolnostech, které by jinak byly předmětem výslechu. Státní zástupce by mohl vzít zjištění obsažené ve zprávě za své a již by nemusel sám obviněného ani poškozeného vyslýchat. Eventuálně by sice mohlo nastat, že jedna strana uzavře dohodu pod nátlakem a pak by tuto skutečnost již neměla možnost sdělit státnímu zástupci nebo soudu, ale věřím, že přítomnost právních zástupců – advokátů by poskytovala dostatečnou záruku toho, že by dohoda byla uzavřena svobodně. V případě, že by státní zástupce nechtěl toto čestné prohlášení zástupců stran akceptovat, mohlo by mu to alespoň ulehčit či zkrátit následný výslech.

Druhou variantou se jeví provedení výslechu jinou pověřenou osobou. Například v rámci mediace by mohl předmětný výslech provést úředník Probační a mediační služby, který by k tomu měl příslušné vzdělání. V tomto případě by bylo vhodné nejdříve navýšit počet mediátorů, aby na tento výslech měli dostatek prostoru. Získat více kvalifikovaných pracovníků ovšem není lehký úkol a myslím, že i nyní, kdy náplň práce probačních úředníků nezahrnuje výše zmíněný výslech, by Probační a mediační službě pomohlo, kdyby jich bylo více.¹²⁹

6.2.2. Dekriminalizace některých trestných činů

Největší překážkou, která brání častějšímu užívání narovnání, představuje nutný souhlas poškozeného (viz bod 4.2.1.). Odstranění podmínky obligatorního souhlasu poškozeného z trestního řádu by vzhledem k povaze institutu narovnání nedávalo moc smysl. Narovnání má být totiž užíváno především v případech, kdy má věc povahu sporu mezi stranami a stát nemá větší zájem na postihu takového jednání. Jestliže tedy pro stát není primární potrestání takového činu,

¹²⁹ ZEZULOVÁ, Jana. Zamyšlení nad postavením a činností probačního pracovníka u okresních a krajských soudů v České republice. Časopis pro právní vědu a praxi. 1997, č. 2, str. 262

je otázkou, zda by se takové jednání mělo vůbec posuzovat jako trestný čin a jestli by nebylo vhodné upravit skutkové podstaty některých TČ tak, aby je jednání, které má právě primárně povahu sporu mezi stranami, nenaplnovalo.¹³⁰ Stát ovšem nemá větší zájem potrestat pachatele takového činu právě z důvodu, že upřednostní narovnání poškozených vztahů. A kdyby takové jednání, které dnes naplňuje skutkovou podstatu TČ, nebylo trestné, myslím, že pak by pachatel neměl žádnou motivaci se s poškozeným usmiřovat, neboť by mu nehrozil žádný trest.

Na jednání, které přece jen naplňuje znaky určitého TČ, ale společenská škodlivost u něho chybí a navíc postačí uplatnění odpovědnosti podle jiného právního předpisu, myslí § 12 odst. 2 trestního zákoníku, ve kterém je vyjádřena zásada subsidiarity trestní represe. Díky této zásadě pak nebude předmětné jednání považováno za TČ.

6.2.3. Důsledné poučení obviněného

Jedno z dalších úskalí institutu narovnání spatřuji v nezájmu obviněného. Je zřejmé, že hlavní iniciativa by měla vycházet ze strany obviněného, jenže ten často nemá o odklonech dostatek informací. Jsem si jistá, že kdyby poučování o právech ze strany OČTŘ probíhalo jinou formou než nyní a obviněnému by jistá, pro něho důvěryhodná, osoba podrobně vysvětlila podstatu odklonu a zodpověděla jeho dotazy, zájem by byl vyšší. Málokdo si uvědomuje, že nejen poškozený má ze spáchaného TČ trauma, ale podobně špatné pocity zažívá často také obviněný. Ten se proto následně zdráhá potkat s poškozeným a čelit následkům svého činu. Přitom uvědomění pachatele a převzetí odpovědnosti jsou hlavní body, na kterých stojí restorativní justice a které vedou k úspěšné resocializaci pachatele.¹³¹

6.2.4. Možnost narovnání i bez existence poškozeného

Ne při všech spáchaných přečinech existuje také poškozený. Vzhledem k tomu, že při narovnání má dojít mj. k urovnání vztahů mezi obviněným a poškozeným, nelze narovnání

¹³⁰ JELÍNEK, Jiří. K novelám trestních kodexů v roce 1995. Kriminálnístika. 1995, č.4, s.271

¹³¹ VÁLKOVÁ, Helena; SCHEINOST, Miroslav; ŠÁMAL, Pavel; HULMÁKOVÁ, Jana; ROZUM, Jan et al. Teoretické a trestněpolitické aspekty reformy trestního práva v oblasti trestních sankcí. Forum Sociální Práce. 2016, č. 1, s. 28

v případě neexistence poškozeného aplikovat. To ovšem znamená, že bez přičinění pachatele mu odpadá jeden z nejvýhodnějších odklonů. Na jednu stranu se to zdá být logické, neboť není s kým narušený vztah narovnávat a není koho odškodňovat, ovšem na druhou stranu vždy musí být někdo poškozen, byť třeba veřejný zájem, jinak by čin ani nemohl být trestný. Pak by za stranu poškozenou mohl teoreticky vystupovat stát, ale praktičtější by bylo, kdyby v takovém případě nutný souhlas poškozeného nebyl vůbec potřeba. Když žádné vztahy narušeny nebyly, není třeba je ani narovnávat. Také je třeba zachovat rovnost procesních subjektů a nezvýhodňovat určitou skupinu obviněných jen proto, že se svým TČ dotkla také jiné osoby.

6.2.5. Nahrazení podmínky složení peněžité částky

Jelikož je pro obviněné, kteří mají zájem o uzavření narovnání, složení určité peněžité částky určené státem na oběti TČ obligatorní, zařazuji tento návrh pod kapitolu 6.2., i když závěry lze shodně aplikovat též pro PZTS v případě, že bude nutné použít zpřísněné podmínky a obviněný bude muset také složit určitou částku na oběti TČ. Tato podmínka totiž zvýhodňuje majetné pachatele, k čemuž není důvod. Sociálně slabším pachatelům se pro tuto obligatorní podmínku zavírá cesta k tomuto odklonu, přitom jejich sociální situace jistě nic nevypovídá o závažnosti spáchaného přečinu. Myslím si, že by se měla hodnotit především snaha a angažovanost pachatele než jeho finanční možnosti. Přispět k veřejnému blahu lze i jinými způsoby. Proto se mi jeví jako vhodná alternativa k peněžité částce např. odpracování určitého počtu hodin obecně prospěšných prací.¹³² V platné právní úpravě se také řadí peněžitý trest a trest obecně prospěšných prací do stejné kategorie, tedy oba představují alternativu k TOS, neboť při neplnění tohoto trestu, lze zbytek přeměnit na TOS. Problém by nastal s okamžikem, ke kterému by se mělo trestní stíhání zastavit. Před odpracováním daného počtu hodin určitě ne, neboť pak by pachatel neměl žádnou motivaci obecně prospěšné práce dokončit. Muselo by to nastat až po ukončení uložených prací. I když by to znamenalo prodloužení trestního stíhání, domnívám se, že i přesto by to bylo pro určitou skupinu pachatelů výhodné. Přeci jen je lepší mít možnost dosáhnout narovnání později než nikdy. V případě PZTS tento problém díky zkušební době ani nevznikne.

¹³² VÁLKOVÁ, Helena; SCHEINOST, Miroslav; ŠÁMAL, Pavel; HULMÁKOVÁ, Jana; ROZUM, Jan et al. Teoretické a trestněpolitické aspekty reformy trestního práva v oblasti trestních sankcí. Forum Sociální Práce. 2016, č. 1, s.19

Závěr

V této diplomové práci jsem se nejprve snažila představit ty nejjobecnější alternativní postupy v trestním řízení. Věnovala jsem se smyslu restorativní justice, neboť na jejich myšlenkách jsou postaveny dva odklony, které představují hlavní náplň této práce. Proto jsem se následně zaměřila na popsání institutu PZTS v teoretické rovině podle platné právní úpravy, kterou jsem doplnila poznatky z judikatury. Detailněji jsem se věnovala také popisu narovnání, neboť tyto dva odklony toho mají hodně společného. Následně jsem se již věnovala praxi na státním zastupitelství, protože odklony častěji aplikují právě státní zástupci než soudci.

Ve snaze odpovědět na výzkumnou otázku, proč jsou tyto instituty užívány rozdílně, jsem se zaměřila na statistické údaje zveřejněné na internetu, popř. jsem je získala od pověřené osoby z Ministerstva spravedlnosti na základě svobodného přístupu k informacím. Ze statistických dat lze vyčíst, že PZTS je užíváno mnohokrát častěji než narovnání, a to i přesto, že podmínky aplikace jsou velmi podobné. Totožný rozsah TČ, u kterého lze oba odklony užít a také podobné podmínky užití vedou k tomu, že jsou oba odklony využívány u podobných trestných činů, kdy v popředí stojí TČ (těžké) ublížení na zdraví z nedbalosti, majetkové trestné činy a drogová kriminalita. Odůvodnění velkého rozdílu v počtu aplikace jednotlivých odklonů spatřuji ve dvou příčinách. Ta první je, že narovnání by mělo sloužit k vyřešení situace, která má především povahu sporu a stát nemá větší zájem na potrestání pachatele. Počet těchto situací, tedy i počet případů, kdy by bylo vhodné užít narovnání, bude nejspíš málo. Druhou příčinou, kvůli které je narovnání aplikováno jen v desítkách případů ročně, jsou přísnější zákonné podmínky, které jsou málo kdy splněny, a složitější proces aplikace narovnání, který vede k neochotě státních zástupců se tímto směrem vydat.

Ačkoliv zákonodárce stanovením podmínek pro aplikaci odklonů vymezil okruh trestních stíhání, u kterých lze použít odklony, konečné rozhodnutí leží na státním zástupci (popř. soudci). Ten sám se po splnění zákonných podmínek rozhoduje, zda je aplikace konkrétního odklonu vhodná. A jelikož má každý státní zástupce své vlastní názory a hodnoty, podle kterých se rozhoduje, mám za to, že ne vždy jsou tyto odklony (ne)užity vhodně. Myslím si, že by bylo vhodné aplikovat narovnání ve více případech, než je aplikováno doposud, ovšem brání tomu již výše zmíněné vnitřní nastavení státního zástupce a neochota státních zástupců vydat se komplikovanějším procesem, neboť PZTS pro ně představuje jednodušší cestu. V neposlední řadě tomu brání také zavedená praxe na konkrétním státním zastupitelství. Ačkoliv si je NSZ těchto

rozdílů v počtu užitých odklonů v jednotlivých krajích, které trvají již několik let, vědomo, zřejmě se nesnaží tuto situaci aktivně změnit. Přitom by jeho funkce měla být především metodická a prostřednictvím pokynů obecné povahy by se NSZ mělo snažit praxi v celé České republice sjednotit. K tomu by bylo také vhodné na jednotlivých státních zastupitelstvích provést potřebná šetření.

Při aplikaci odklonů se nerozhoduje o vině obviněného, a proto mu není ukládán ani žádný trest. Přesto si myslím, že smysl trestního řízení je naplněn, neboť hlavní smysl trestního řízení a vůbec celkové existence trestního práva je ten, aby se zamezilo páchání trestné činnosti. Zastávám názor, že díky restorativní justici se dosahuje prevence snáze, a proto vidím odklony jako vhodnou alternativu běžného trestního stíhání, která by se měla využívat vždy, když situace dovolí.

Na závěr bych ráda uvedla, že podle mého názoru by tento „laskavější přístup“ neměl být využíván pouze pro odklony, ale jeho principy by bylo velice vhodné aplikovat také v případě nepodmíněného trestu odnětí svobody, neboť právě ve vězení nalezneme největší množství potenciálních recidivistů, na které je třeba působit preventivně. To by však znamenalo nutnost změnit vězeňský systém, aby se na vězení nenahlíželo jako na instituci, kde se má k vězněným přistupovat zle a bez lítosti, protože si to přeci zaslouží, ale měli bychom se k nim chovat s respektem jako ke všem lidským bytostem a poskytnout jim možnost změnit se a znovu se začlenit do společnosti. To by sice představovalo velké finanční výdaje, ale z jiných zemí Evropy (např. Norsko či Kypr) vidíme, že při uplatnění principů restorativní justice i ve vězení recidiva opravdu klesá a tento mnohdy velice kontroverzní přístup k vězňům se vyplácí, neboť i přes velké počáteční náklady jsou nakonec celkové náklady mnohem nižší, protože recidivistů v těchto zemích ubývá. Bojím se ale, že na takovou změnu není česká společnost připravena, protože i odklony jsou často vnímány jako moc mírná varianta a v touze potrestat pachatele co nejtvrdějším trestem často lidé zapomínají na potřebu prevence. Zavedení odklonů do zákonné úpravy hodnotím jako velice pozitivní krok dopředu, ovšem je třeba myšlenku restorativní justice rozvíjet i do dalších částí trestního řízení.

Zdroje

Literární zdroje

1. ŠČERBA, Filip. Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. Praha: Leges, 2011. Teoretik.
2. OSMANČÍK, Otakar a Jan ROZUM. K problematice alternativních trestů a opatření. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 1996. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci).
3. TIBITANZLOVÁ, Alena. Odklony v trestním řízení. Praha: Leges, 2018. Teoretik
4. KRATOCHVÍL, Vladimír. Kurs trestního práva: trestní právo hmotné: obecná část. Praha: C.H. Beck, 2009. Beckovy právnické učebnice.
5. SOTOLÁŘ, Alexander, Pavel ŠÁMAL a František PŮRY. Alternativní řešení trestních věcí v praxi. Praha: C.H. Beck, 2000. Beckovy příručky pro právní praxi.
6. JELÍNEK, Jiří. Trestní právo procesní 6.vydání. Praha: Leges, 2021.
7. ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní zákoník. Komentář. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023
8. JELÍNEK, Jiří. Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část. 7. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2019. Student (Leges)
9. ZŮBEK, Jan. Odklony v trestním řízení. Praha: Wolters Kluwer, 2019. Právní monografie
10. ŠÁMAL, Pavel. a kol.: Trestní řád. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013
11. JÍLOVEC, Michal. Alternativní opatření v trestním řízení a jejich budoucnost. Alternativní řešení trestních věcí. Praha: Leges, 2015
12. VANTUCH, Pavel. Trestní řízení z pohledu obhajoby. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2019. Praktická knihovna

Odborné články

1. SUCHÝ, Oldřich. Odklon v trestním řízení. Právník. 1991, č. 3
2. FASTNER, Jindřich. Ještě k podmíněnému zastavení trestního stíhání. Bulletin advokacie. 1995, č. 1
3. TERYNGEL, Jiří. K některým otázkám podmíněného zastavení trestního stíhání. Bulletin advokacie. 1995, č. 9
4. NEZKUSIL, Jiří. Narovnání jako forma odklonu. Právník. 2007, č.10
5. KUČERA, Pavel. K předpokladům podmíněného zastavení trestního stíhání. Státní zastupitelství. 2014, č. 4,
6. VANTUCH, Pavel. Podmíněné zastavení trestního stíhání a možnosti jeho využití. Bulletin advokacie. 1994, č. 8
7. PALOVSKÝ, Tomáš. Aktuální trendy v odklonech v trestním řízení. Státní zastupitelství. 2012, č.3
8. ZŮBEK Jan. Kvalifikované (zpřísněné) podmínky u podmíněného zastavení trestního stíhání. Bulletin advokacie. 2016, č.5
9. ZEZULOVÁ Jana. Zamyšlení nad postavením a činností probačního pracovníka u okresních a krajských soudů v České republice. Časopis pro právní vědu a praxi. 1997, č. 2

10. VÁLKOVÁ, Helena; SCHEINOST, Miroslav; ŠÁMAL, Pavel; HULMÁKOVÁ, Jana; ROZUM, Jan et al. Teoretické a trestněpolitické aspekty reformy trestního práva v oblasti trestních sankcí. Forum Sociální Práce, 2016, č. 1
11. KUBÁTOVÁ, Helena; MALACKA, Michal. Výkon činnosti mediátora z pohledu zapsaných mediátorů. Časopis pro právní vědu a praxi. 2020. č. 3
12. VANČA, Tomáš; DRÁPAL, Jakub. Statistické listy trestní soudů: Ověření jejich spolehlivosti. Česká kriminologie. 2021, č.1-2
13. ŠÁMAL, Pavel; ŘÍHA, Jiří; STRYA, Jan. Odklony v justiční praxi – 1. část. Trestněprávní revue. 2019, č. 9
14. ŠÁMAL, Pavel; ŘÍHA, Jiří; STRYA, Jan. Odklony v justiční praxi – 2. část. Trestněprávní revue. 2019, č. 10
15. COUFAL, Petr. K rychlosti trestního řízení a některým problémům spojeným s realizací narovnání po novele trestního řádu. Trestní právo. 2002, č. 12
16. ŠRAMEL, Bystrík. Zmier (narovnání) jako procesnoprávní prvok restoratívnej justície a problémy spojené s jeho aplikáciou v praxi. Trestní právo. 2013, č. 11-12
17. HASCH, Karel. Některé otázky související s podmíněným zastavením trestního stíhání a schválením narovnání jako překážky věci rozhodnuté podle § 11 odst. 1 písm. f) t.ř.ř. Trestní právo. 1996, č.3
18. ŠÁMAL, Pavel. Úvahy nad zjednodušenými formami trestního řízení (diversion) de lege ferenda. Časopis pro právní vědu a praxi. 1994, č.4
19. JELÍNEK, Jiří. K novelám trestních kodexů v roce 1995. Kriminalistika. 1995, č.4
20. ŠUBRT, Milan. Zvláštní způsoby řízení (1. část). Trestní právo. 2009, č.3
21. DOLENSKÝ, Adolf. O novele trestního řádu 1995. Bulletin advokacie. 1995, č.8,
22. VANTUCH, Pavel. Podmíněné zastavení trestního stíhání a právo na obhajobu. Právní rozhledy. 1997, č. 8
23. NEZKUSIL, Jiří. K uplatnění principu oportunitity v trestním právu. Trestní právo. 2009, č.5

Internetové zdroje

1. <https://verejnazaloba.cz/nsz/cinnost-nejvyššihostatního-zastupitelství/zpravy-o-cinnosti/zprava-o-cinnosti-za-rok-2022/>
2. <https://verejnazaloba.czststa/wp-content/uploads/2022/11/1-SL-725-2022-24.pdf>
3. <https://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-agend.html>
4. <https://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html>

Právní předpisy

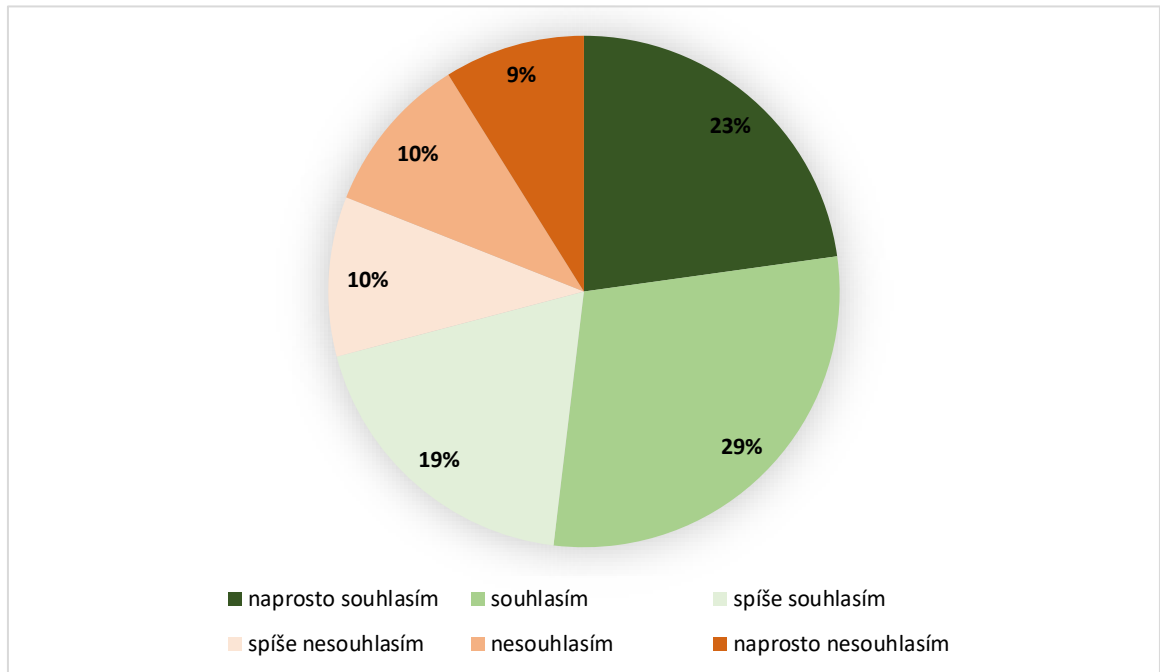
1. Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod
2. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
3. Zákon č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním
4. Zákon č. 257/2000 Sb., o probační a mediační službě
5. Zákon č. 218/2003 Sb. o soudnictví ve věcech mládeže
6. Zákon č. 298/2016 Sb., o rejstříku trestů
7. Zákon č. 202/2012 Sb., o mediaci

Judikatura

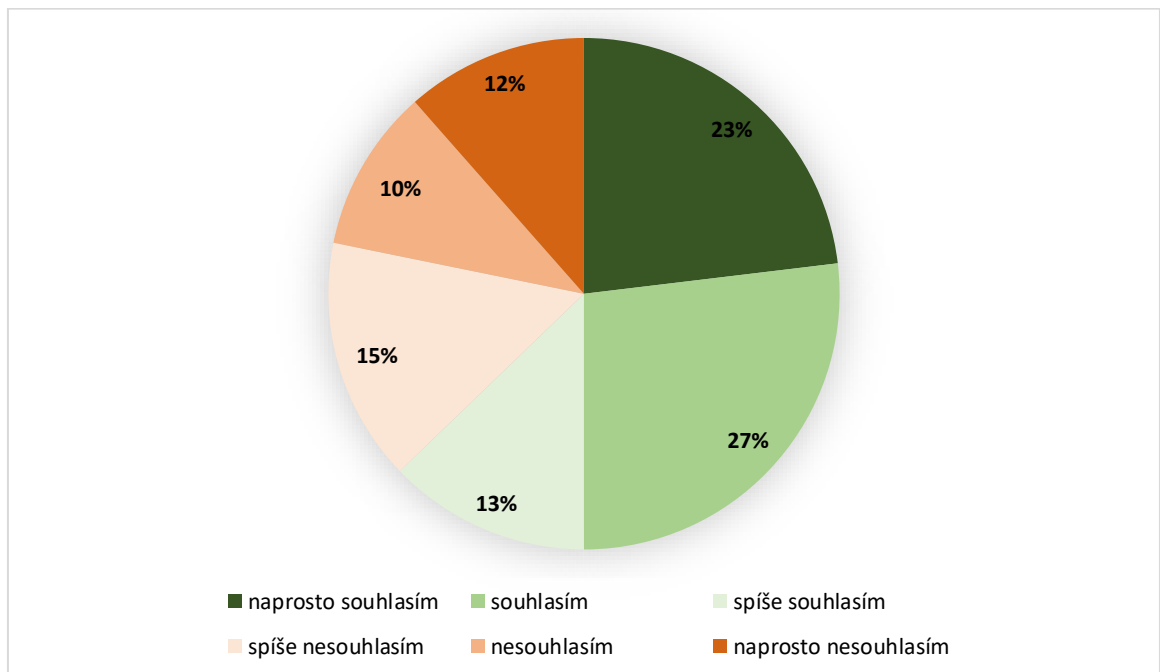
1. Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích sp. zn. 4 To 383/2005 ze dne 3.5.2005
2. Rozhodnutí Krajského soudu v Plzni sp. zn. 9 To 9/98 ze dne 15.1.1998
3. Rozhodnutí Krajského soudu v Plzni sp. zn. 8 To 177/98 ze dne 16.3.1998
4. Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 11 Tdo 426/2004 ze dne 21.4.2004
5. Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 4 Tdo 6/2015 ze dne 14.4.2015
6. Rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 4 Tdo 453/2013 ze dne 16.5.2013
7. Rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 4 Tdo 1515/2012 ze dne 18.12.2012
8. Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 4 Tz 63/2007 ze dne 29.8.2008

Příloha č.1: Dotazník

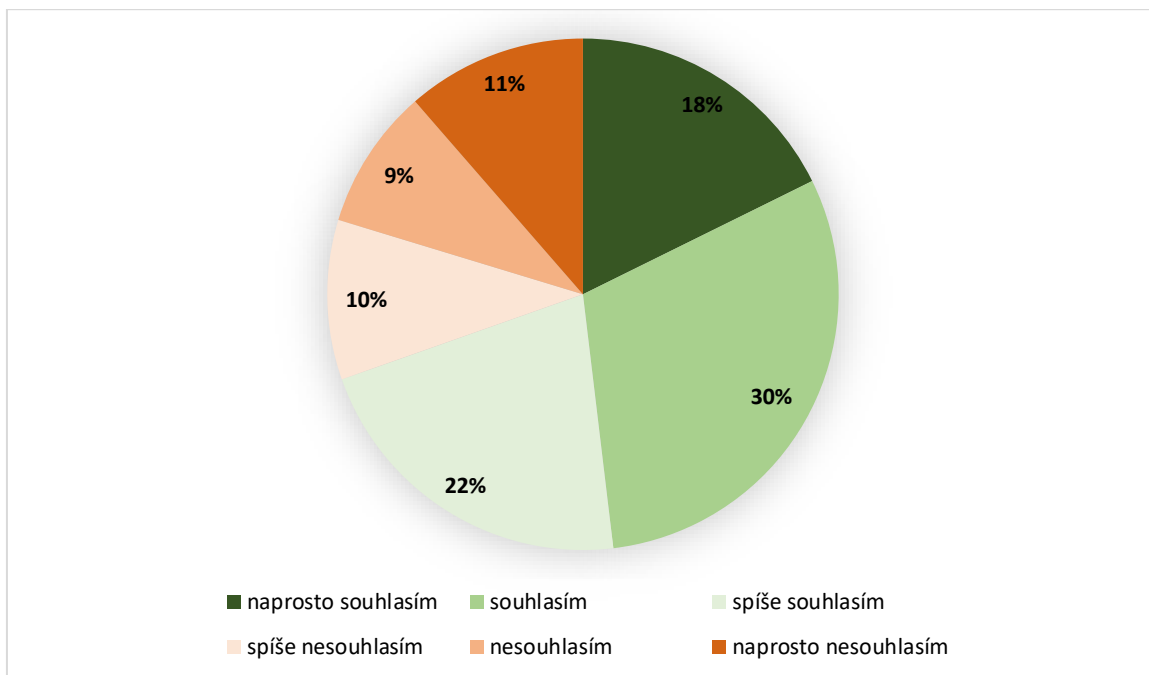
1. PZTS je tvrdší opatření než N.



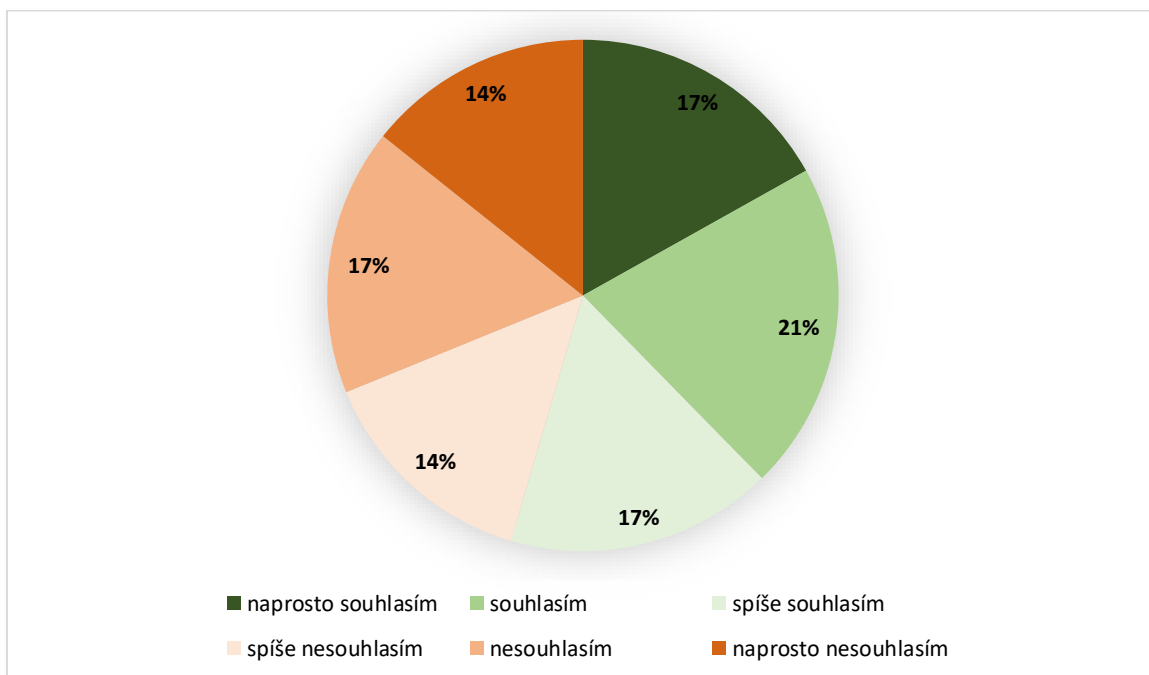
2. O narovnání jsem ochoten diskutovat pouze při prvním TČ.



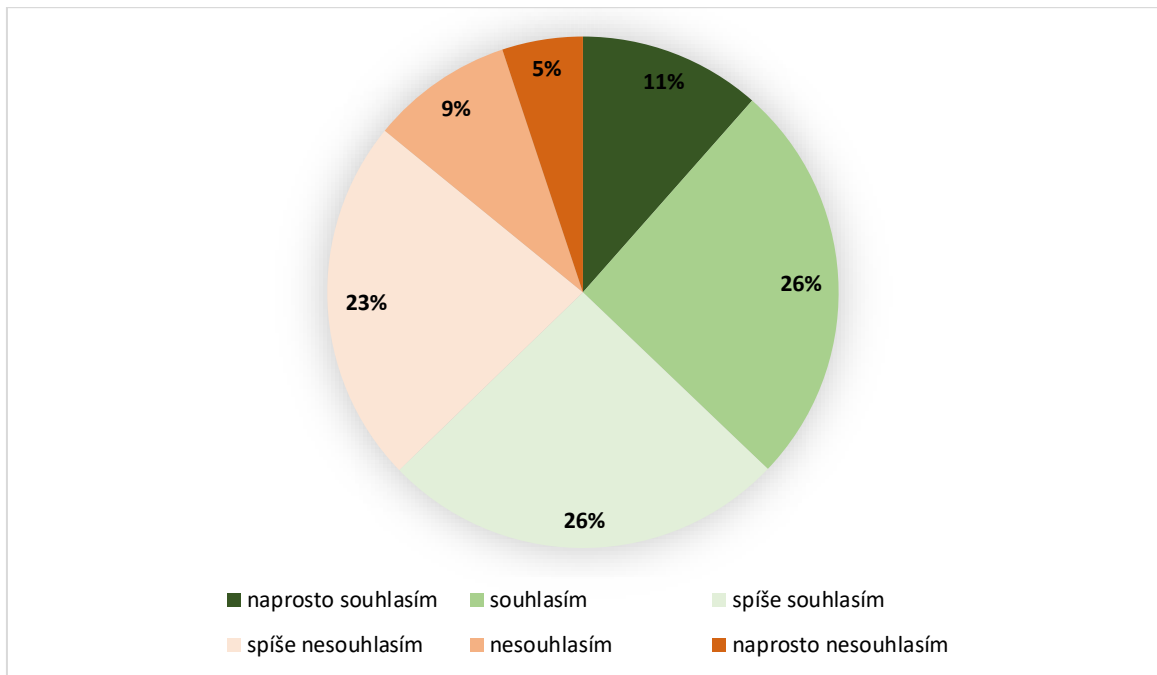
3. O PZTS jsem ochoten diskutovat pouze při prvním TČ.



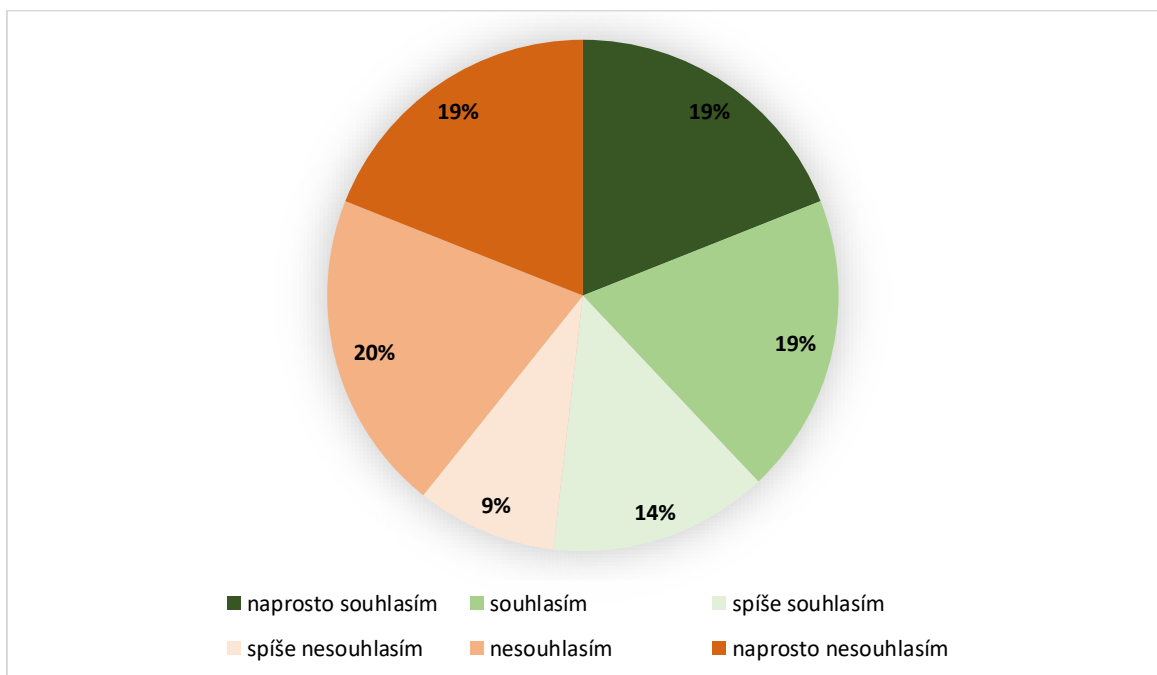
4. Při N se pachatelé v podstatě vykoupí.



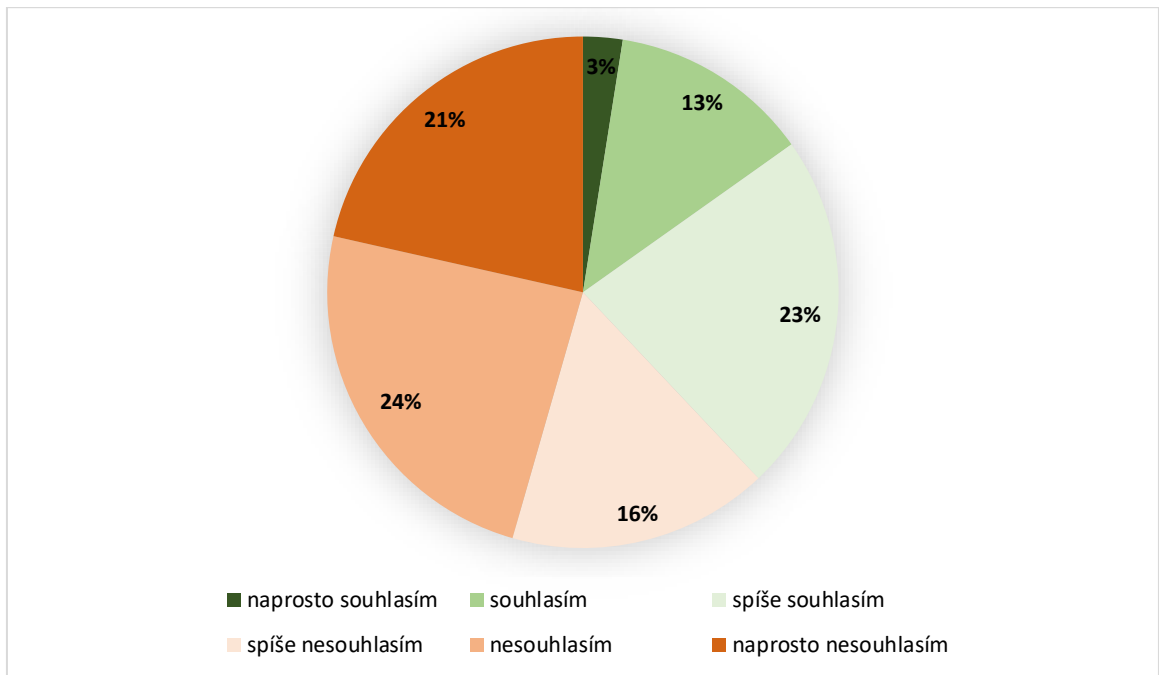
5. PZTS a N fungují na pachatele více preventivně než trest.



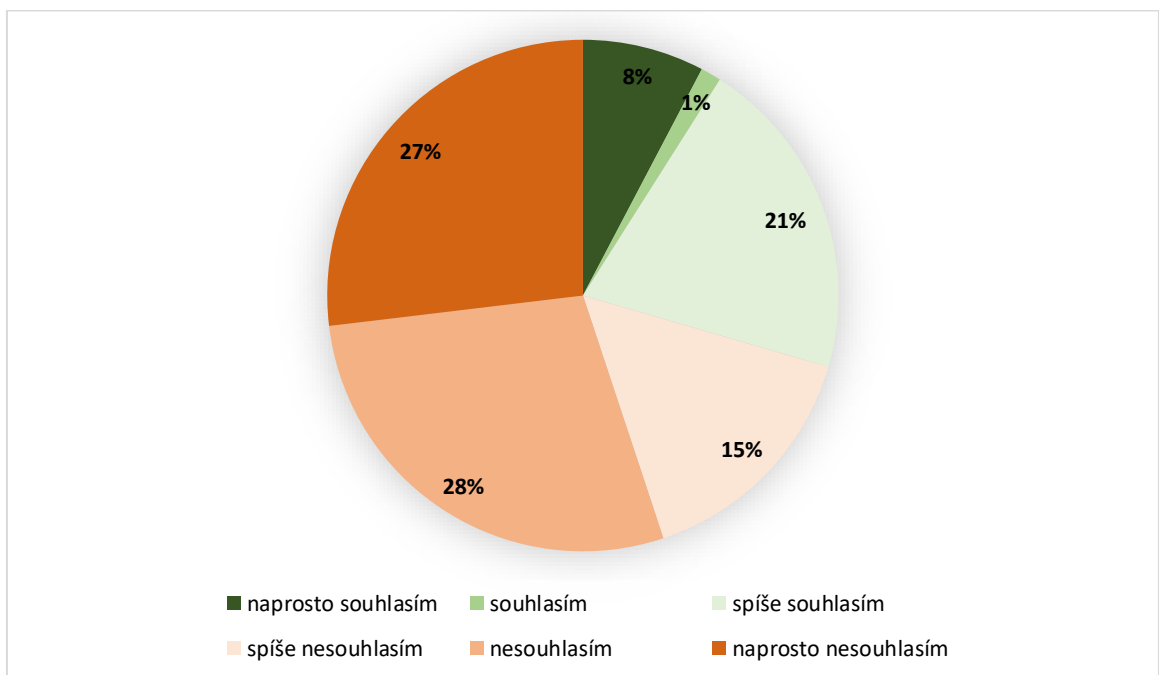
6. Nerad uzavírám N, protože je to pracné a stejně to málo kdy vyjde.



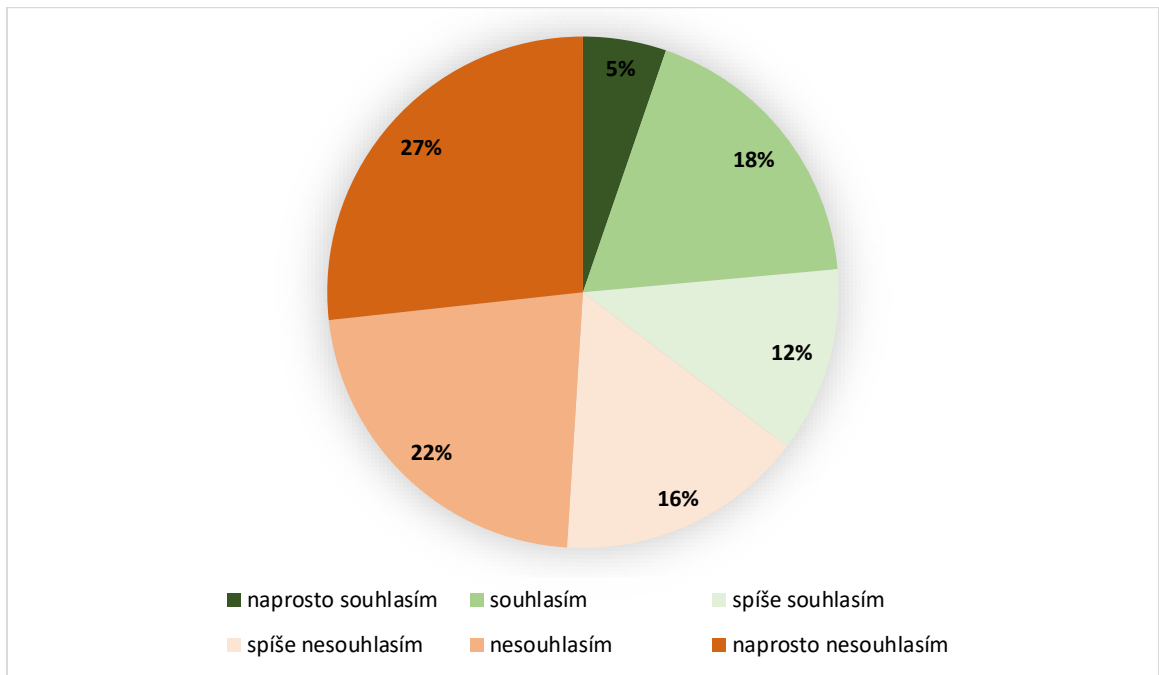
7. N je skvělý institut a měl by se používat více.



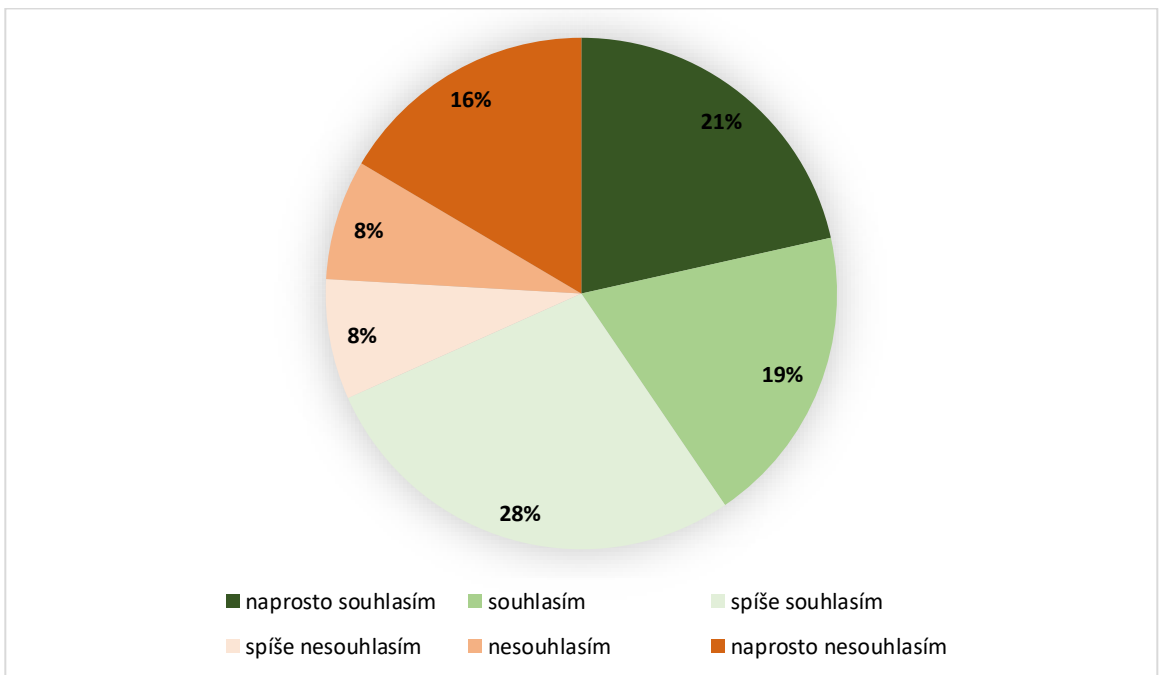
8. Snažím se o N, když to jde, ale většinou to nevyjde.



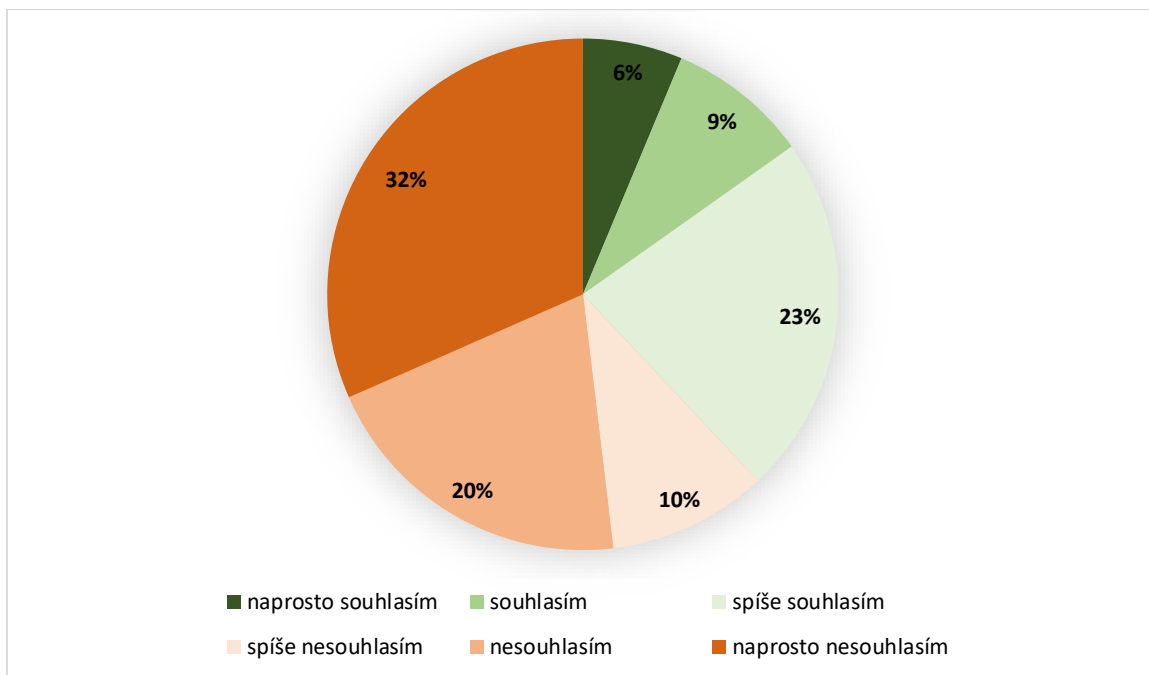
9. Když nevyjde N, nejčastěji pak stíhání končí PZTS.



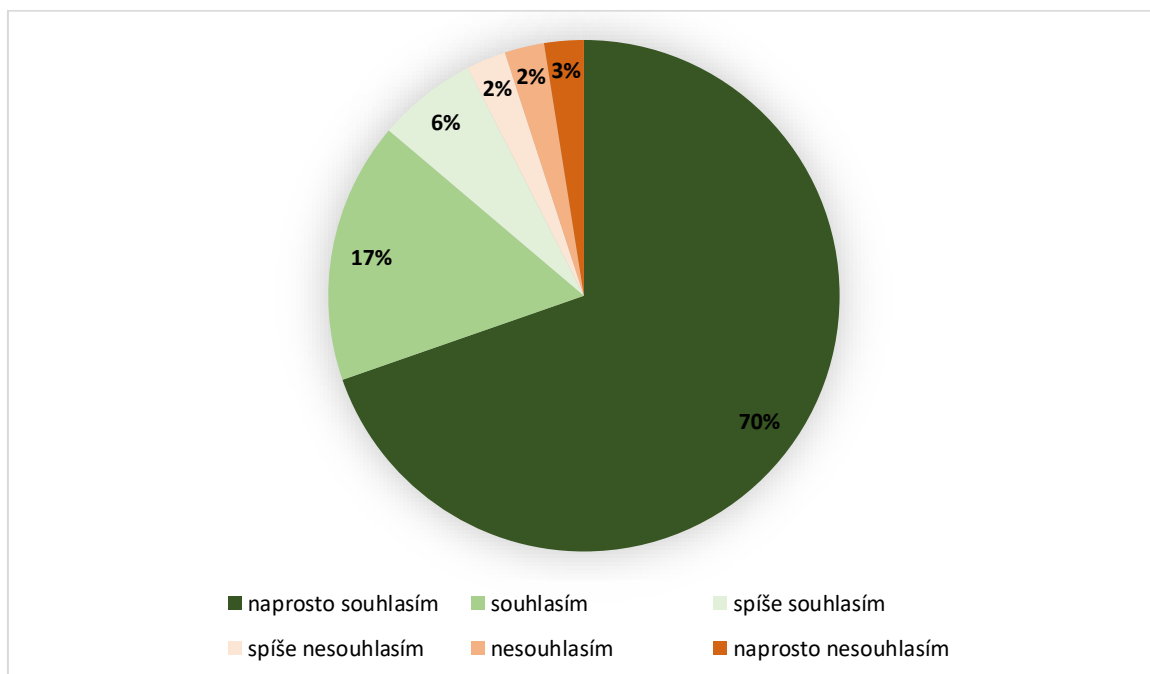
10. PZTS je dobrý kompromis mezi trestem a N.



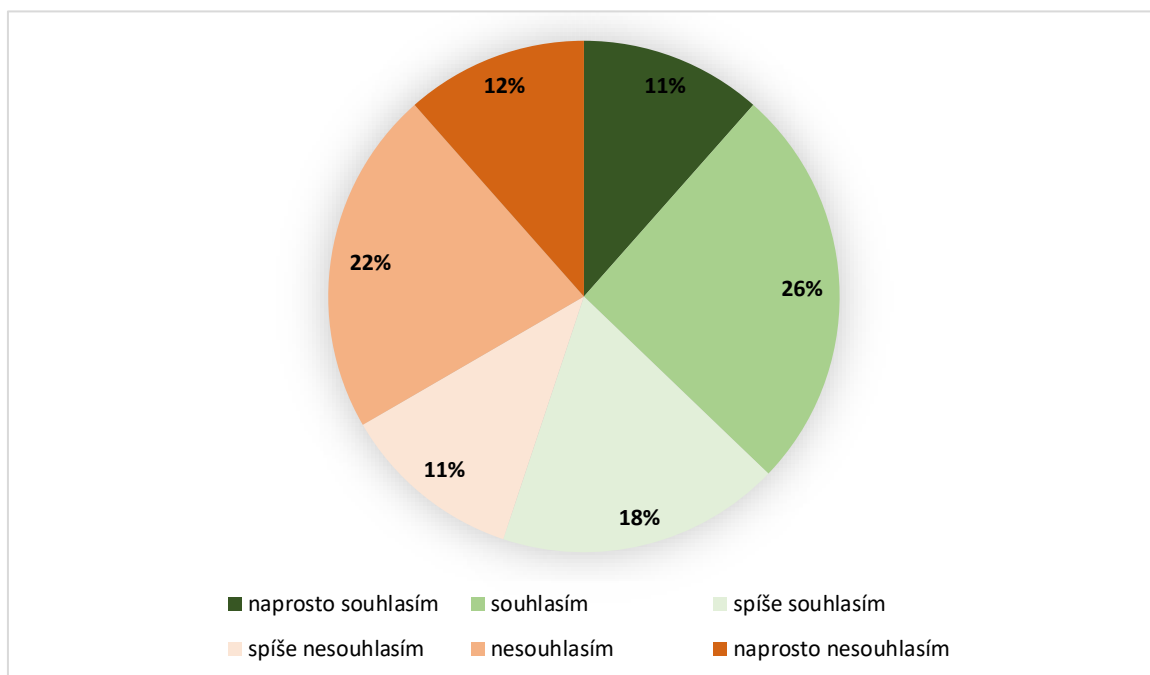
11. I když nechci, ovlivní mě, zda má pachatel rodinu a děti.



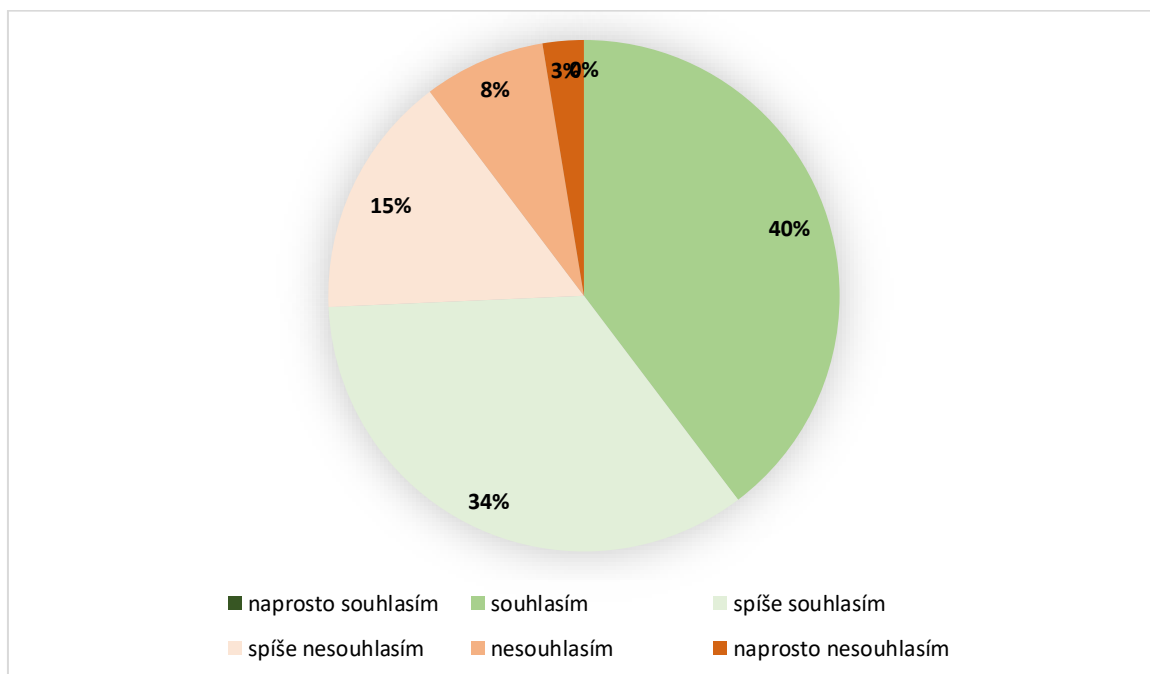
12. Když se u konkrétního pachatele rozhodne o PZTS nebo N znamená to, že nespáchal tak závažný TČ, aby byla společnost ohrožena jeho pobytem na svobodě.



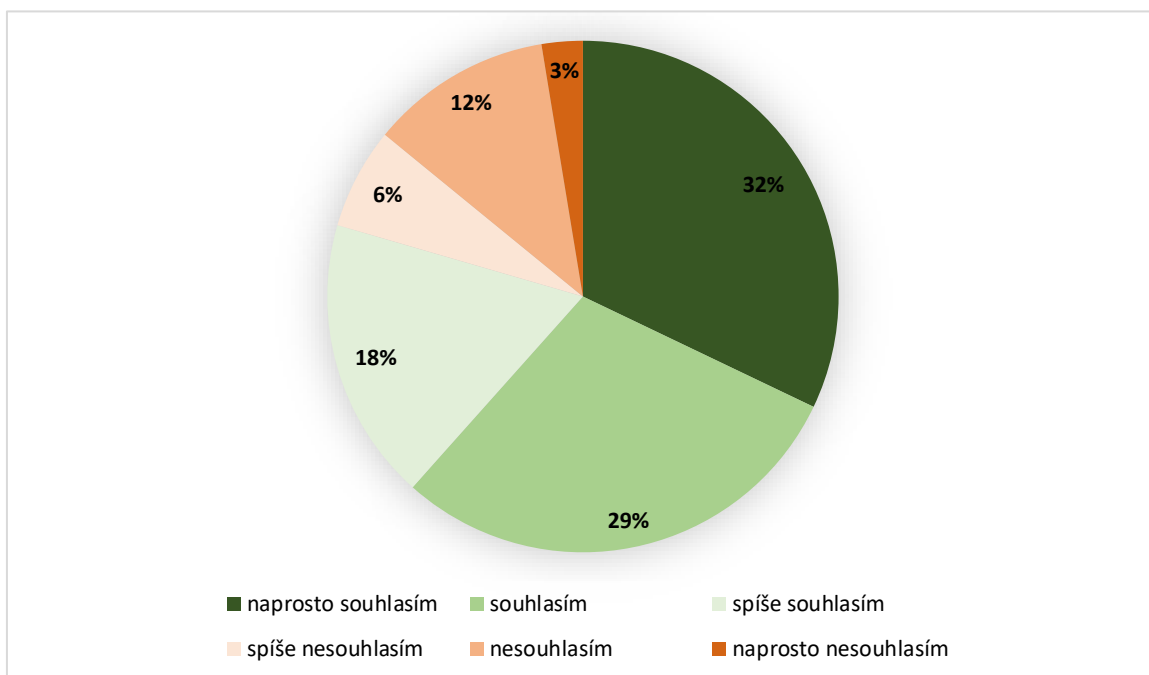
13. Pachatel potrestaný PZTS nebo N je stejně nebezpečný pro společnost, jako jakýkoliv jiný netrestaný občan.



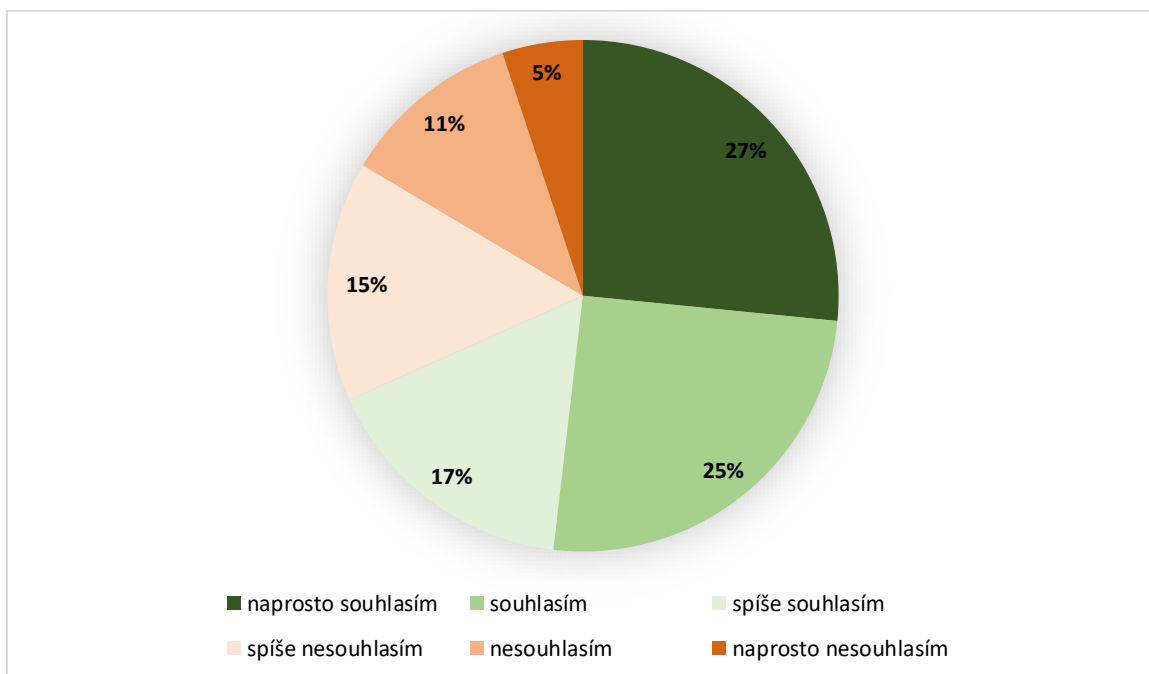
14. Užití PZTS nebo N odradí dostatečně pachatele od páčání dalších TČ.



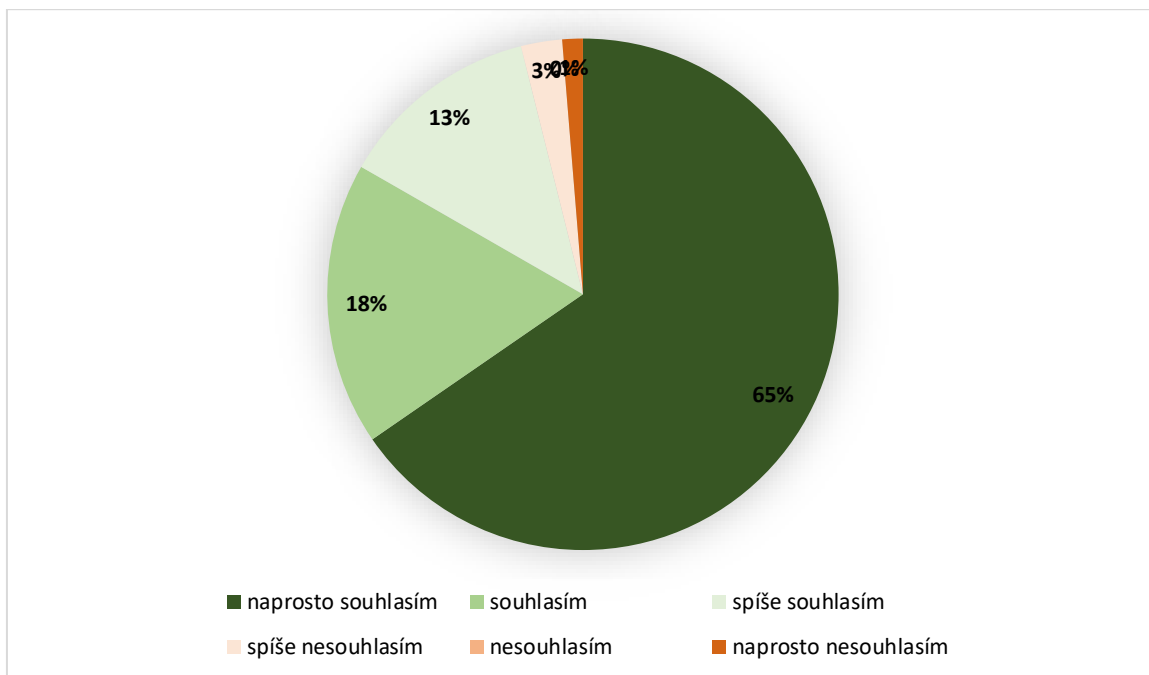
15. Kdybych si nebyl/a jistá, že PZTS nebo N odradí pachatele od další trestné činnosti, tak ho neschválím/nenavrhnu.



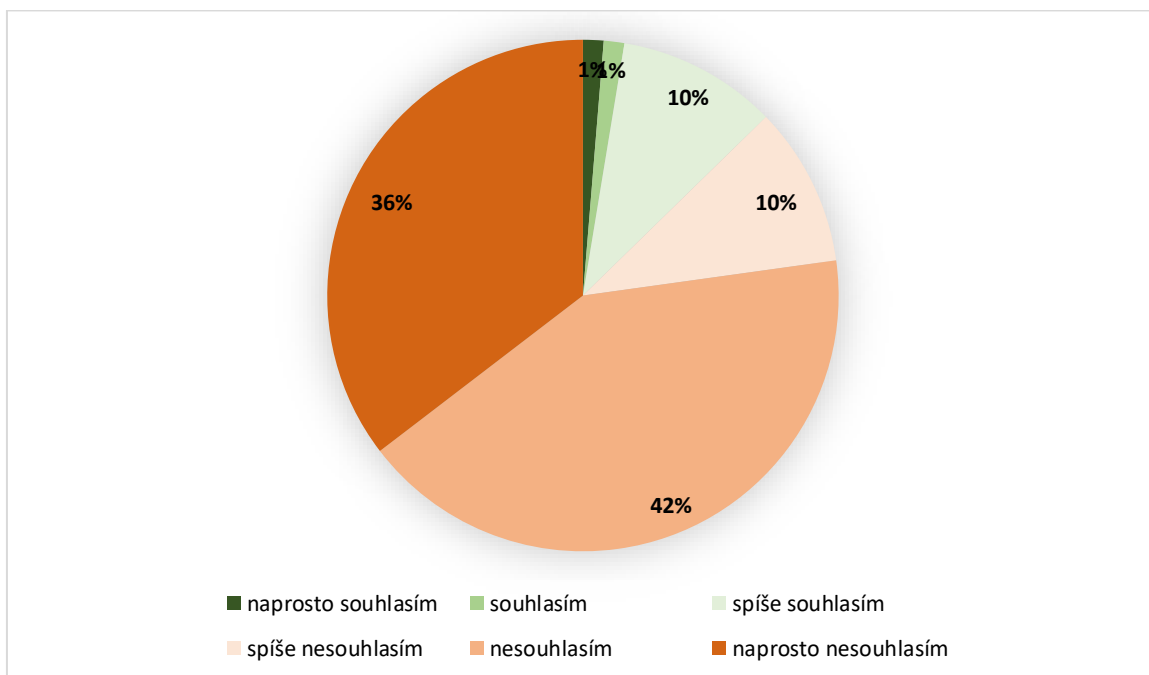
16. Šance, že pachatel po PZTS nebo N spáchá další TČ je stejná jako u kohokoliv jiného.



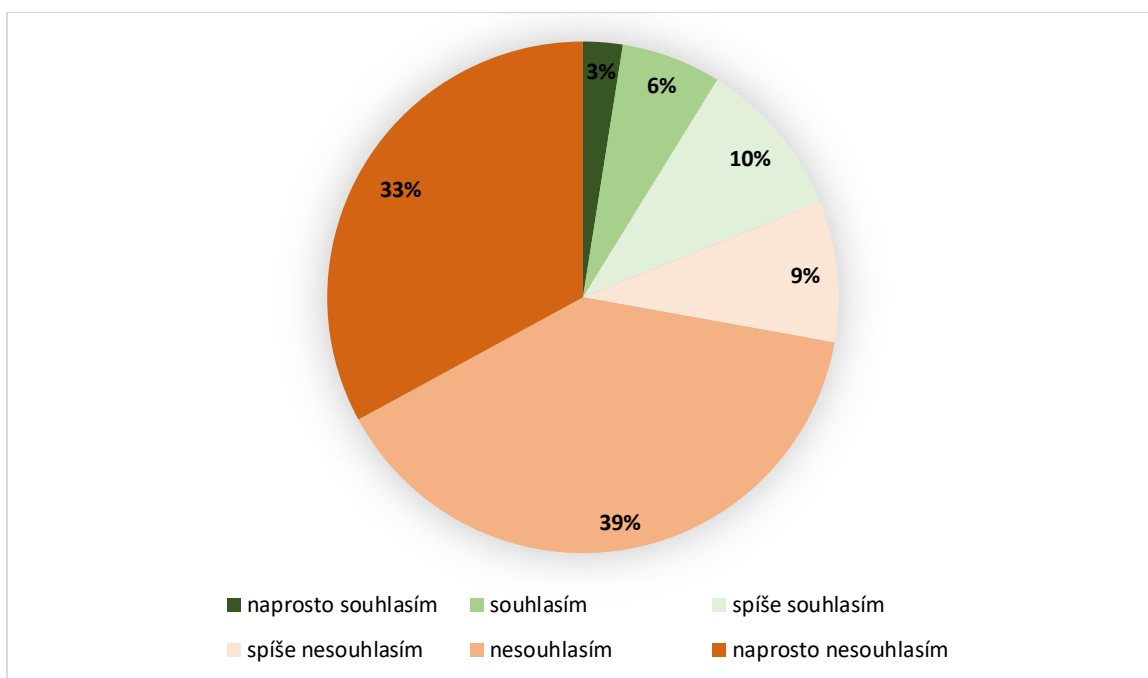
17. Schvaluji PZTS a N jenom když vím, že to je pro pachatele dostačující trest.



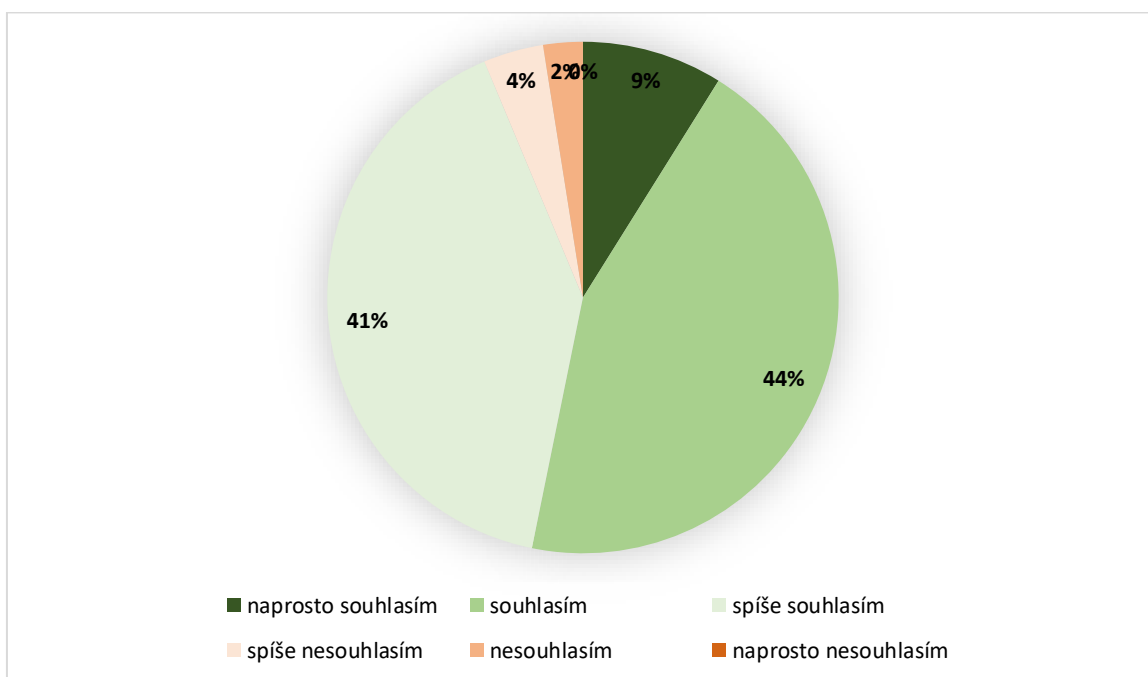
18. PZTS je mírná varianta a pachatel si z ní nevezme v podstatě žádné ponaučení.



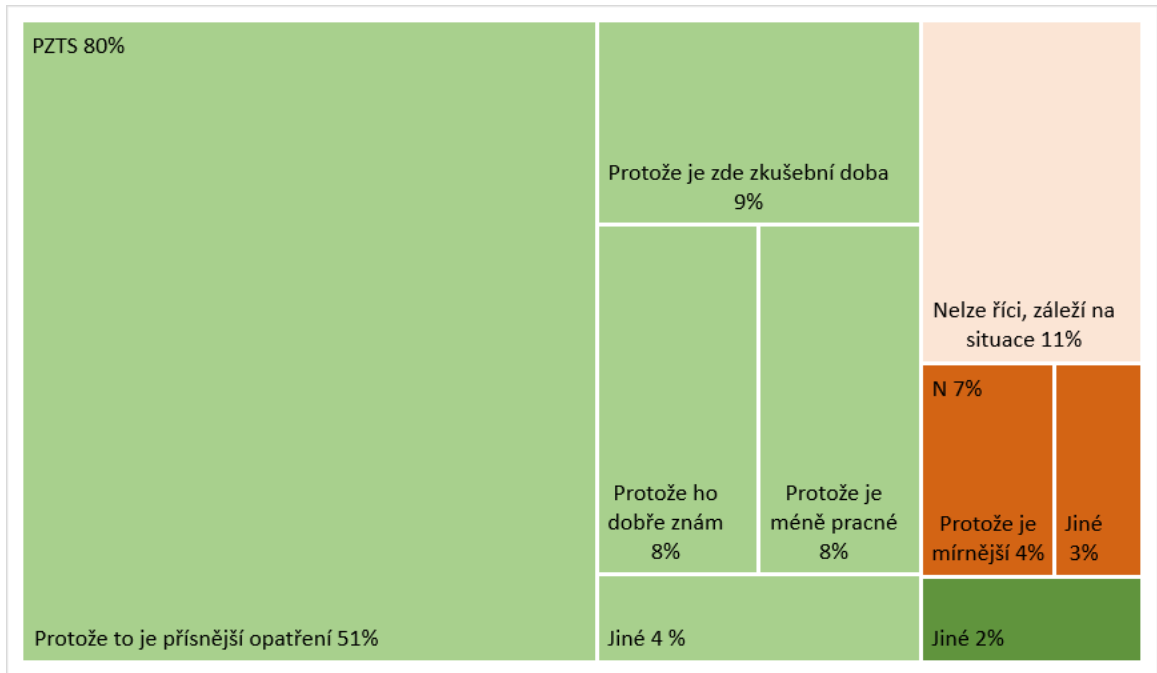
19. N je mírná varianta a pachatel si z ní nevezme v podstatě žádné ponaučení.



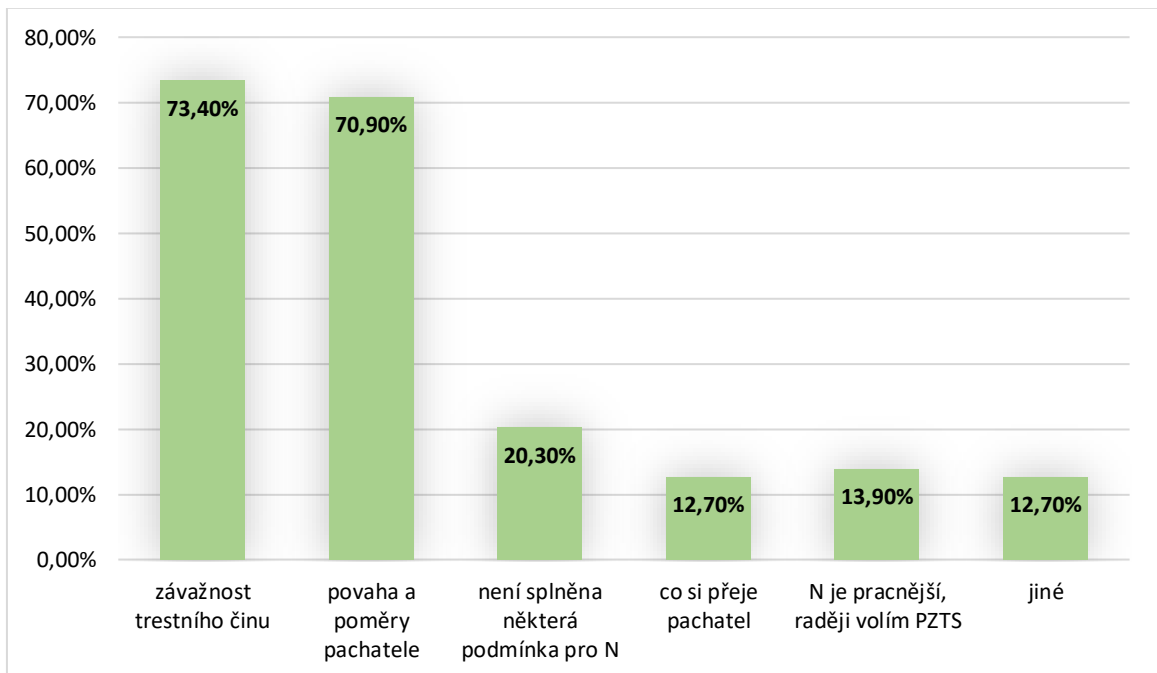
20. Pachatel se z PZTS i N dost poučí do budoucna.



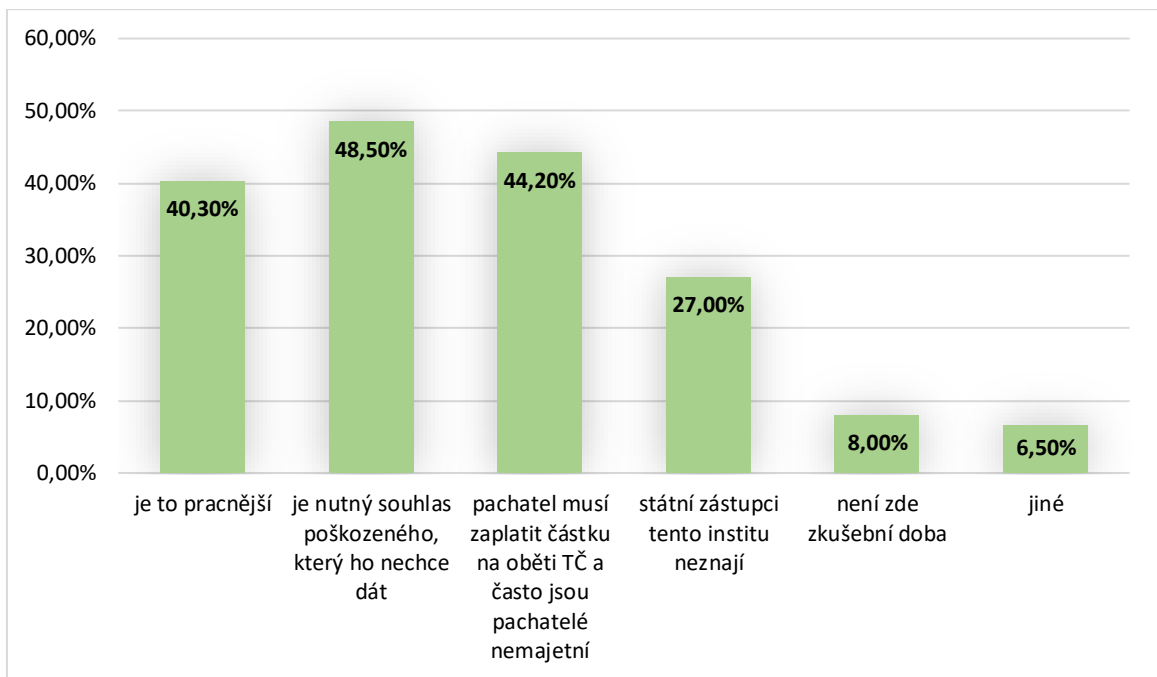
21. Když je možné v daném případě uplatnit obojí (PZTS i N), pro co jste více nakloněni a z jakého hlavního důvodu?



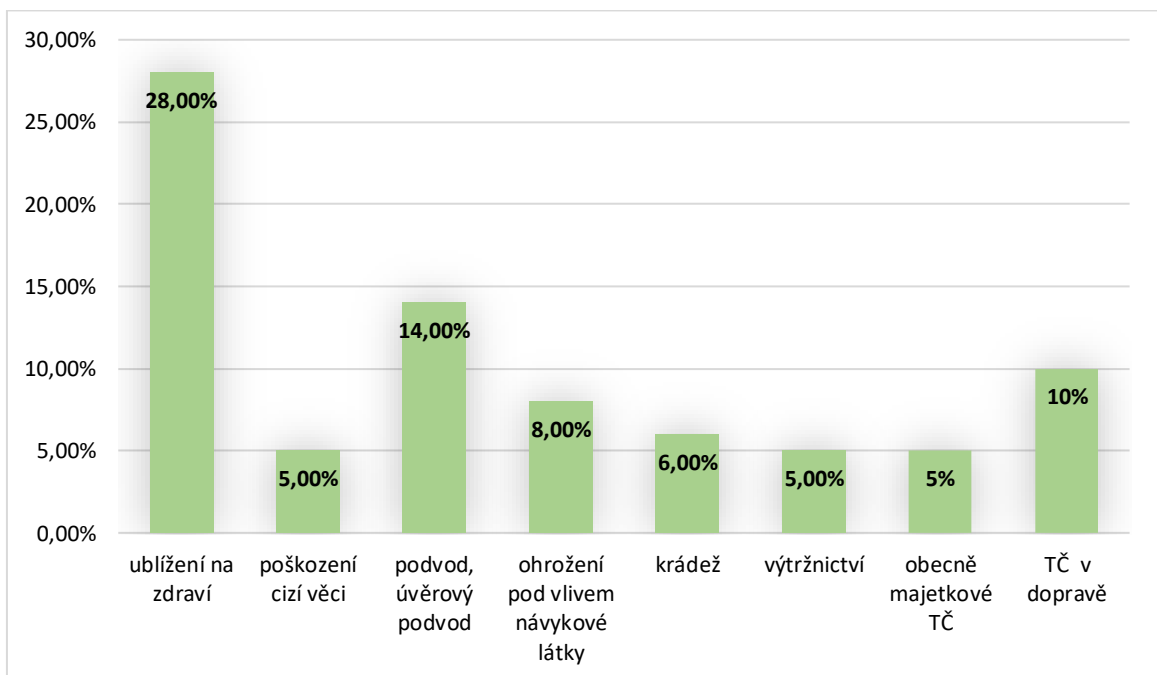
22. Jaký je hlavní faktor, na základě kterého se rozhodnete, zda zkusíte navrhnout PZTS nebo N?



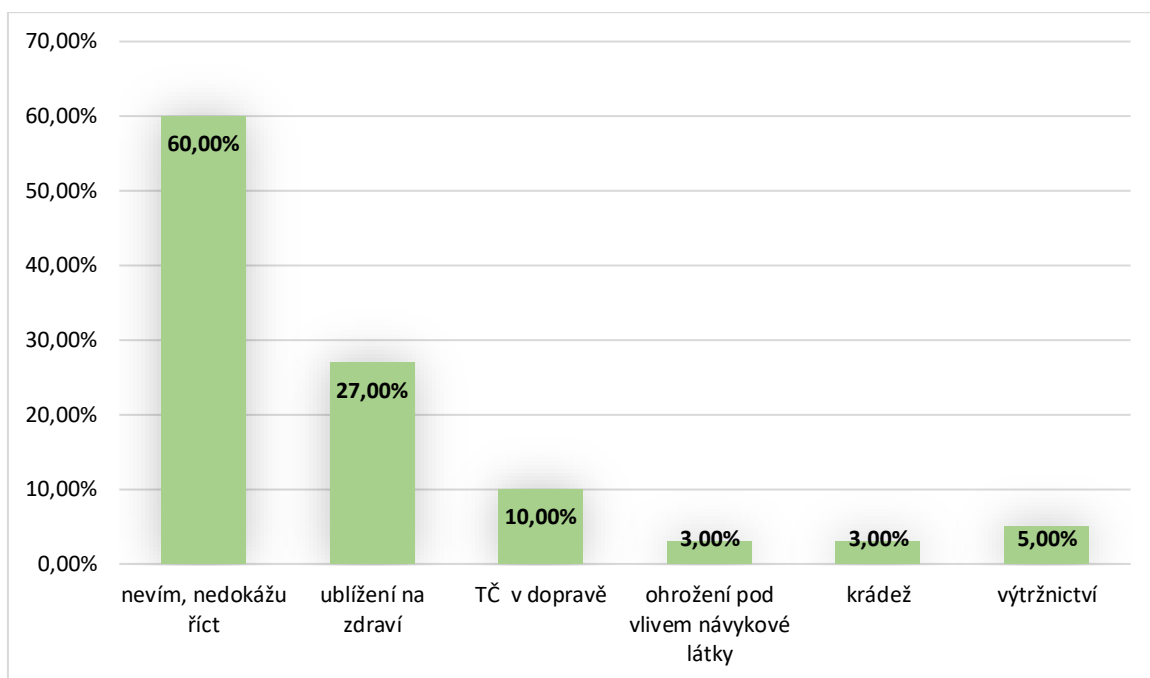
23. Myslíte si, že je narovnaní používáno méně, protože



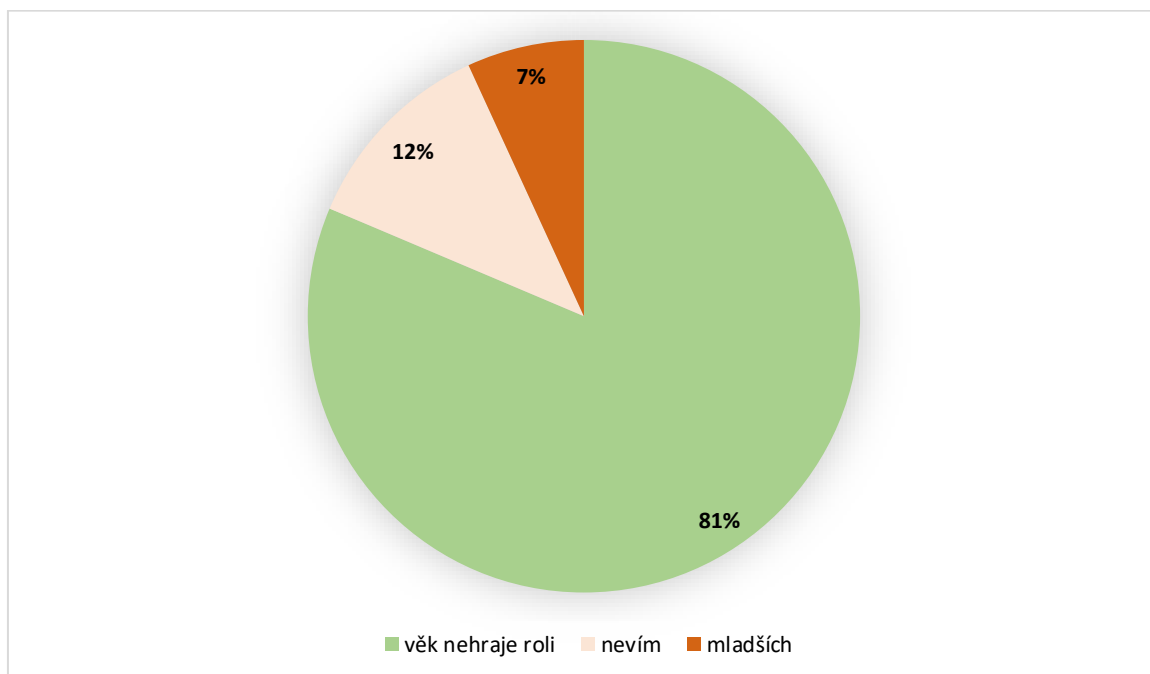
24. S jakým TČ se nejčastěji pojí PZTS?



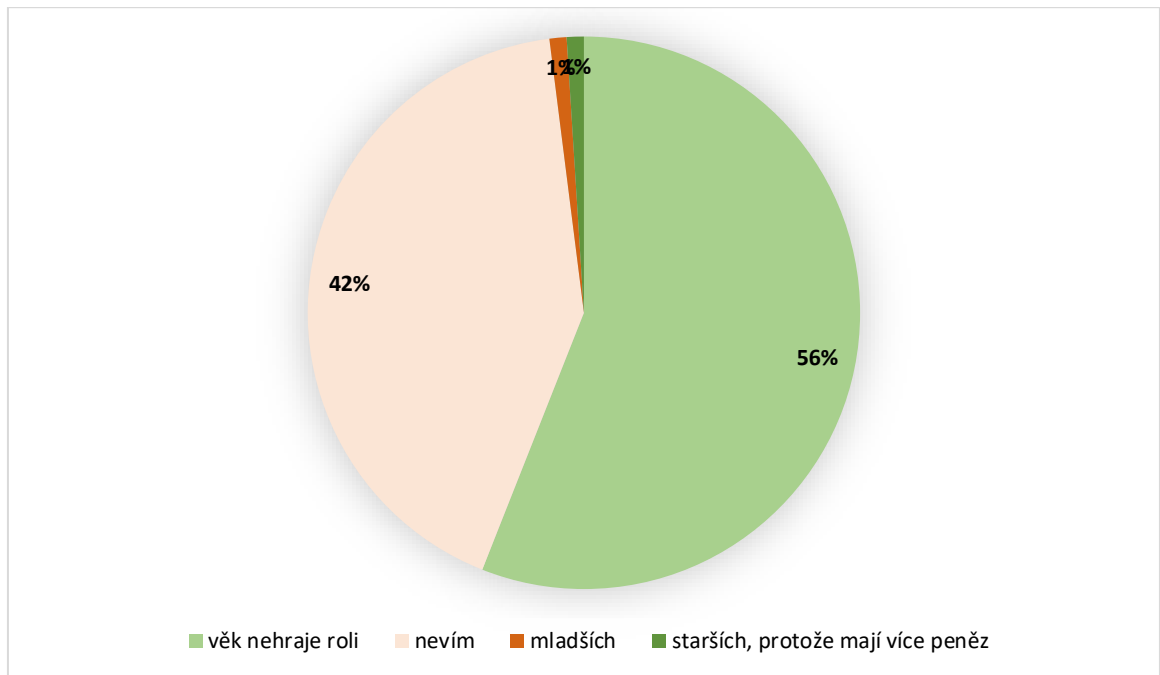
25. S jakým TČ se nejčastěji poji N?



26. Všímate si, že by se PZTS týkalo spíše mladších či starších pachatelů nebo věk nehraje roli?



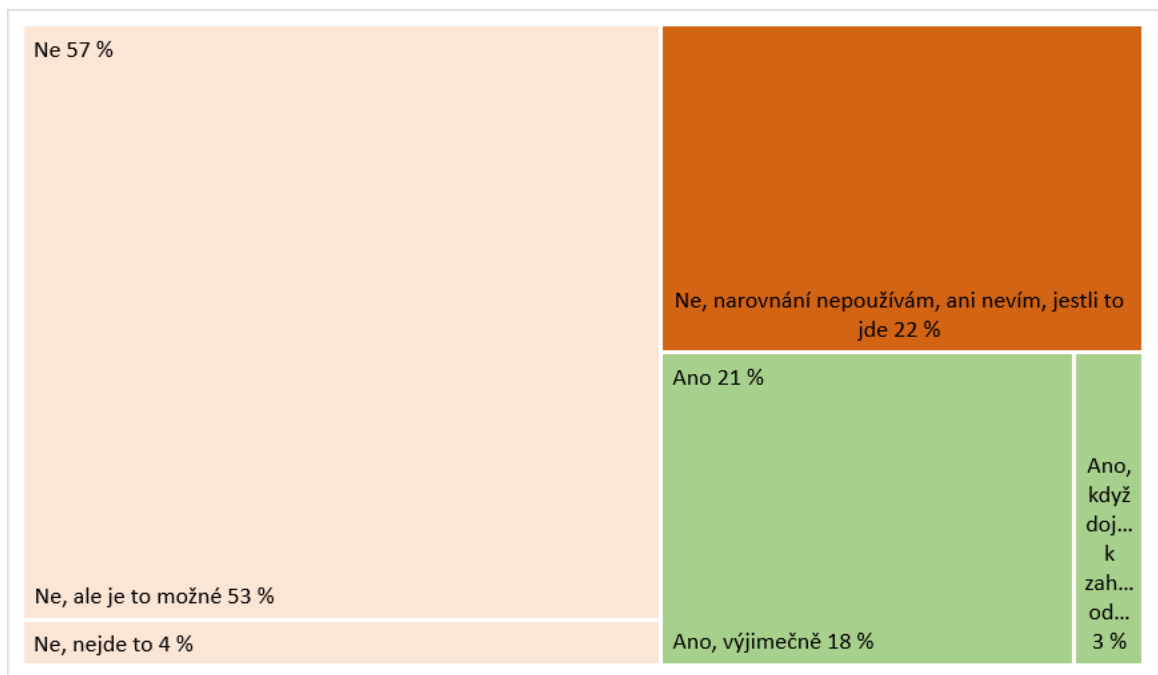
27. Všímáte si, že by se N týkalo spíše mladších či starších pachatelů nebo věk nehraje roli?



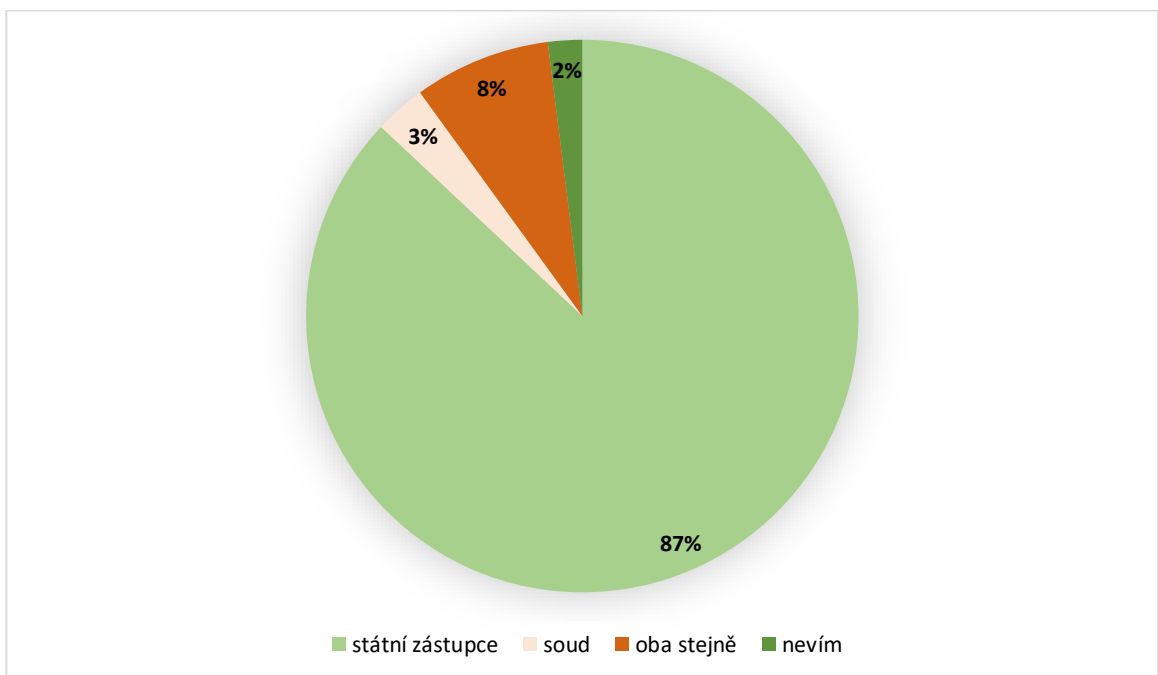
28. Zažili jste, že PZTS bylo aplikováno i v případě, že pachatel už spáchal dříve nějaký TČ?



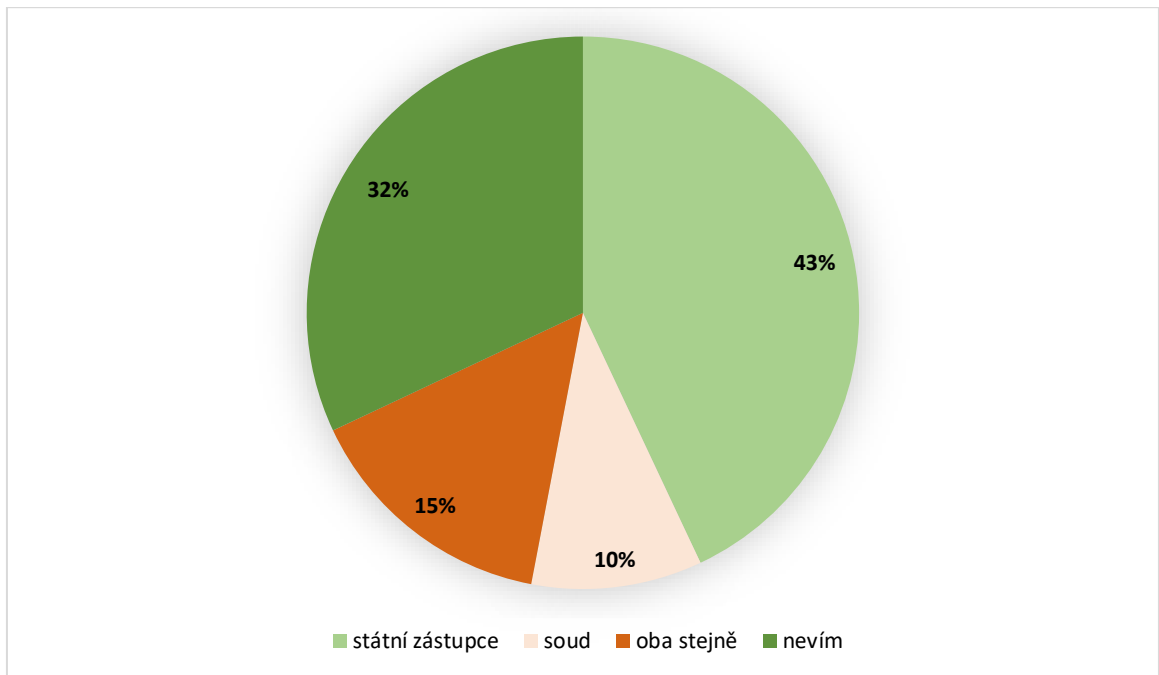
29. Zažili jste, že N bylo užito i v případě, že pachatel už spáchal dříve nějaký TČ?



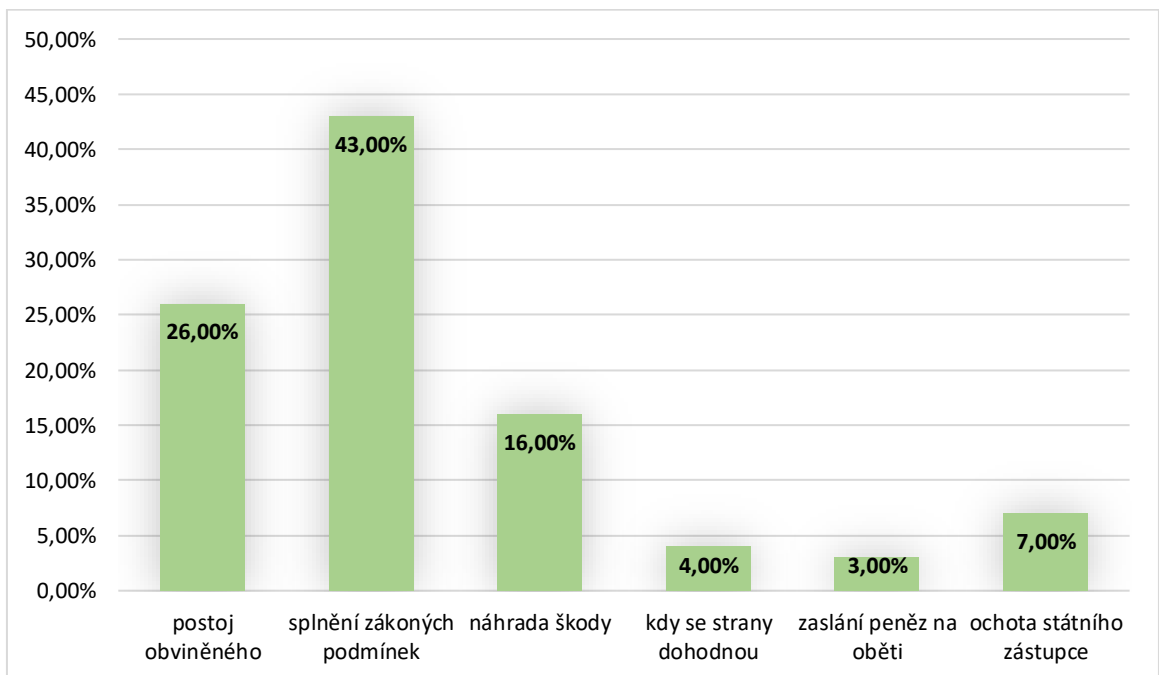
30. Rozhodne o PZTS častěji soudce nebo SZ?



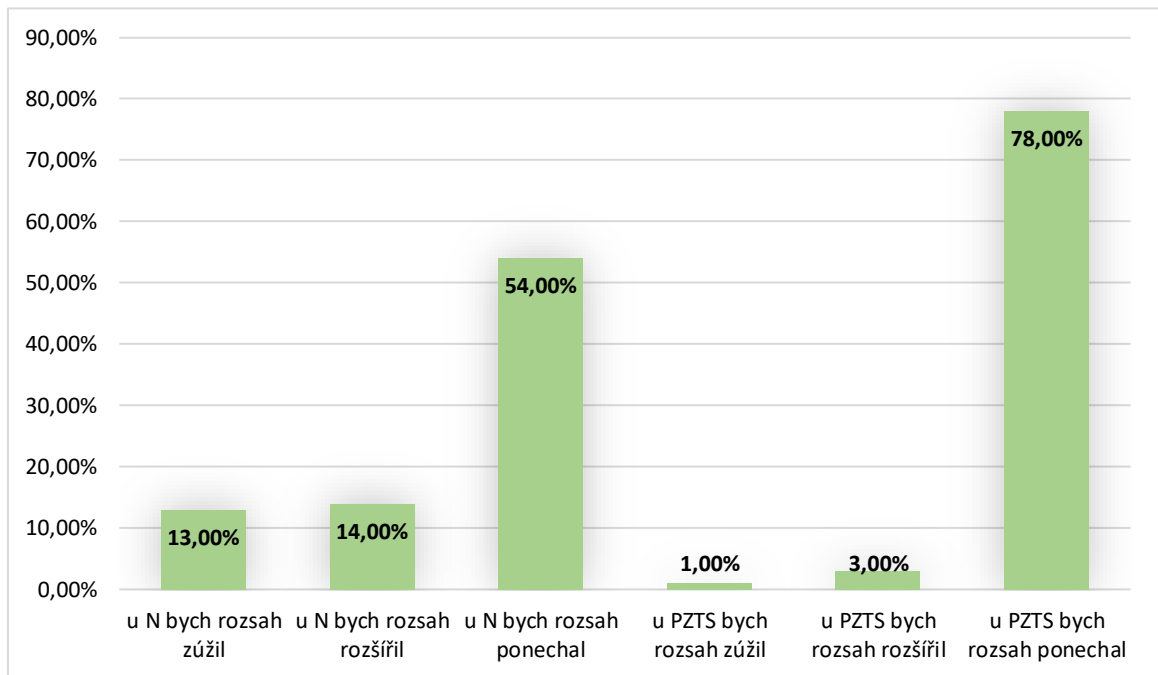
31. Rozhodne o N častěji soudce nebo SZ?



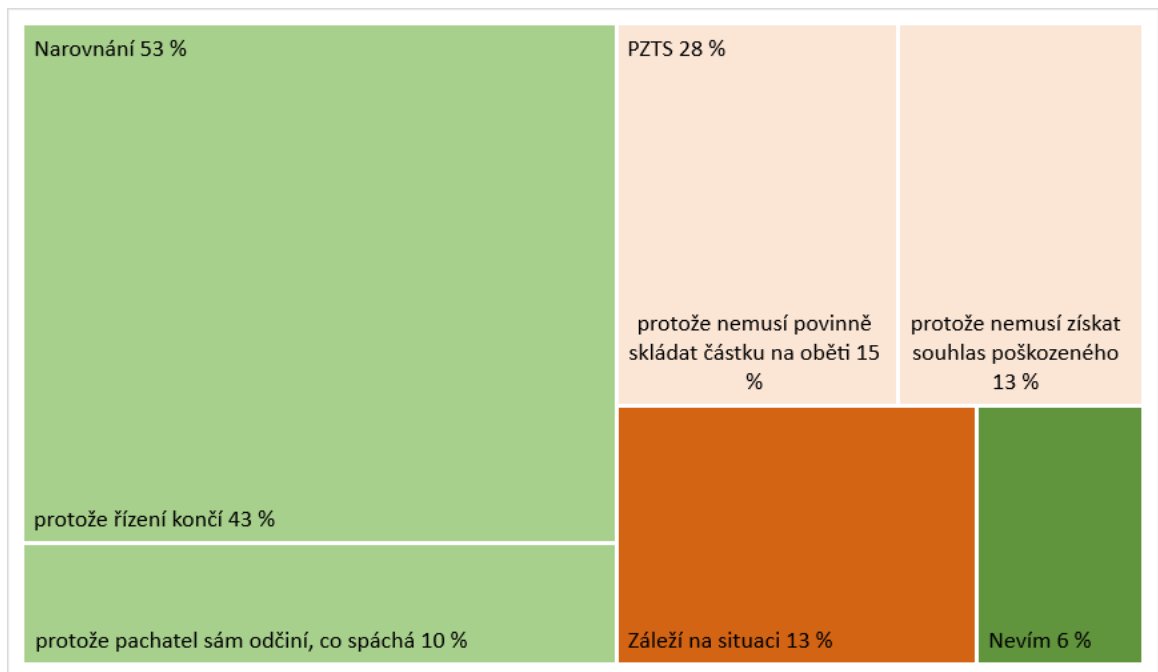
32. Jaký je hlavní důvod, který rozhodne, zda k PZTS nebo N dojde již v přípravném řízení nebo až před soudem?



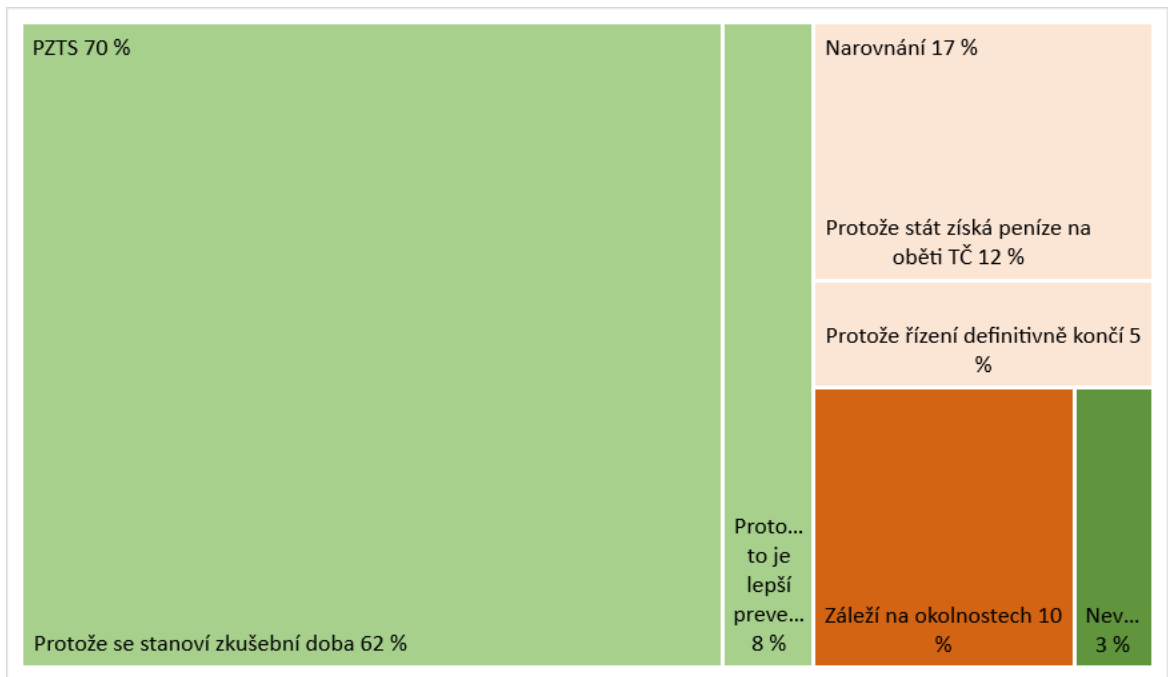
33. Myslíte si, že je dobře nastaveno, že oba dva instituty (PZTS i N) lze užít u všech přečinů nebo byste rozsah TČ u jednoho či obou změnili?



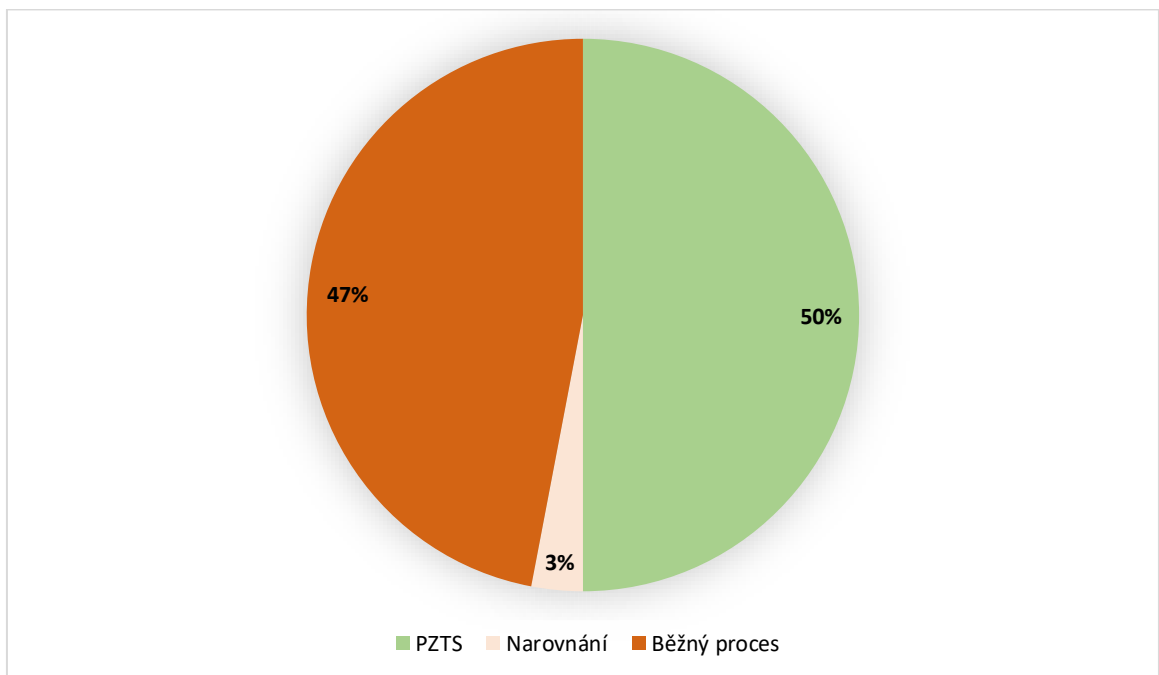
34. Co si myslíte, že je pro pachatele výhodnější a jaký je ten hlavní důvod?



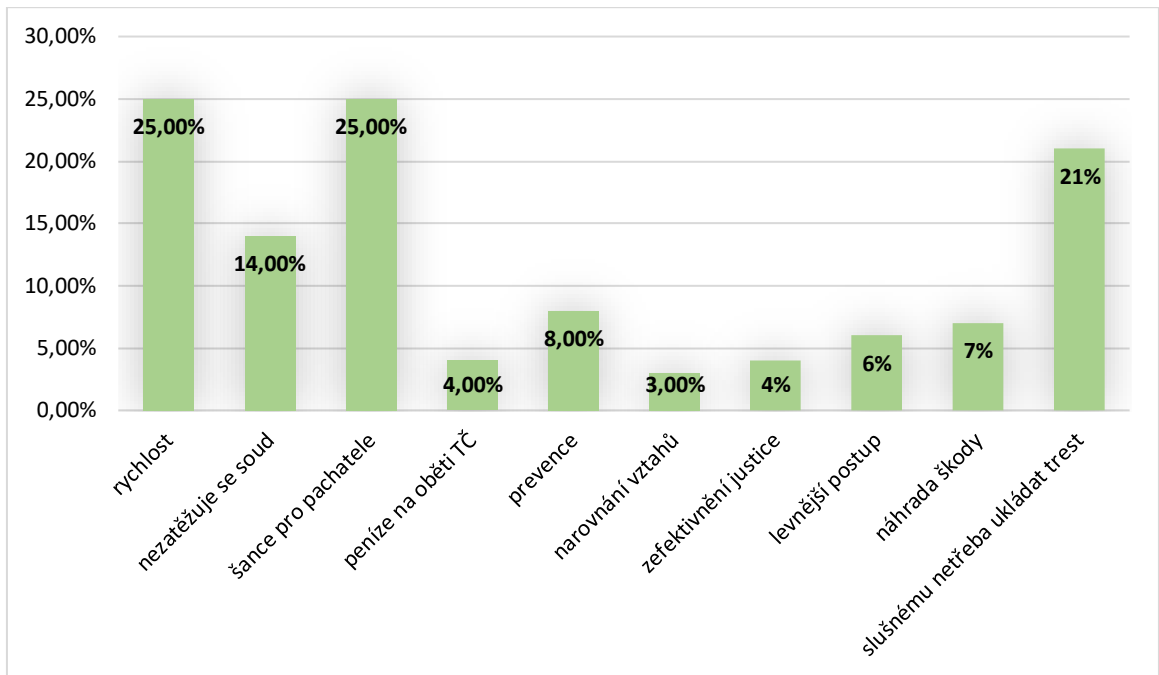
35. Co je pro stát výhodnější a jaký je ten hlavní důvod?



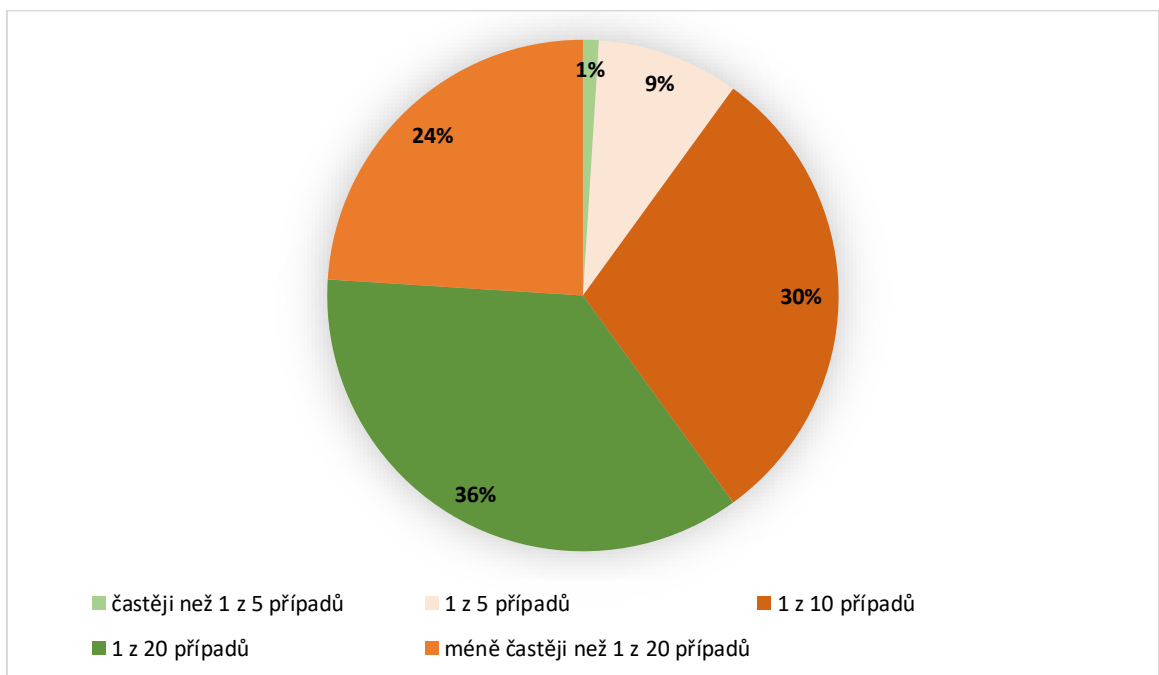
36. Je pro SZ jednodušší (méně pracné) jít cestou PZTS nebo N nebo běžným procesem?



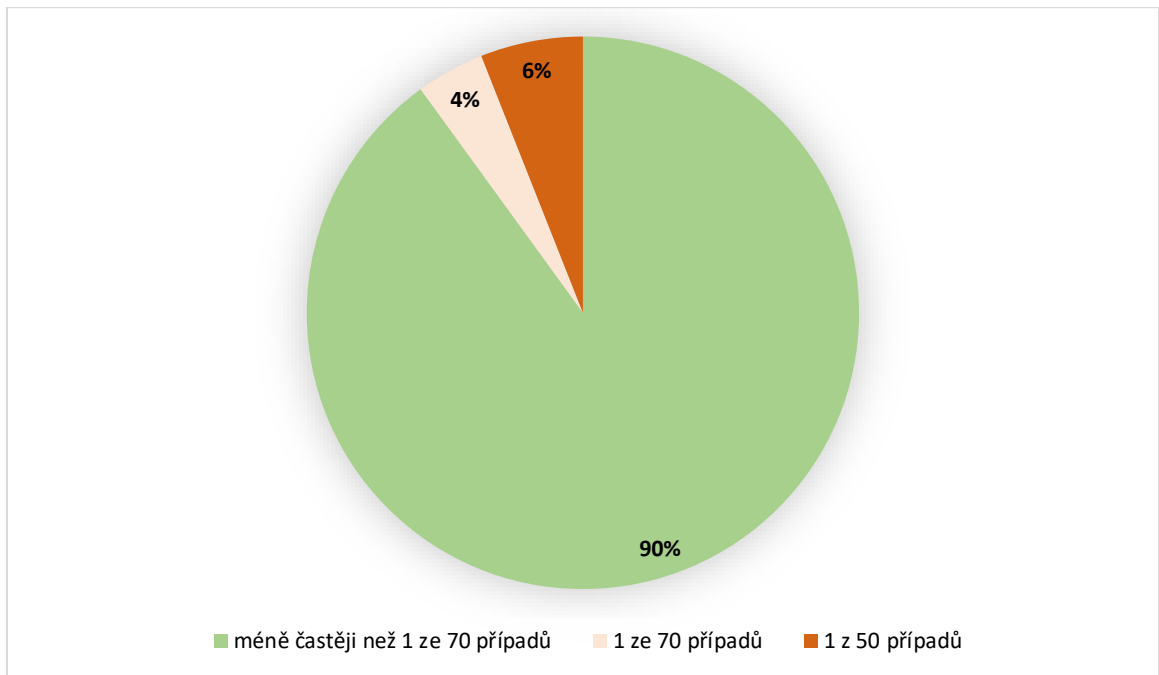
37. V čem vidíte hlavní výhodu odklonů?



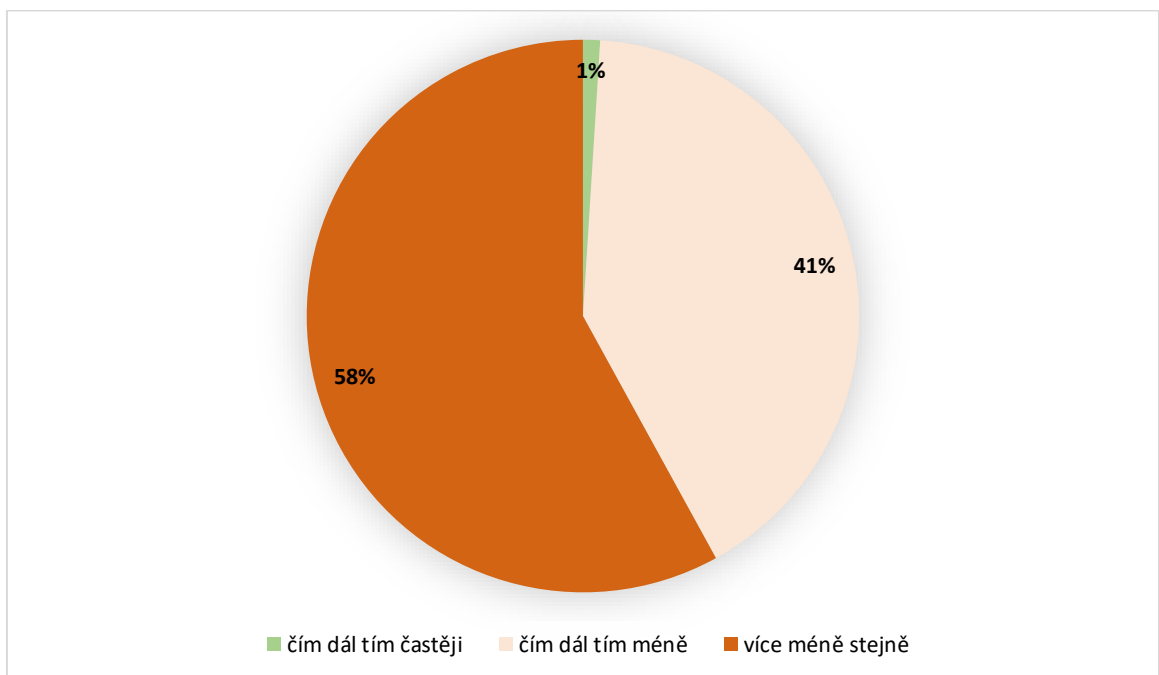
38. Jak často se u přečinů setkáváte s užitím PZTS?



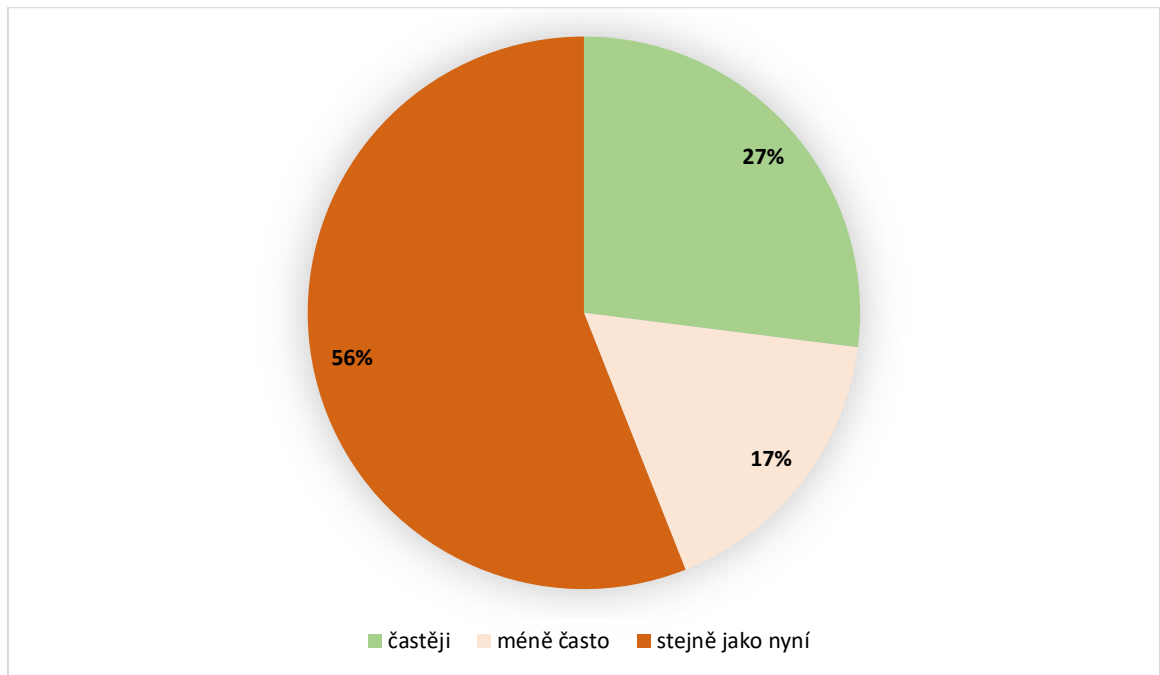
39. Jak často se u přečinů setkáváte s užitím N?



40. N se používá

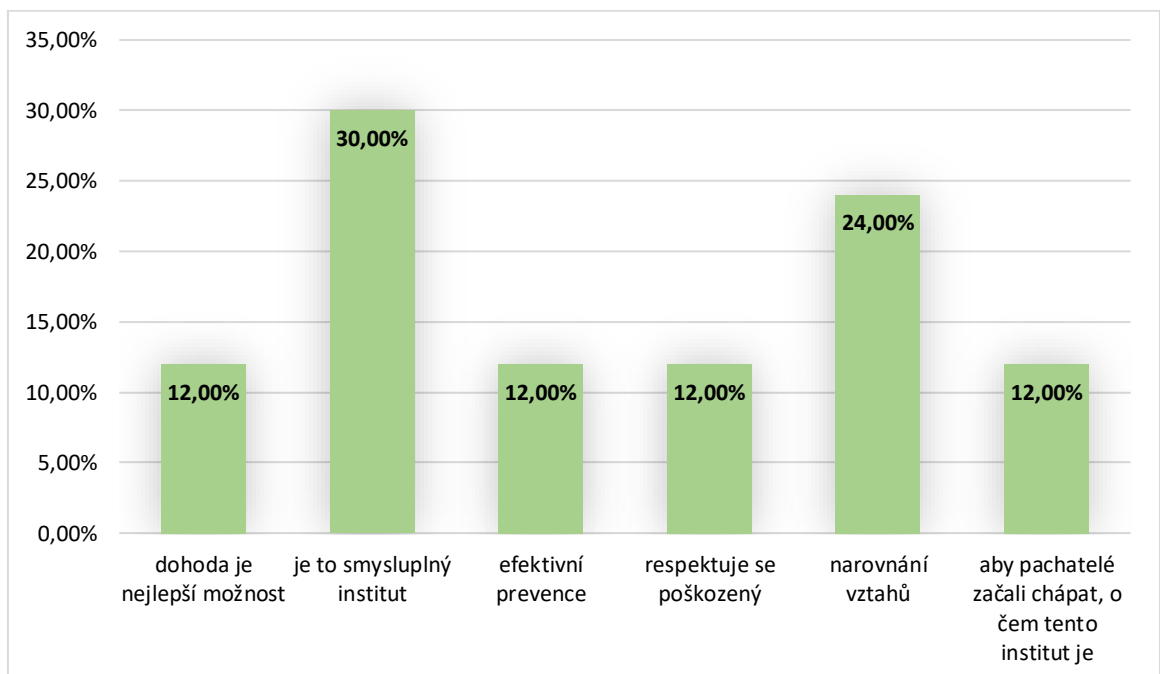


41. N by se mělo používat

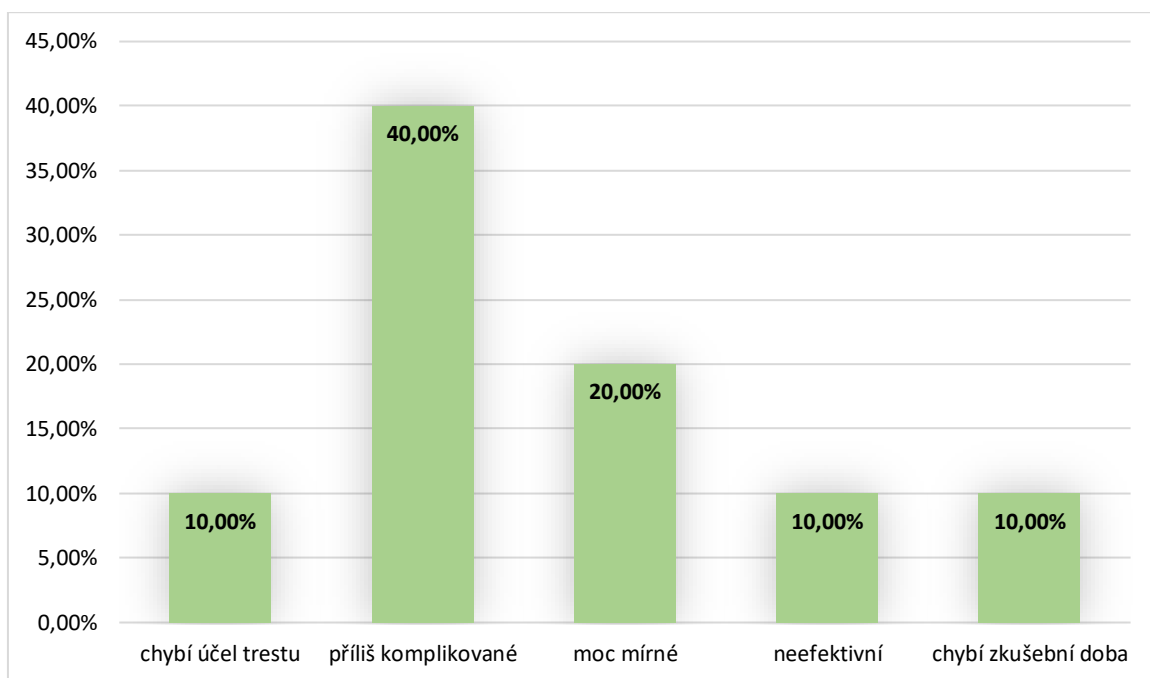


42. Proč si to myslíte?

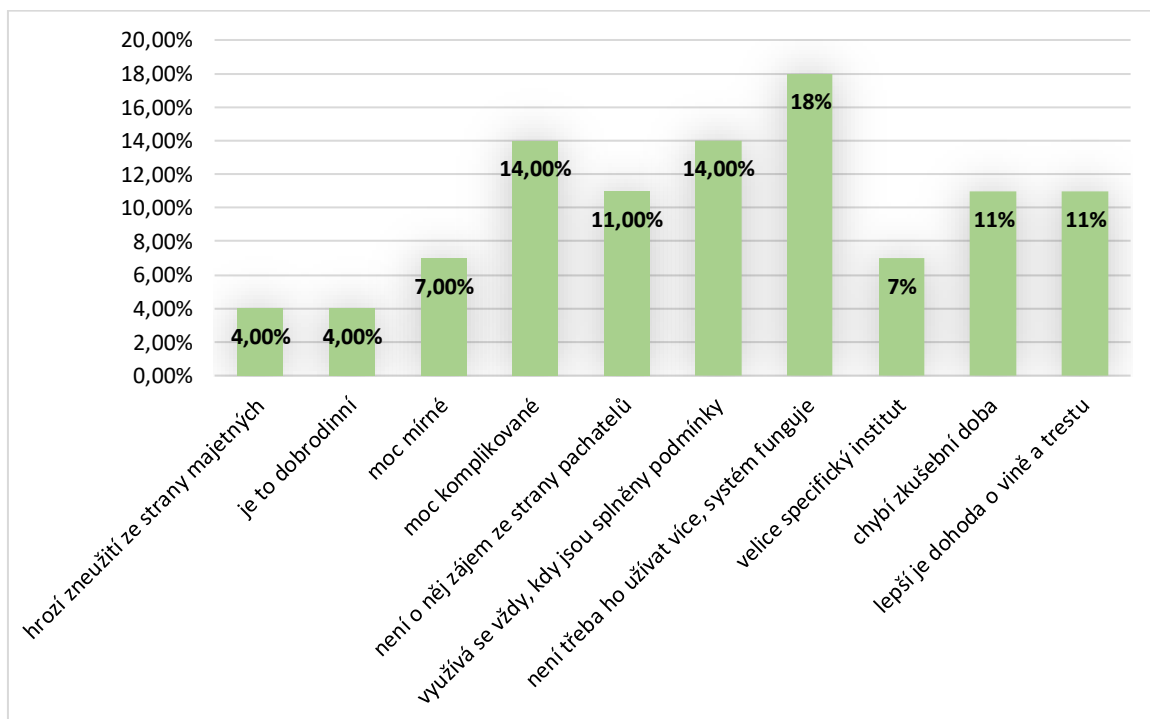
(v předešlé otázce odpověděli „častěji“)



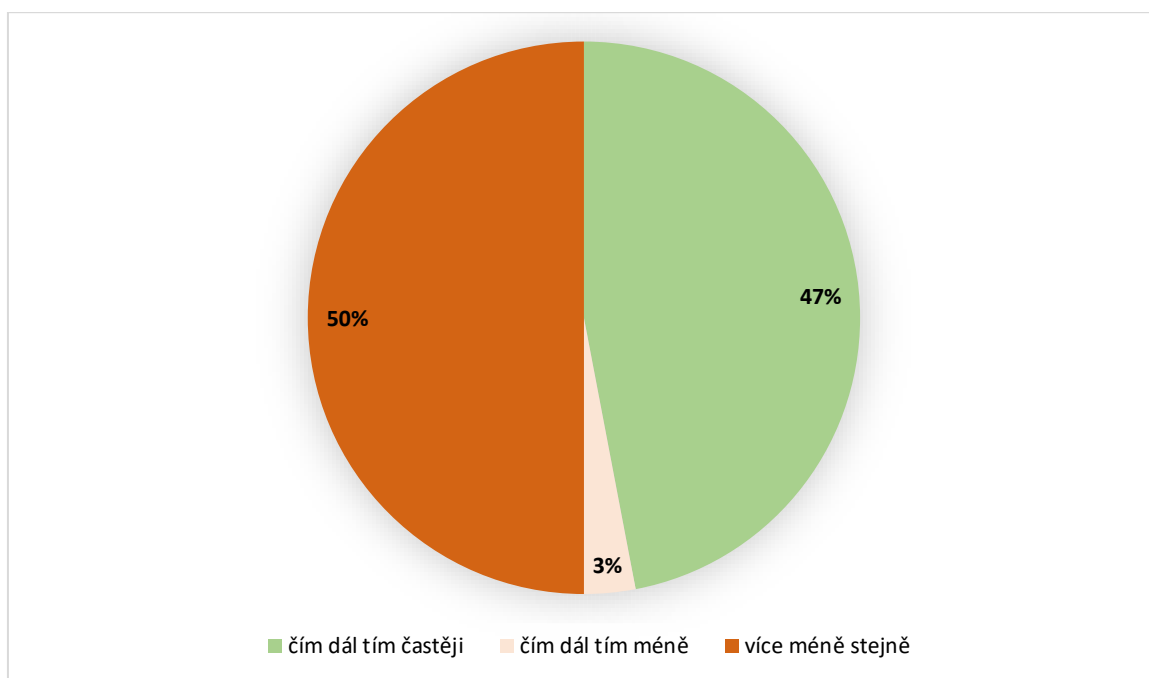
(v předešlé otázce odpověděli „méně často“)



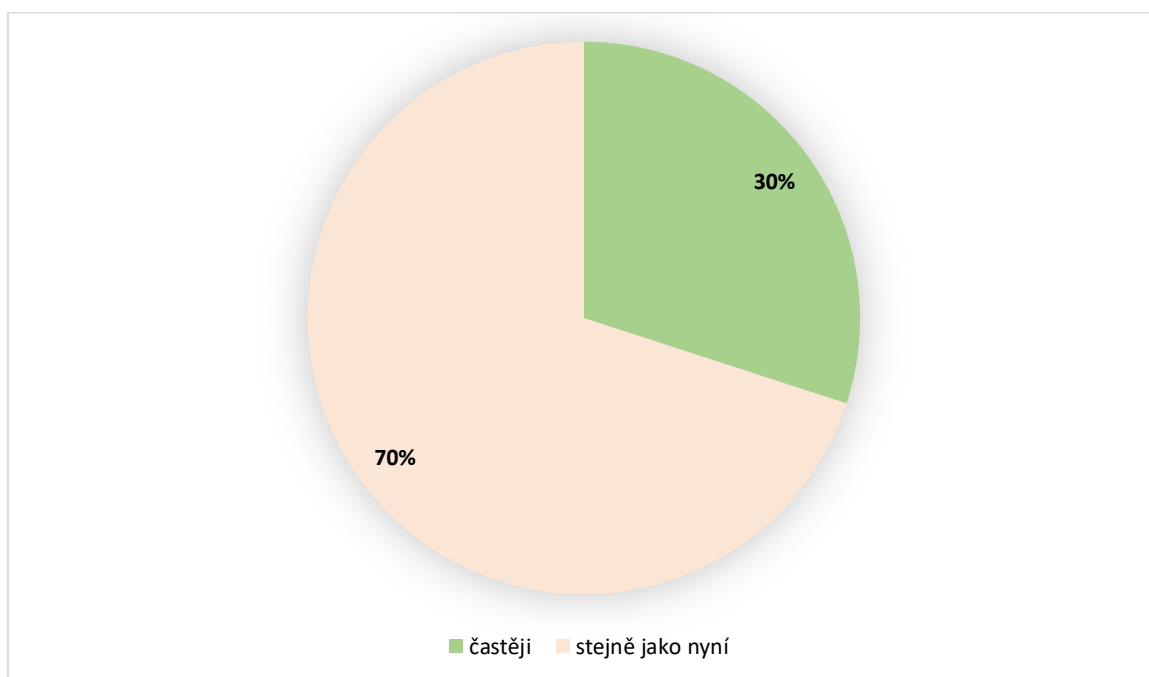
(v předešlé otázce odpověděli „stejně jako nyní“)



43. PZTS se používá

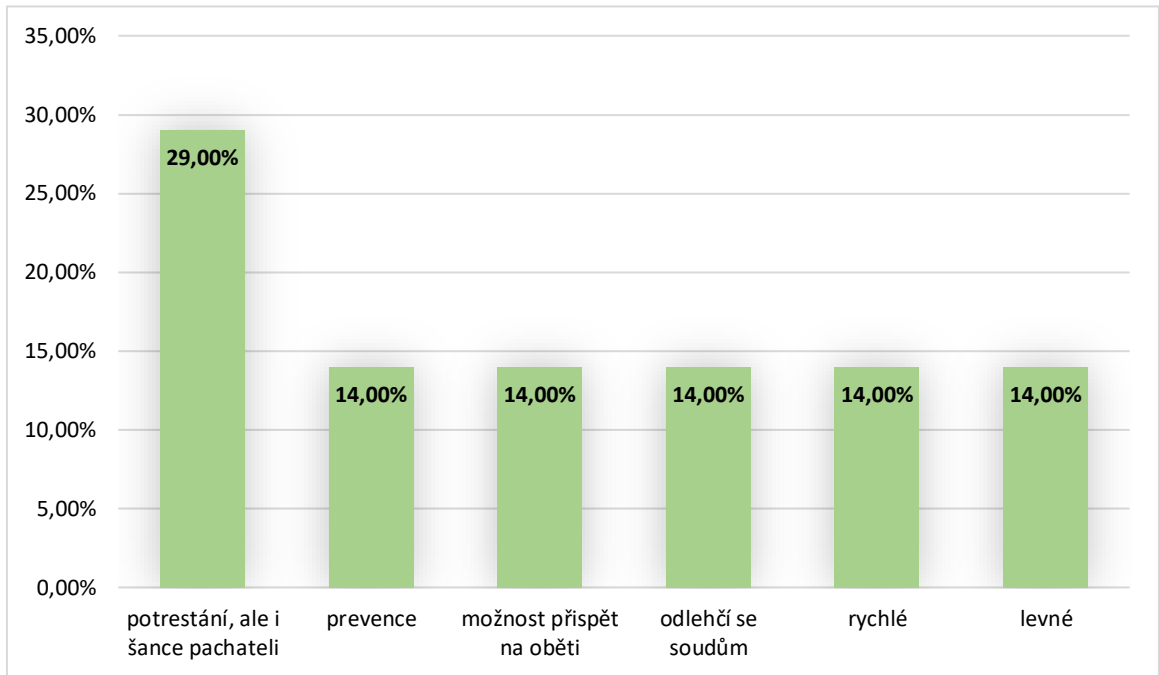


44. PZTS by se mělo používat

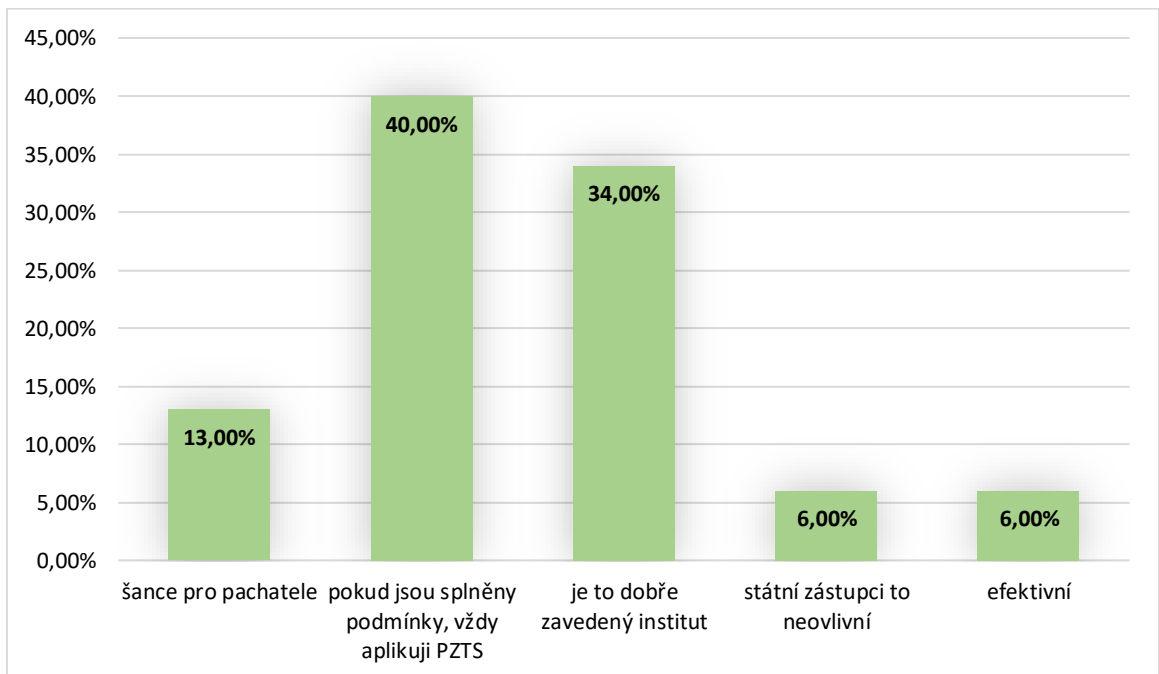


45. Proč si to myslíte?

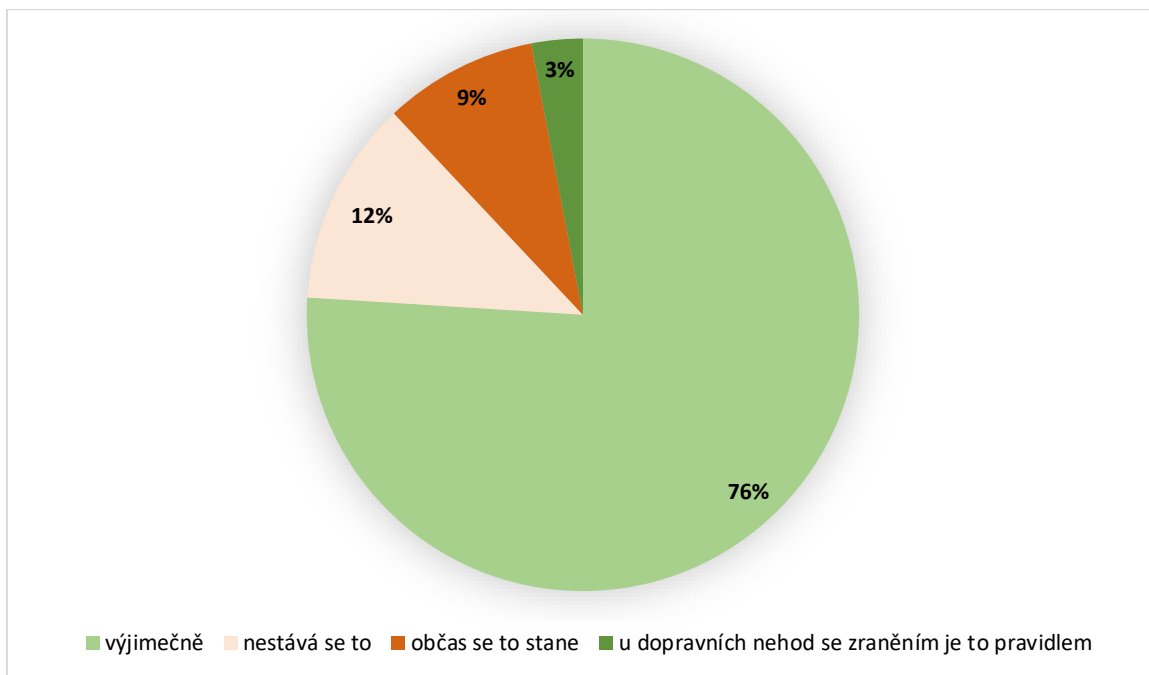
(v předešlé otázce odpověděli „častěji“)



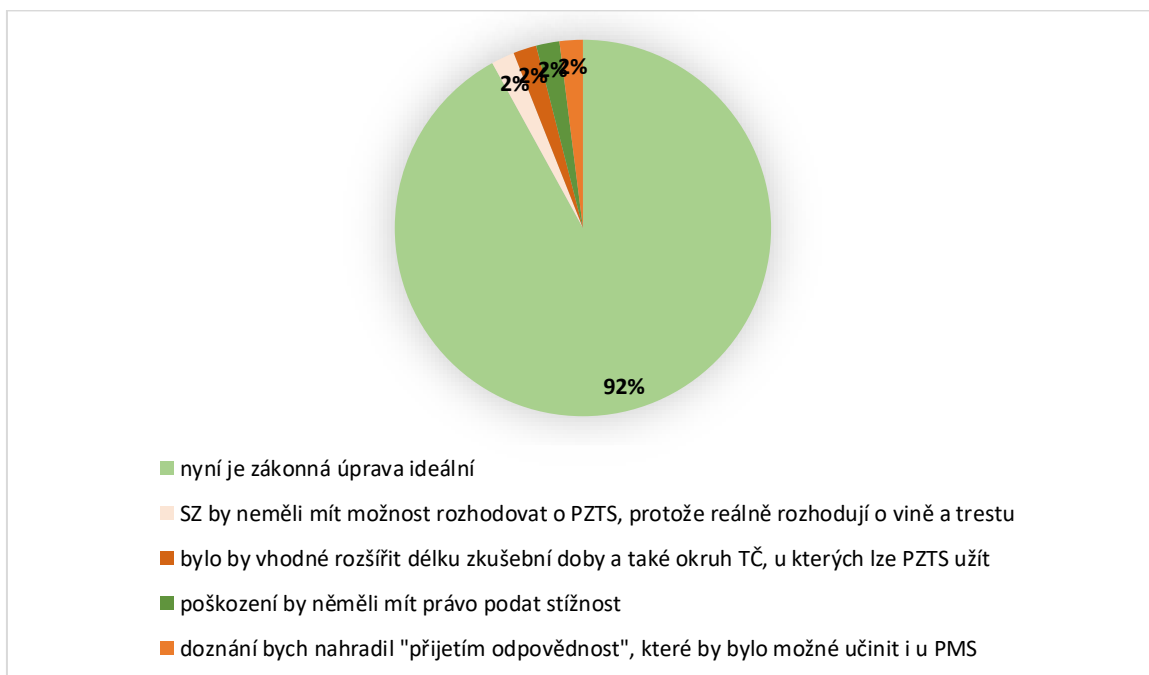
(v předešlé otázce odpověděli „stejně jako nyní“)



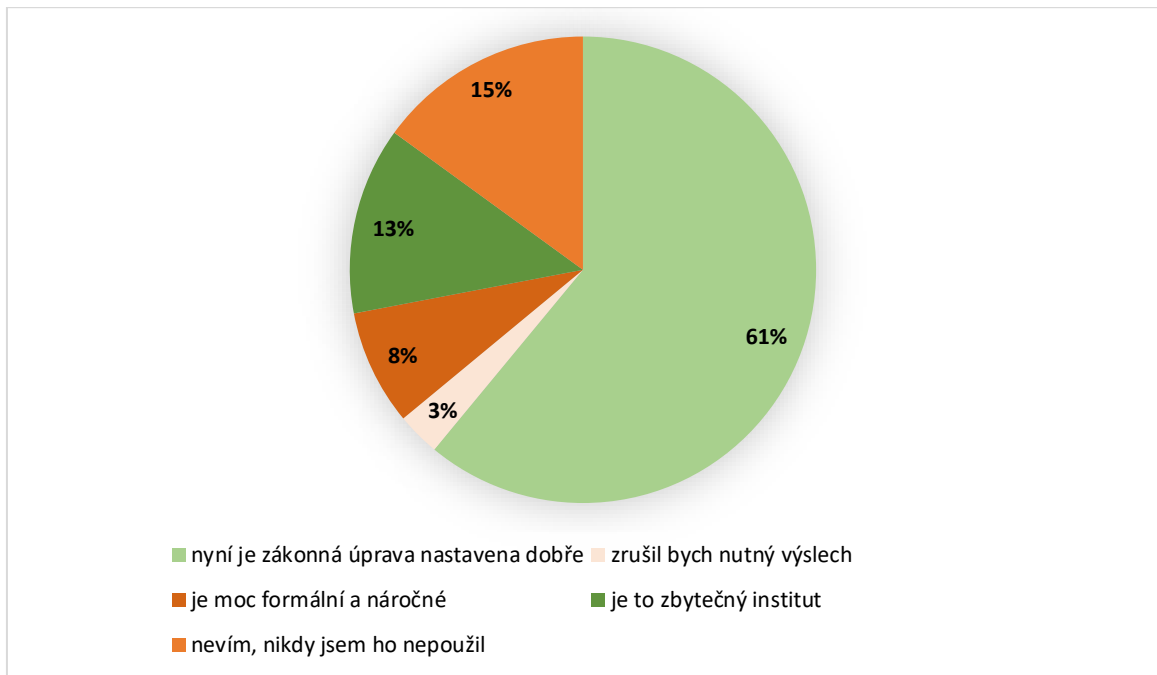
46. Jak často se stává, že poškozený nesouhlasí se schváleným PZTS a podá poté stížnost?



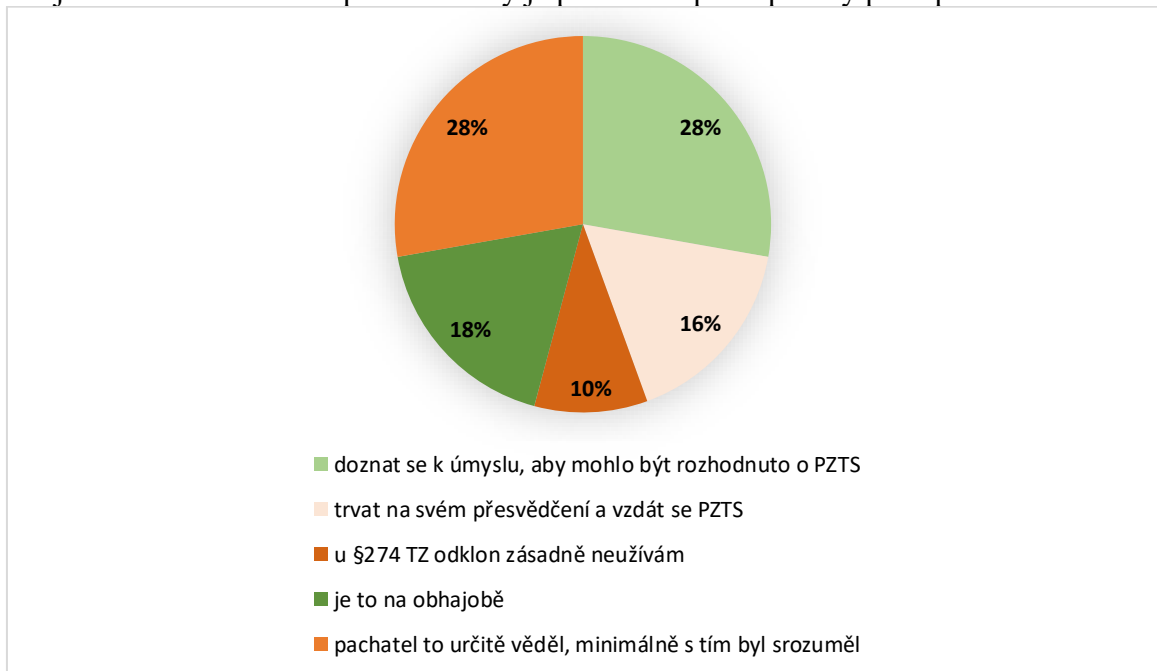
47. Jsou dobře nastaveny podmínky pro užití PZTS nebo vám tam něco chybí/nadbývá?



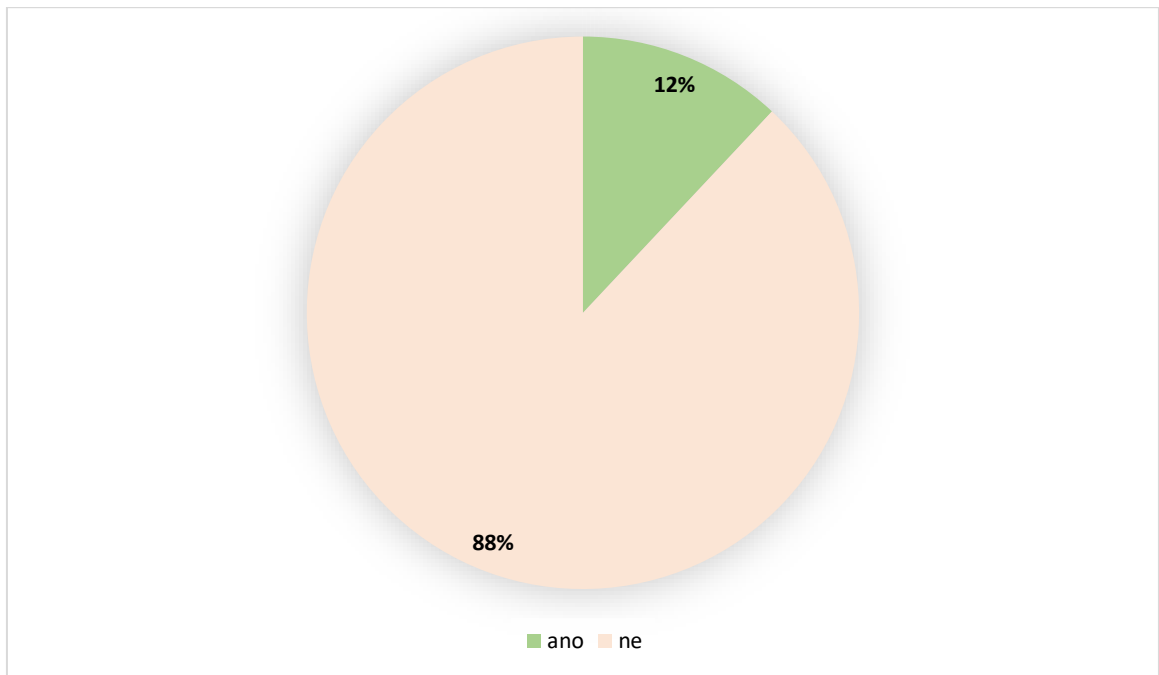
48. Jsou dobře nastaveny podmínky pro užití N nebo vám tam něco chybí/nadbývá?



49. Je podle Vás u PZTS problematické, když pachatel spáchá nějaký TČ, u kterého TZ požaduje zavinění ve formě úmyslu, ale pachatel je přesvědčen, že ho spáchal pouze z nedbalosti? Např. jízda autem pod vlivem alkoholu, kdy pachatel tvrdí, že nevěděl, že má ještě v krvi více než 1 promile. Jaký je podle Vás poté správný postup?

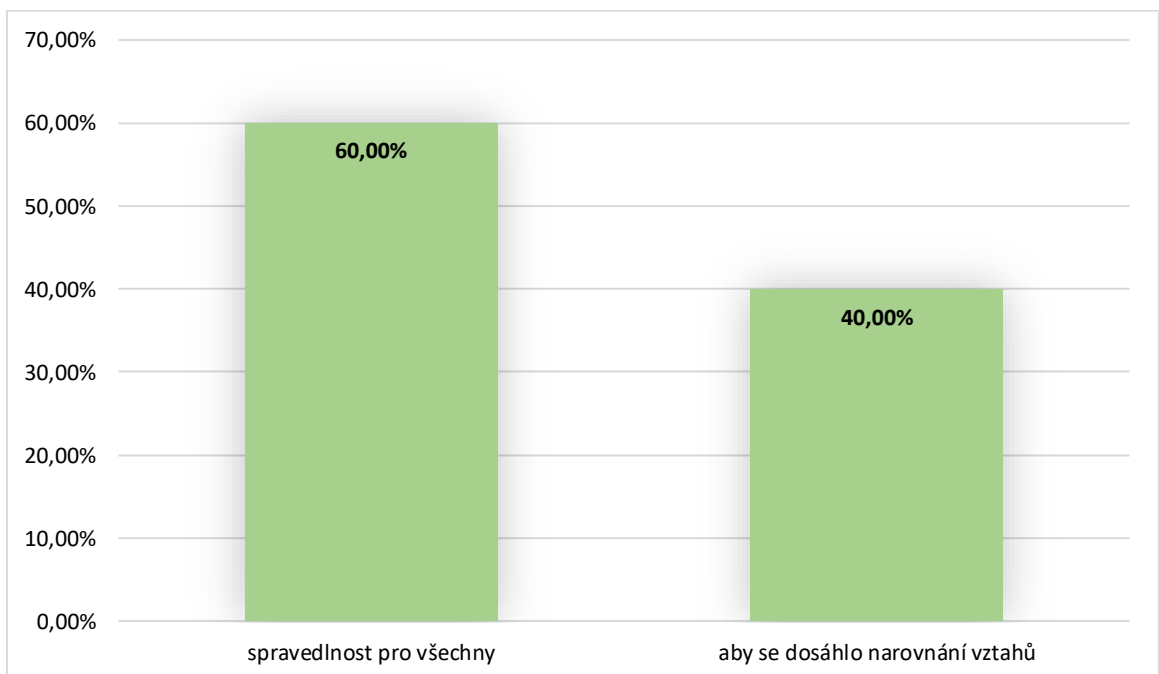


50. Myslíte si, že by i u PZTS měl být souhlas poškozeného obligatorní?

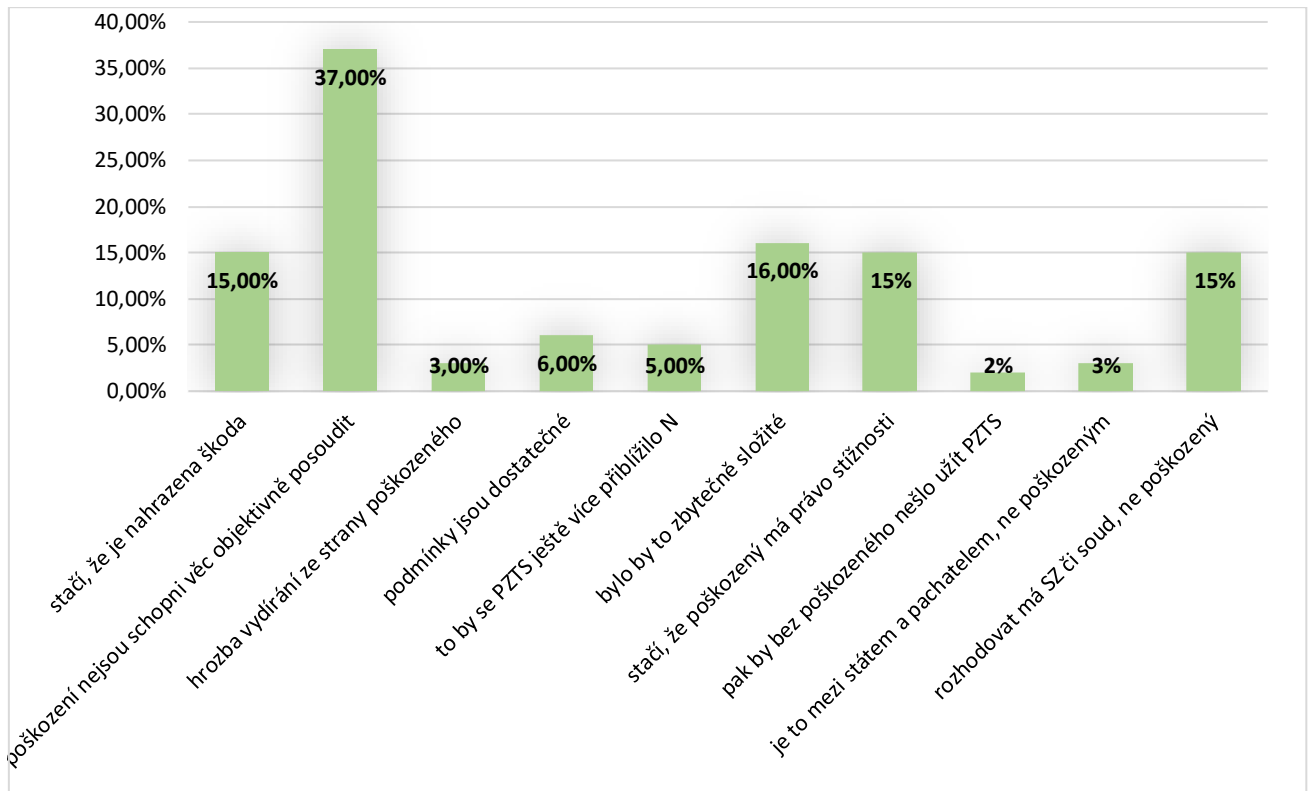


51. Proč si to myslíte?

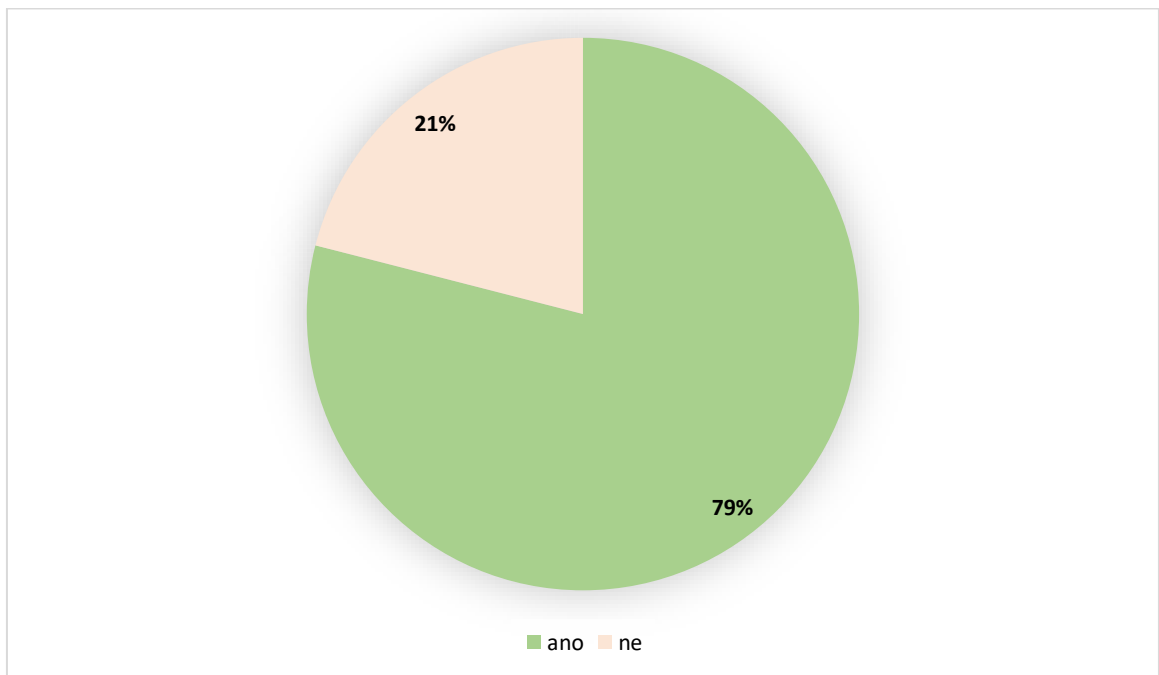
(v předešlé otázce odpověděli „ano“)



(v předešlé otázce odpověděli „ne“)

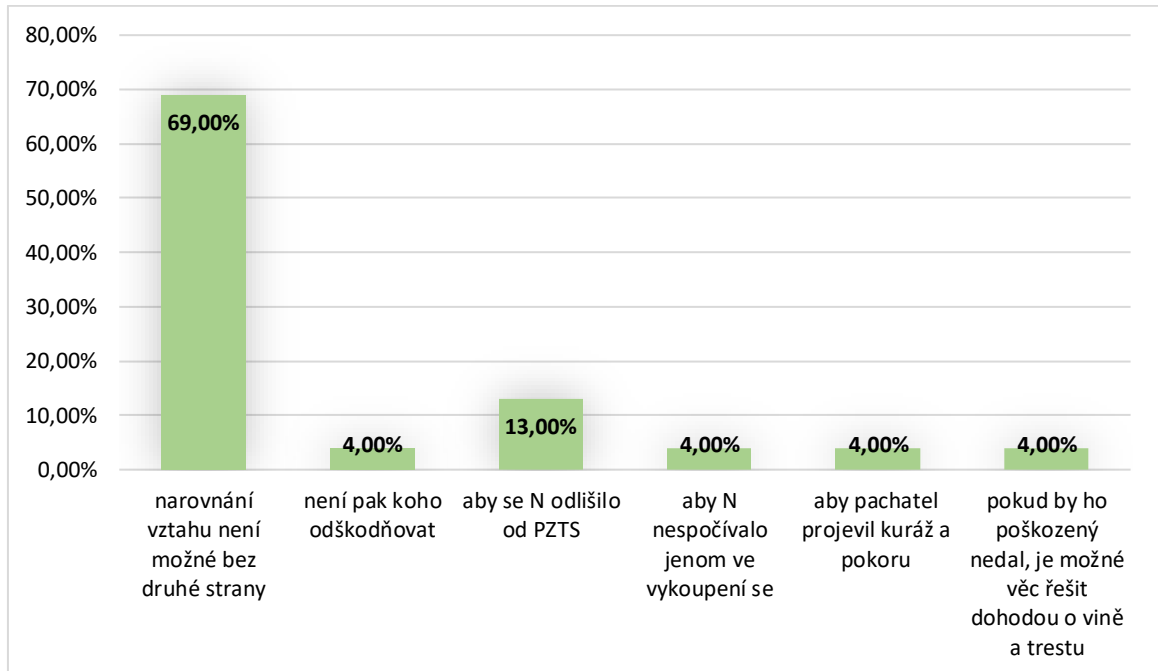


52. Když neexistuje poškozená strana jde jenom PZTS, ale N ne, je to správně?

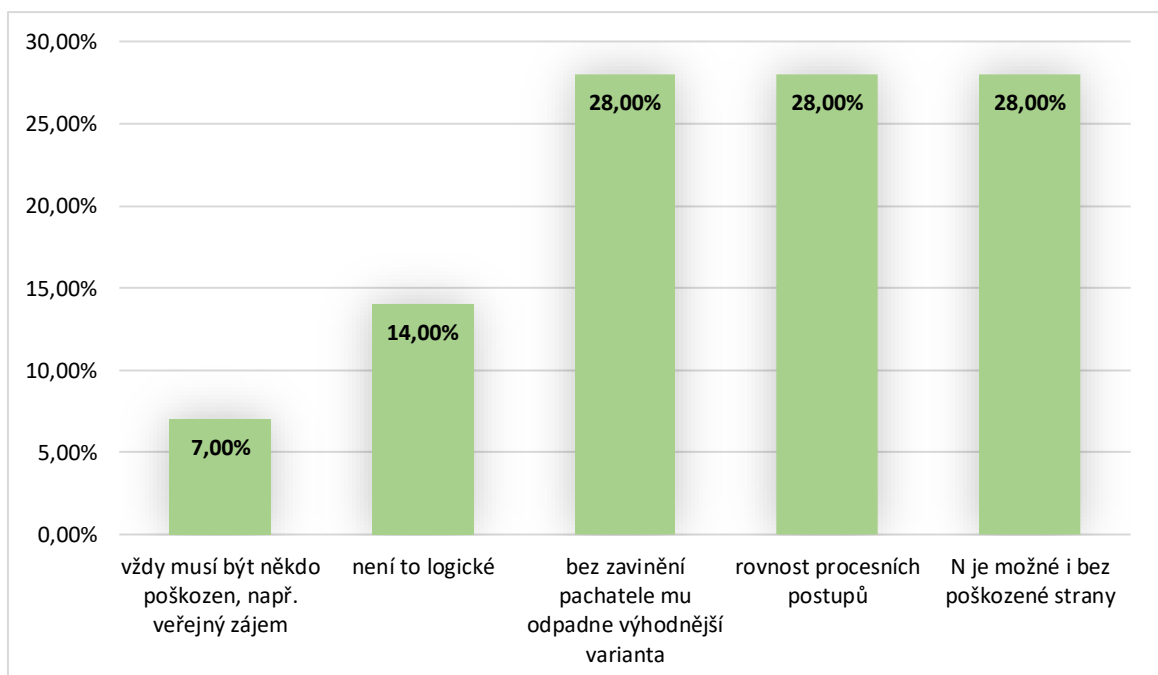


53. Proč si to myslíte?

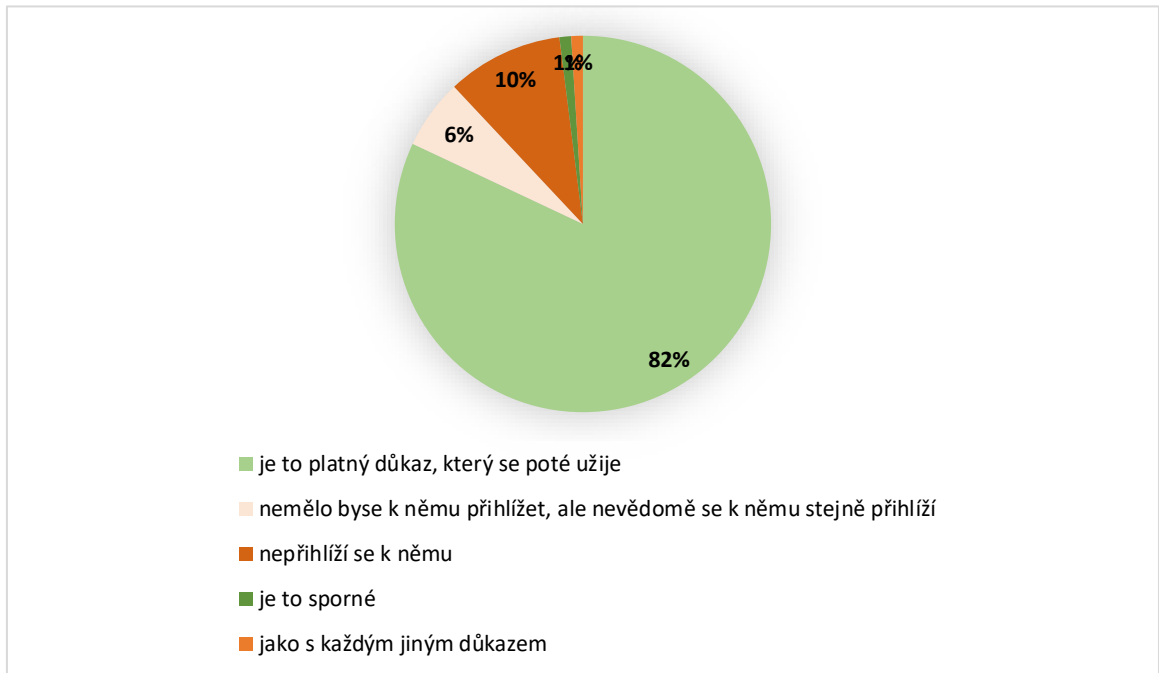
(v předešlé otázce odpověděli „ano“)



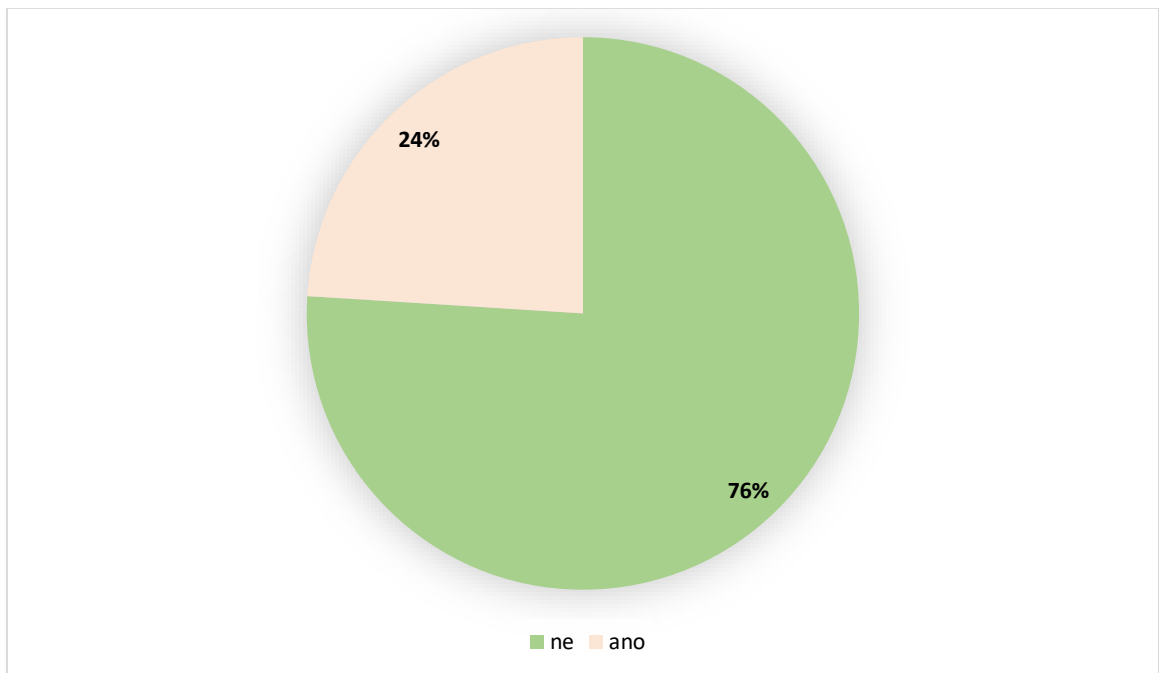
(v předešlé otázce odpověděli „ne“)



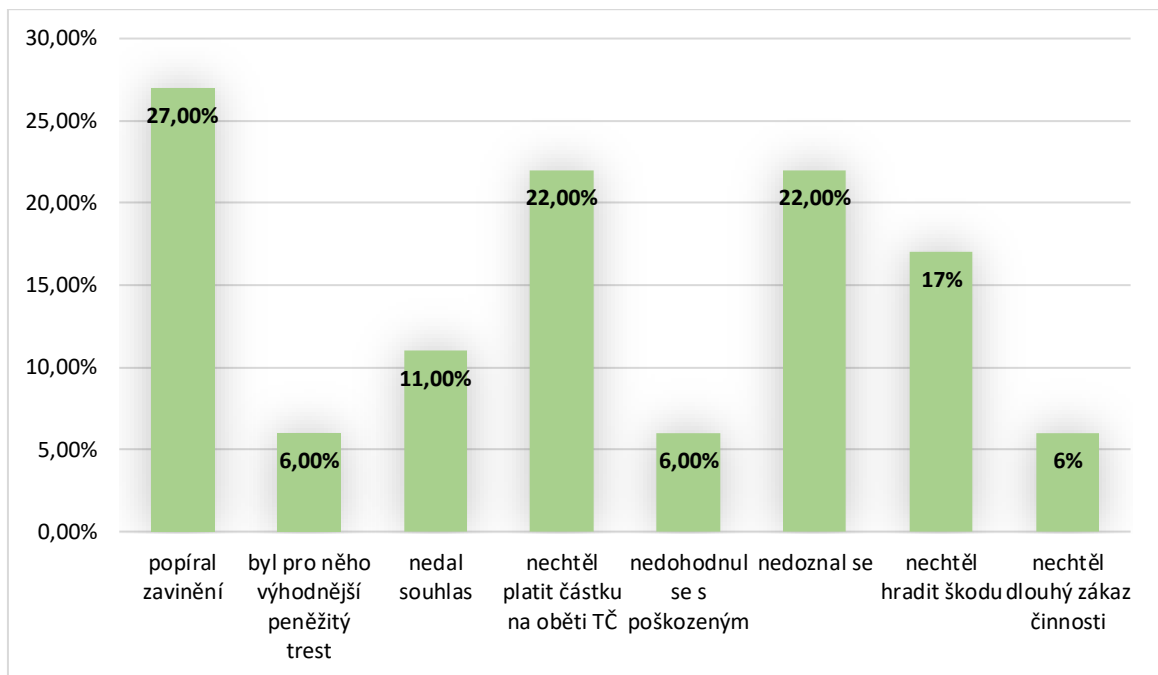
54. Jak je podle Vás naloženo s doznáním při PZTS v případě, že se pachatel ve zkušební době neosvědčí a TŘ poté pokračuje?



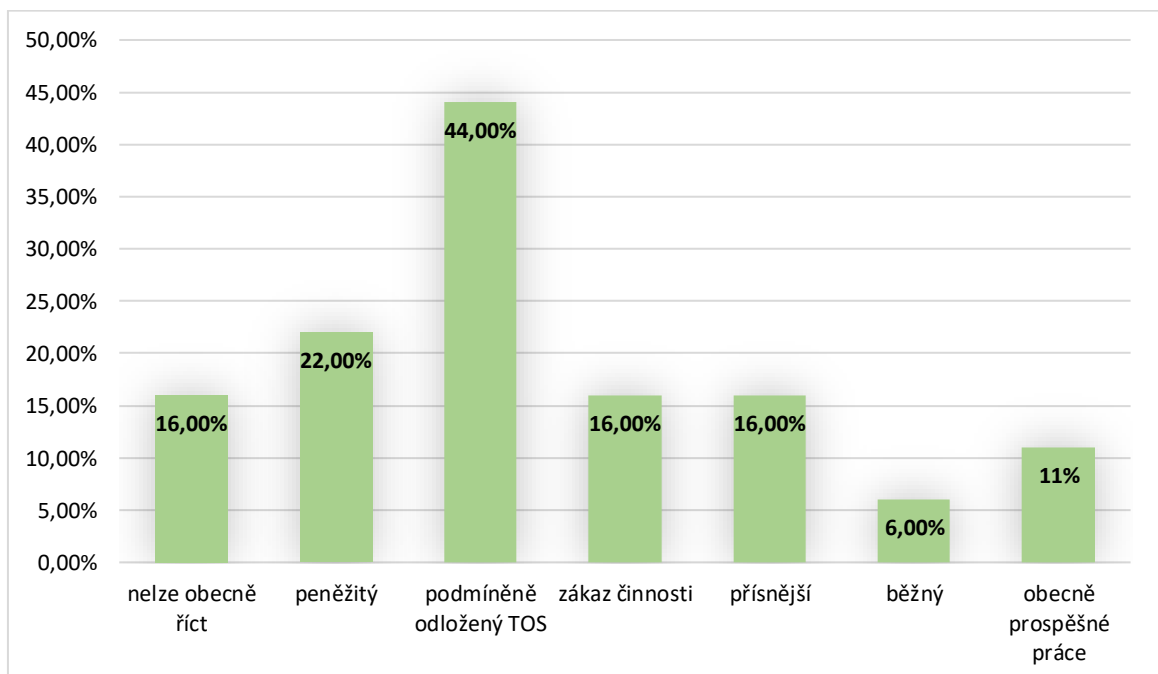
55. Setkal jste se s případem, kdy jste navrhoval PZTS nebo N, ale pachatel odmítl?



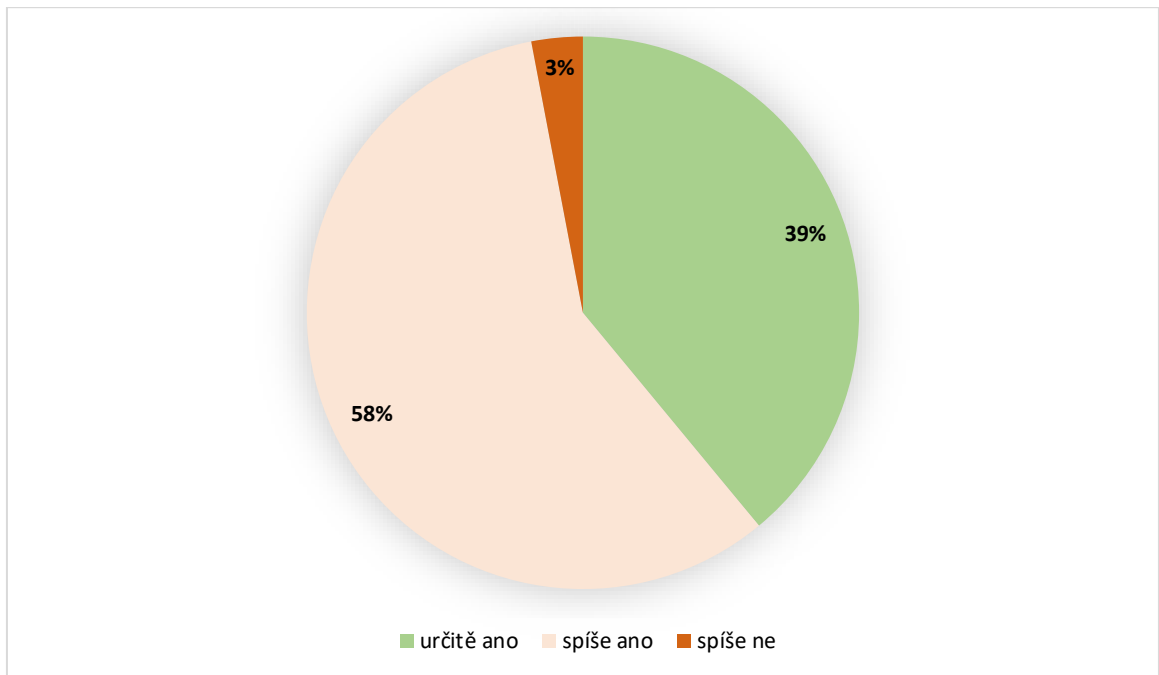
56. Proč odmítl? (Odpovězte pouze pokud jste v předcházející otázce zaškrtnuli ano)



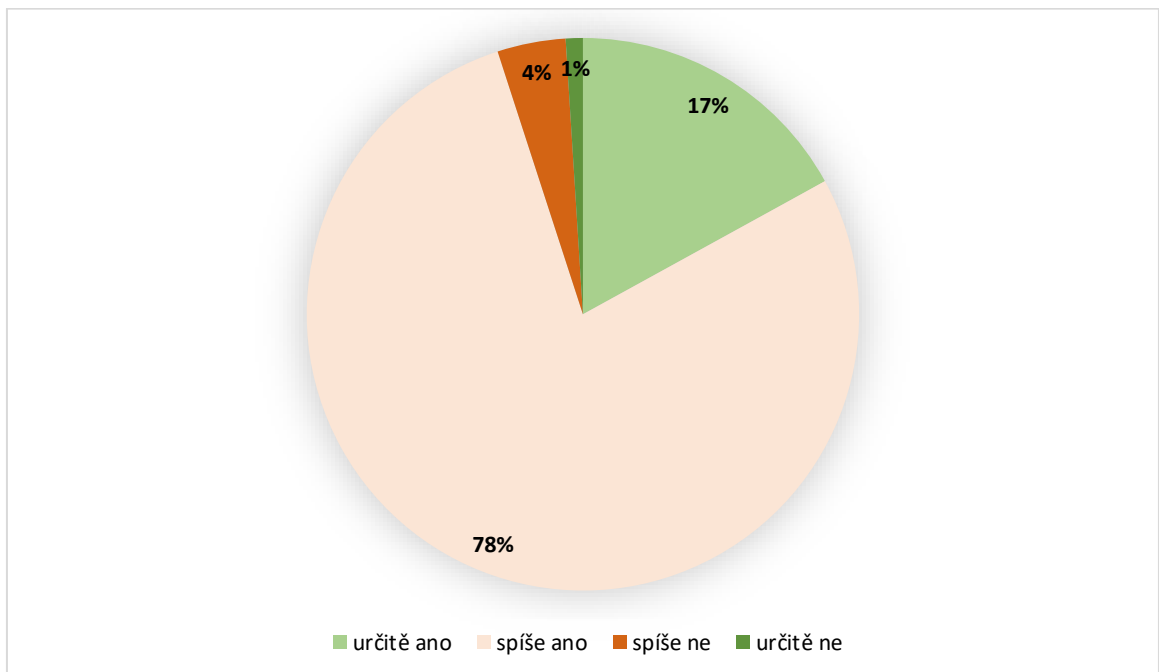
57. Jaký trest následoval, když pachatel odmítl odklon? (Odpovězte pouze pokud jste v předminulé otázce zaškrtnuli ano)



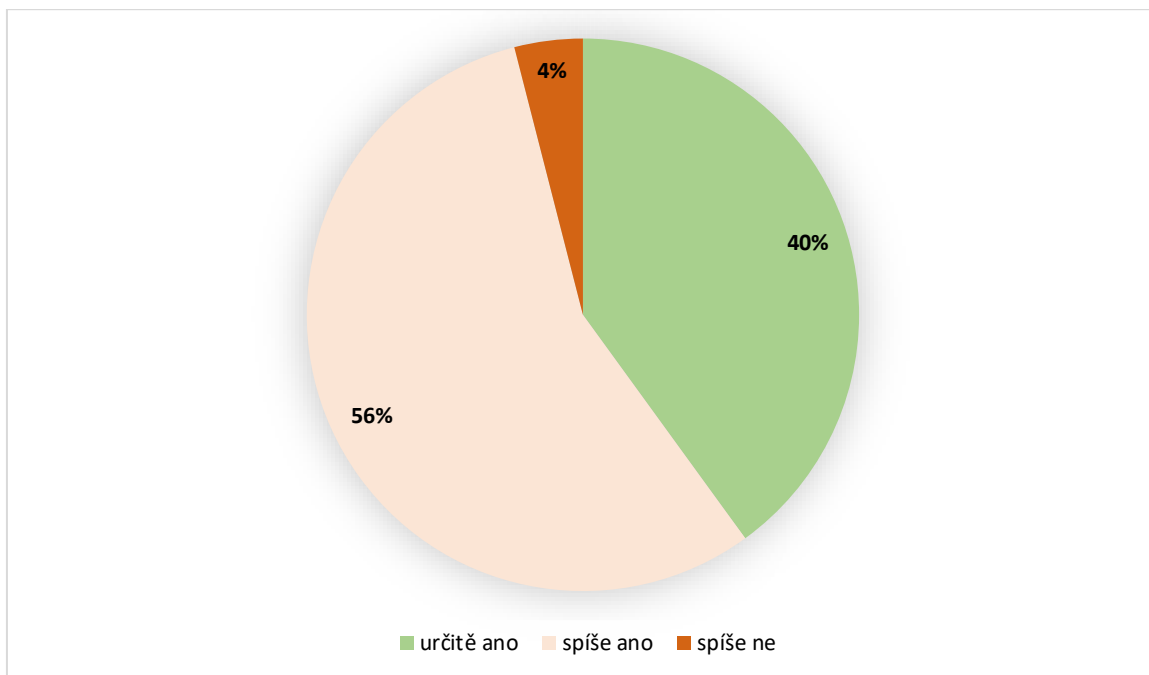
58. Myslíte si, že je pachatel dostatečně „potrestán“ i když dojde k odklonu (PZTS nebo N)?



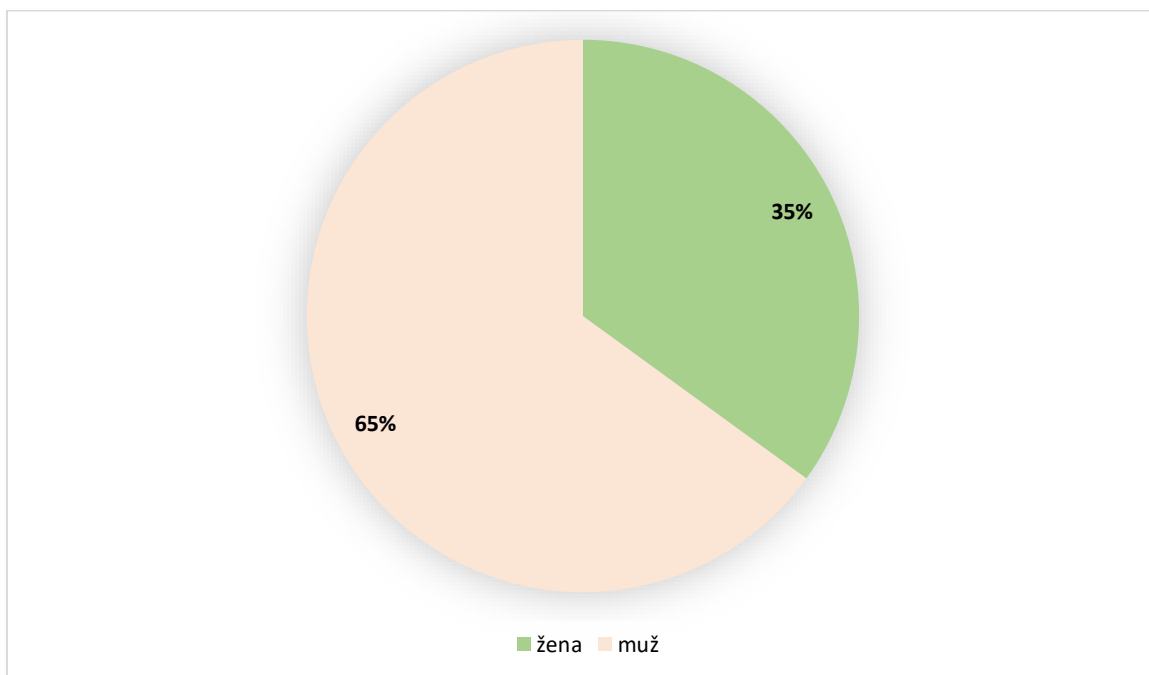
59. Představuje skončení TŘ odklonem (PZTS nebo N) dostatečné preventivní opatření, které odradí pachatele od páčání dalších TČ?



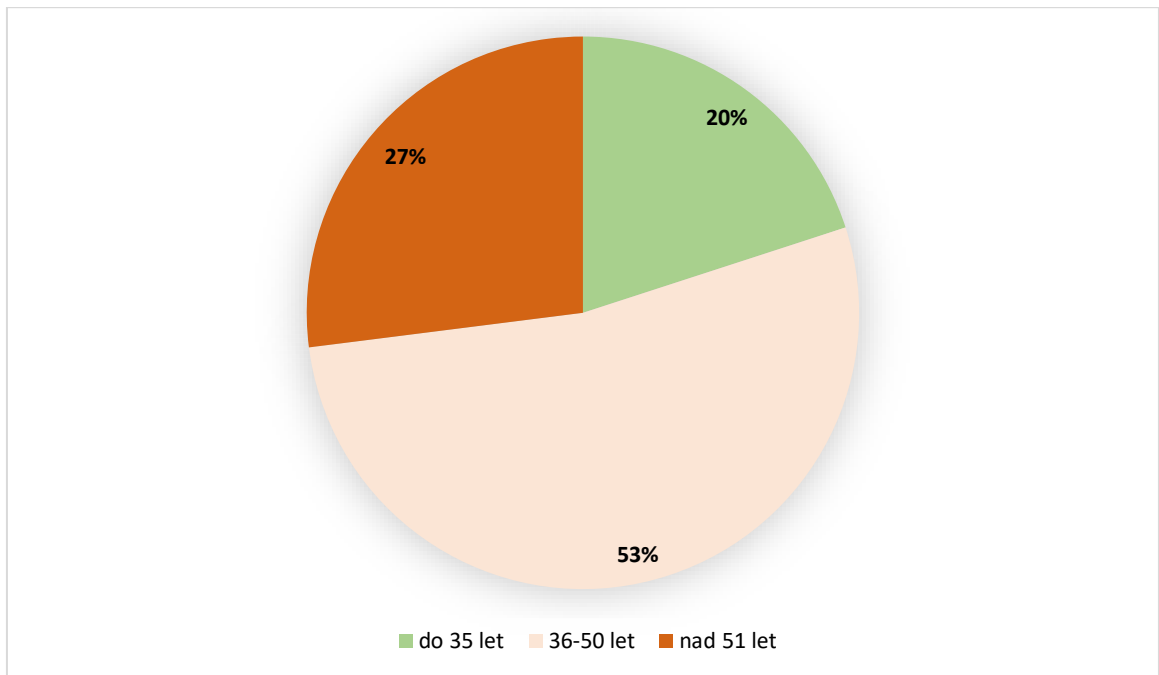
60. Je dostatečně chráněna společnost, když pachatel přečinu zůstane na svobodě?



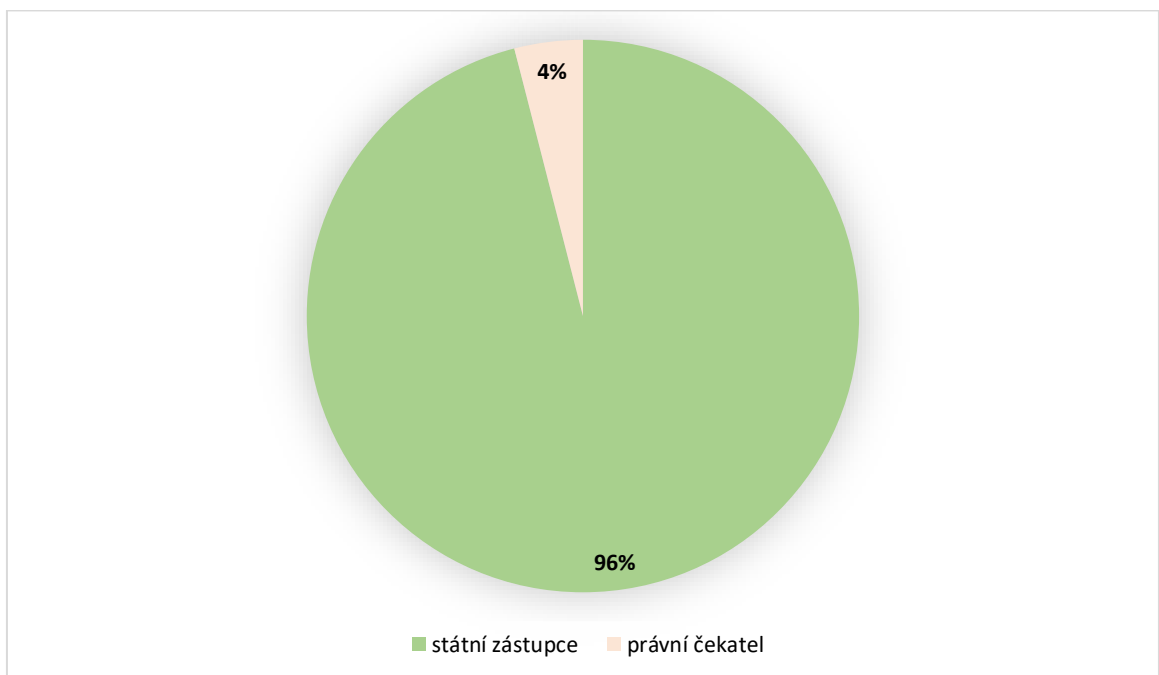
Jsem



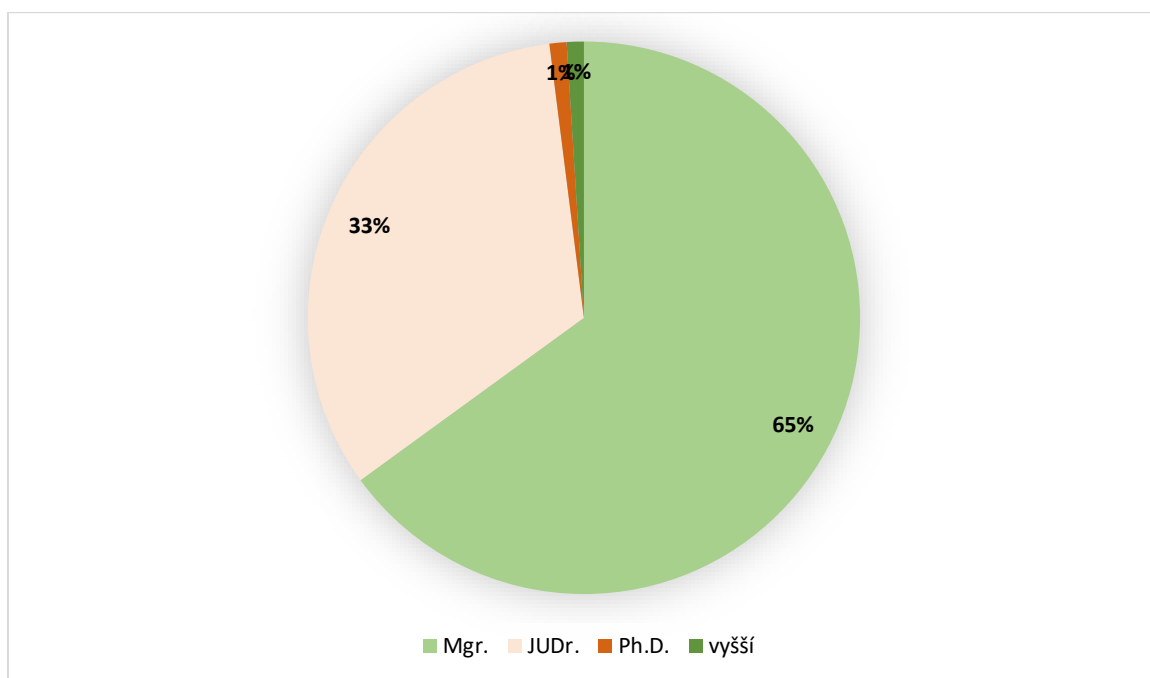
Je mi



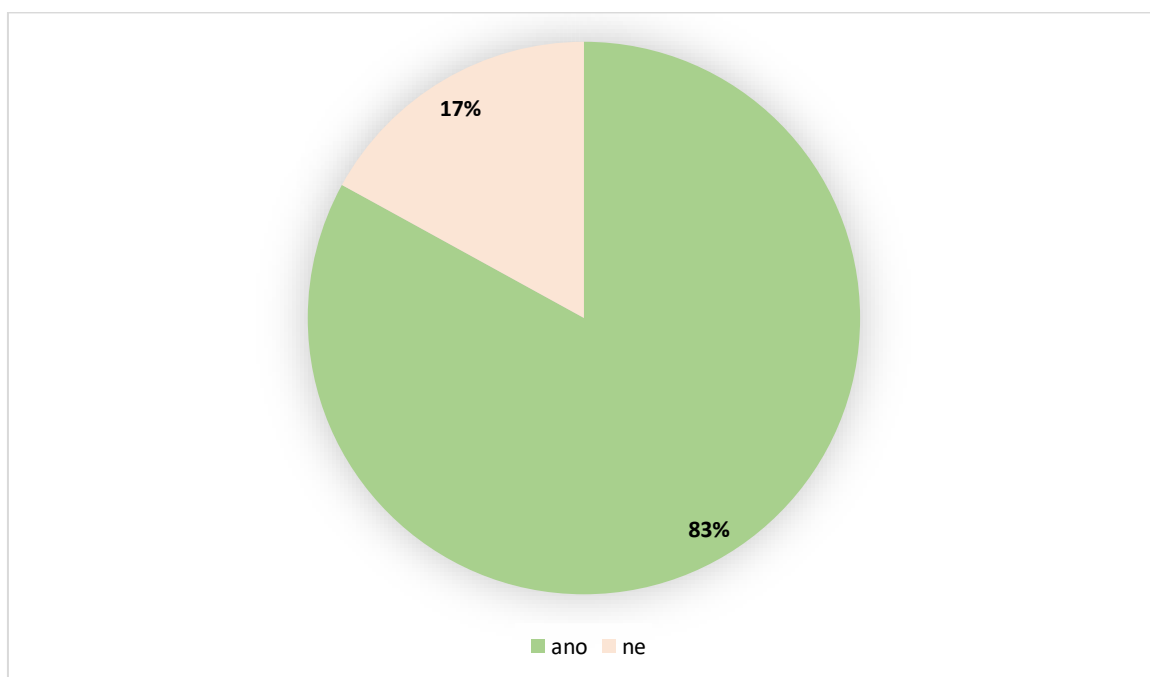
Jsem



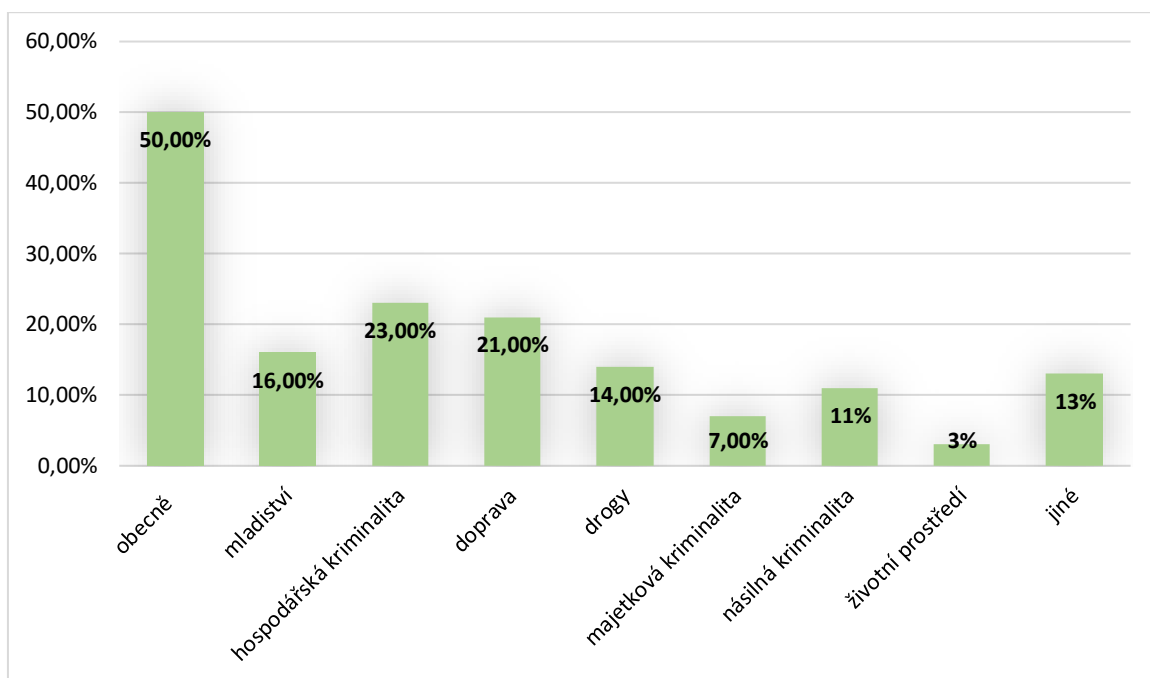
Můj nejvyšší dosažený akademický titul je



Mám děti



Jaké oblasti trestního práva se převážně věnujete?



Abstrakt

Podmíněné zastavení trestního stíhání a narovnání v praxi státního zastupitelství - srovnání

Na samém počátku jsou v první kapitole uvedeny možné alternativy v trestním řízení a popsány principy restorativní justice, blíže rozvádí také alternativní tresty a alternativy k potrestání se zaměřením na odklony. Tato diplomová práce se zabývá především dvěma odklony v trestním řízení, kterými jsou podmíněné zastavení trestního stíhání a narovnání. Tyto odklony jsou vymezeny a srovnány za pomoci metody literární rešerše.

Druhá kapitola se podrobně věnuje zákonným podmínkám pro aplikaci PZTS. Blíže rozebírá především pojem přečinu, okolnosti doznání obviněného a jeho souhlasu s aplikací PZTS. Tato kapitola rozebírá také povinnost obviněného nahradit škodu a vydat bezdůvodné obohacení a v neposlední řadě je také část věnována specifikaci, kdy lze aplikaci PZTS považovat za dostačující řešení.

Následně třetí kapitola je opět teoretická a blíže popisuje narovnání. Prvně srovnává, které podmínky pro PZTS a narovnání jsou shodné, a následně se věnuje těm zákonným podmínkám, které jsou u narovnání odlišné. Pozornost je věnována především prohlášení obviněného, že skutek spáchal a výslechu obviněného a poškozeného, který musí státní zástupce obligatorně před schválením narovnání provést. Nechybí ovšem ani podkapitoly o souhlasu poškozeného či peněžité částce určené státem na pomoc obětem TČ.

Další kapitoly se již věnují aplikaci odklonů v praxi státního zastupitelství. Hlavním cílem této diplomové práce je zjistit, proč státní zástupci užívají tyto dva odklony rozdílně, zda jsou užívány vhodně a zda je i při absenci trestu stále naplněn smysl trestního řízení. K získání odpovědí poslouží především analýza statistických dat a výsledky dotazníku, na který odpovídali státní zástupci.

Čtvrtá kapitola je zaměřená na četnost užití těchto odklonů především v loňském roce 2022, kdy je PZTS aplikováno mnohem častěji než narovnání. Srovnává tyto údaje i s lety předešlými a také srovnává údaje ze státního zastupitelství a soudu. Pozornost je zaměřena i na konkrétní TČ, u kterých nejčastěji dojde k PZTS či narovnání. V čele stojí ublížení na zdraví a majetkové TČ. Získané výsledky poté odůvodňuje podkapitola 4.2, kdy mezi hlavní důvody malého užívání narovnání patří zejména nutný souhlas poškozeného, obligatorní částka na oběti

TČ nebo absence zkušební doby. Ovšem také osoba obhájce či státního zástupce hraje při odklonech velkou roli.

V následující kapitole jsou stručně shrnuty výhody a nevýhody těchto odklonů. Mezi hlavní výhody patří urovnání konfliktních vztahů, prevence, rychlost a efektivita trestního řízení. Při nevhodné aplikaci ovšem může působit užitý odklon i přesně naopak, než bychom si přáli.

Poslední šestá kapitola přináší návrhy de lege ferenda. U PZTS se práce zamýšlí nad možnostmi prodloužení zkušební doby, rozšíření okruhu TČ, u kterých by bylo možné PZTS aplikovat či přenesení určitých prvků narovnání též do PZTS. K narovnání je taktéž uvedeno pár poznámek, jak by šel tento odklon vylepšit. Myšlenky se zaměřují především na zrušení obligatorního výsledku či možnosti uzavřít narovnání i bez poškozené strany.

V závěru jsou získaná data přetvořena do odpovědí na výzkumné otázky. Odklony jsou užívány rozdílně především proto, že každý z nich má sloužit trochu jinému účelu a také proto, že narovnání má přísnější podmínky užití. Myslím, že ne vždy jsou odklony vhodně užívány, neboť jejich aplikaci ovlivňují též rozdílné postoje státních zástupců k těmto odklonům. I přes absenci trestu představují odklony lepší preventivní řešení trestného činu než odsouzení a uložení trestu soudem.

Klíčová slova: podmíněné zastavení trestního stíhání, narovnání, odklony, státní zastupitelství, srovnání, restorativní justice

Abstract

Conditional discontinuance of criminal prosecution and settlement in prosecutorial practice - comparison

At the outset, the first chapter outlines the possible alternatives in criminal proceedings and describes the principles of restorative justice. Following this, the thesis also elaborates on alternative sentences and alternatives to punishment, focusing on diversions. This thesis deals mainly with two diversions in criminal proceedings, which are conditional discontinuance of prosecution and settlement. These diversions are defined and compared using the method of literature search.

The second chapter is devoted in detail to the legal conditions for the application of the CDCP. In particular, it discusses in more detail the concept of the offence, the circumstances of the accused's confession and his consent to the application of the CDCP. This chapter also discusses the obligation of the accused to compensate for the damage and to hand over the unjust enrichment and, last but not least, a part is also devoted to the specification of when the application of the CDCP can be considered a sufficient solution.

Subsequently, the third chapter is again theoretical and describes the settlement in more detail. It first compares which conditions are the same for a CDCP and a settlement and then discusses those legal conditions that are different for a settlement. In particular, attention is paid to the accused's declaration that he committed the act and the interview of the accused and the injured party, which the prosecutor must obligatorily conduct before approving the settlement. However, there are also subchapters on the consent of the injury party or the amount of money designated by the state to assist victims of crime.

The next chapters are devoted to the application of diversions in prosecutorial practice. The main aim of this thesis is to find out why prosecutors use these two diversions differently, whether they are used appropriately and whether the purpose of criminal proceedings is still fulfilled even in the absence of punishment. The analysis of statistical data and the results of a questionnaire answered by prosecutors are the main tools used to obtain answers.

The fourth chapter focuses on the frequency of the use of these diversions, especially in the last year 2022, when CDCP is applied many times more often than the settlement. It also

compares this data to previous years and also compares prosecutorial and court data. Attention is also focused on the specific crimes that are most likely to receive a CDCP or settlement. Personal injury and property crimes are at the forefront. The results obtained are then justified in subsection 4.2, where the main reasons for the low use of settlement include the necessary consent of the injured party, the obligatory financial amount per victim of the crimes or the absence of a probationary period. Of course, the personality of the defence counsel or prosecutor also plays a large role in diversions.

The following section briefly summarizes the advantages and disadvantages of these diversions. The main advantages include conflict resolution, prevention, speed and efficiency of criminal proceedings. However, when applied inappropriately, the diversion used may also have the opposite effect to that which we would wish.

The last sixth chapter presents *de lege ferenda* proposals. In the case of the CDCP, the thesis considers the possibility of extending the trial period, expanding the range of crimes to which the CDCP could be applied or transferring certain elements of the settlement also to the CDCP. There are also some remarks on how the settlement could be improved. The ideas focus mainly on the abolition of the mandatory interrogation or the possibility to conclude a settlement without the injured party.

Finally, the data obtained are transformed into answers to the research questions. Diversions are used differently primarily because each is intended to serve a slightly different purpose and also because settlement has stricter conditions of use. I think that the diversions are not always used appropriately, as their application is also affected by the different attitudes of prosecutors towards the diversions. Despite the absence of punishment, diversions are a better preventive solution to crime than conviction and imposition of punishment by the court.

Keywords: conditional discontinuance of criminal prosecution, settlement, diversions, prosecutors, comparison, restorative justice